

3/2025
Бюлетень

Верховенство
ПРАВА ПРАВА
ЛЮДИНИ

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Публікацію підготовлено в межах та за підтримки проєкту Ради Європи «Підтримка України у впровадженні стандартів Ради Європи щодо судової влади», який імплементується Відділом програм співробітництва Ради Європи.

Автори текстів та іншого матеріалу несуть виключну відповідальність за міркування, висловлені в цій публікації. Такі міркування не обов'язково відображають офіційну позицію Ради Європи.

Дозволяється відтворення уривків публікації (до 500 слів) за умови некомерційного використання, збереження цілісності тексту, контексту та надання повної інформації, яка жодним чином не повинна вводити читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту. Необхідно обов'язково зазначити джерело тексту: «© Рада Європи, рік видання». Усі інші запити щодо відтворення або перекладу цієї публікації або будь-якої її частини мають адресуватися Директорату комунікацій Ради Європи (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Переклад рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ, Суд) у цій публікації не є офіційним перекладом. Рішення мовою оригіналу та офіційні переклади, за наявності, доступні в базі даних HUDOC (<https://hudoc.echr.coe.int/>).

Важливо пам'ятати, що для застосування практики Європейського суду з прав людини при вирішенні судових справ необхідно ознайомитися з повним текстом рішення Суду.

Над текстом видання працювали:

Ірина Кушнір, менеджерка проєкту Ради Європи «Підтримка України у впровадженні стандартів Ради Європи щодо судової влади»;

Валентина Кумеда, національна консультантка проєкту Ради Європи

Оформлення обкладинки, дизайн та верстка:

Марія Жукевич.

Фото / картини: shutterstock.

© Рада Європи, 2026

COUNCIL OF EUROPE

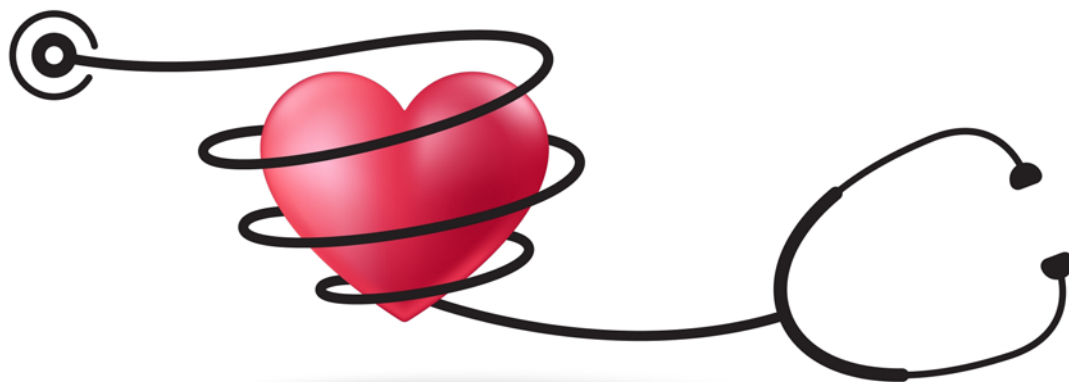
CONSEIL DE L'EUROPE

Зміст

I. Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах проти України за період 01.07.2025 — 30.09.2025.....	4
1. Рішення Європейського суду з прав людини.....	5
2. Ухвали щодо прийнятності.....	24
II. Рішення Європейського суду з прав людини у справах проти інших держав за період 01.07.2025 — 30.09.2025.....	47
III Окремі питання функціонування європейської системи захисту прав людини.....	54
Анна Адамська – Суддя Європейського суду з прав людини, Міжнародна конференція «Верховенство права в епоху популізму: свобода слова та право на справедливий суд» 	55
IV. Показчик справ, вказаних у розділах I та II.....	56

I. Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах проти України

за період 01.07.2025 — 30.09.2025

1. Рішення Європейського суду з прав людини

1. Жуков та Жукова проти України (*Zhukov and Zhukova v. Ukraine*) від 03.07.2025, заяви №№ 60191/16, 60194/16, 35272/17

У 2008 році донька заявників, 1982 року народження, була вагітною та звернулась до пологового будинку за медичною допомогою. Вона мала вроджену ваду серця, яка створювала ризик ускладнень і потребувала постійного медичного нагляду.

Коли вона перебувала на тридцять п'ятому-тридцять шостому тижні вагітності, її госпіталізували до пологового будинку для стаціонарного лікування, оскільки її стан оцінювався як такий, що передбачав вкрай високий ризик ускладнень. Вона народила дитину. Після цього її стан кілька днів значно погіршувався і вона померла.

Експертна комісія створена управлінням охорони здоров'я облдержадміністрації встановила, що смерть була невідворотною, а з боку залучених медичних працівників не було допущено жодних недоліків. Проте експертна група Міністерства охорони здоров'я України дійшла протилежного висновку, зокрема: смерті доньки заявників можна було запобігти; були ухвалені неправильні клінічні рішення; допущено численні недоліки як у стаціонарному, так і в амбулаторному лікуванні доньки заявників. Після цього сімом лікарям пологового будинку було оголошено догани.

В ході кримінального провадження було проведено кілька слідчих дій та судово-медичні експертизи. У 2016 році, встановивши, що мало місце неналежне виконання лікарями професійних обов'язків, суд зрештою заклав провадження за спливом строків давності.

За позовом заявників у цивільному провадженні їм було присуджено відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

- Суд розглянув справу в контексті того, чи наявні засоби юридичного захисту, взяті разом (як вони передбачені законом та застосовані на практиці) становили такі засоби, які були здатні встановити факти, притягнути винних до відповідальності та надати відповідне відшкодування потерпілому.
- Так, органи охорони здоров'я розпочали розслідування оперативно і експертна група Міністерства охорони здоров'я виявила

недоліки у діях лікарів пологового будинку. Однак єдиною вжитою дією було винесення догани відповідальним лікарям. Не було проведено аналізу недоліків або вжито будь-яких інших превентивних заходів для уникнення їхнього повторення у майбутньому.

- Щодо розгляду заяви про вчинення лікарями кримінального правопорушення, попри висновки органів охорони здоров'я органи досудового розслідування п'ять разів відмовляли у порушенні кримінального провадження протягом майже року після смерті доньки заявників. Відповідні постанови були скасовані прокурором як необґрунтовані. Такі затримки на початковому етапі розслідування неминуче зменшили перспективи його успіху та завершення.
- До того ж, кримінальне провадження мало низку недоліків. По-перше, в ході кримінального провадження спостерігалася надзвичайно велика кількість повторних судово-медичних експертиз. За певних обставин повторна експертиза дійсно може бути необхідною для з'ясування обставин справи. Водночас, той факт, що в рамках одного кримінального провадження кілька разів призначалася експертиза одного й того самого виду, свідчив про відсутність комплексного підходу до збору доказів на стадії досудового розслідування. По-друге, кримінальне провадження тривало сім років і зрештою було закрито у зв'язку із закінченням строків давності, а обвинувачених було звільнено від кримінальної відповідальності. Держава сама визнала затяжний характер розслідування.
- Щодо цивільного провадження, заявники отримали відшкодування завданої шкоди від пологового будинку. Проте, не було ні визнання порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції, на яке заявники скаржились у заяві до Суду, ні надання відшкодування за це порушення, що призвело б до втрати заявниками статусу потерпілих. При цьому, сам факт того, що результат такого провадження був для заявників сприятливим,

не міг виправити істотні недоліки попереднього кримінального провадження. Хоча цивільні суди розглянули позов у короткий строк, така оперативність була можливою значною мірою завдяки тому, що вони спиралися на висновки кримінального провадження.

- Оцінюючи вказані обставини у сукупності, Суд вважав, що національні органи влади не провели оперативного розгляду скарги заявників. Загалом провадження щодо обставин смерті доньки заявників тривало надмірно довго, характеризувалося різними

недоліками і тому було несумісним із обов'язком держави щодо проведення ефективного розслідування.

- Отже, **було визнано порушення ст. 2 Конвенції у процесуальному аспекті.**

Розмір сатисфакції: по 6 000 євро відшкодування *моральної шкоди* кожному із заявників, 774 євро та 680 євро відшкодування *судових та інших витрат* першому та другій заявниці відповідно.

Ключові слова: неналежне виконання професійних обов'язків лікарями, ефективне розслідування.

2. Шуфрич проти України (*Shufrych v. Ukraine*) 10.07.2025, заява № 1143/24

- **Визнано порушення п. 4 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з відсутністю оперативності у перегляді питання про тримання під вартою (апеляційні скарги розглянуто судом через 23 дн. та 28 дн. після подання).
- **Інші скарги відхилено.**

Розмір сатисфакції: 500 євро відшкодування *моральної шкоди*, 250 євро відшкодування *судових та інших витрат*.

Ключові слова: надмірний строк перегляду рішення про тримання під вартою.

3. Корнієць та інші проти України (*Korniyets and others v. Ukraine*) від 09.01.2025, заява № 59342/19

Заявники (на час подій працівники різних державних органів, зокрема, прокуратури, обласного центру медико-соціальної експертизи, правоохоронних органів, окрім четвертої заявниці) скаржилися, головним чином, за ст. 8 Конвенції у зв'язку з проведенням працівниками правоохоронних органів обшуків їхнього житла за невідкладних обставин, тобто без попередніх ухвал суду. У кожній справі слідчі зверталися із клопотанням про ретроспективне санкціонування проведених обшуків, які були задоволені судами.

Друга заявниця також скаржилася за ст. 3 Конвенції щодо жорстокого поводження з боку працівників правоохоронних органів під час обшуку (удар по обличчю та штовхання в груди, що призвело до погіршення стану здоров'я та виклику карети швидкої допомоги; тримання у кімнаті, відсутність можливості випити води).

- ЄСПЛ встановив, що обшуки житла за всіма заявами становили втручання у права заявників на повагу до їхнього приватного життя за ст. 8 Конвенції (за заявами третього та четвертої заявниці спочатку було проведено огляд квартири, після якого прибула слідчо-оперативна група для проведення обшуку).
- Щодо законності втручання, Суд нагадав, що якщо органи державної влади проводять обшук

житла особи, національне законодавство повинно забезпечувати певний захист особи від свавільного втручання в її права за ст. 8 Конвенції. Тому національне законодавство має бути достатньо чітким у своїх формулюваннях і містити належну інформацію щодо обставин та умов, за яких органи державної влади уповноважені проводити обшуки. До того ж, обшук становить серйозне втручання у приватне життя, житло та листування, а тому повинен обґрунтовуватися особливо точним «законом». Важливо, щоб існували чіткі, деталізовані правила з цього питання. Доступні особі процесуальні гарантії матимуть особливе значення при визначенні того, чи залишалася держава-відповідач у межах своєї свободи розсуду, встановлюючи нормативно-правову базу.

- Враховуючи висновки у справі *Tortladze v. Georgia*, Суд вирішив, що з огляду на відсутність попереднього судового контролю та неможливість для заявника звернутися до суду з метою перевірки законності та обґрунтованості обшуку, порядок перегляду відповідно до застосовного національного законодавства, який був ініційований *ex officio* та проведений *ex parte*, без будь-якої можливості для заявника взяти в ньому участь,

не може вважатися таким, що забезпечує достатні гарантії проти незаконного та свавільного втручання держави.

- Щодо способу, у який національні суди розглядали клопотання слідчих про *ex post facto* санкціонування обшуків у квартирах заявників, Суд зазначив, що відповідні ухвали, сформульовані у загальних фразах, які по суті відтворювали заяви слідчих, не були переконливим доказом того, що було проведено ретельну оцінку обставин кожної справи, зокрема щодо питання, чи були правові підстави для обшуків без попереднього дозволу суду і чи дійсно існували нагальні обставини, які виправдовували такі обшуки. Той факт, що заявники не мали можливості подавати зауваження або іншим чином брати участь у перегляді *ex officio*, з огляду на відсутність відповідної правової бази, вочевидь, сприяв такому низькому рівню контролю.
- Таким чином, заявники були позбавлені належних і ефективних гарантій проти свавілля, і не можна було стверджувати, що відповідне втручання було здійснено згідно із законом. Отже, **визнано порушення ст. 8 Конвенції** у зв'язку з обшуками житла заявників.
- **Визнано порушення ст. 13 Конвенції у поєднанні зі ст. 8 Конвенції**, оскільки заявники не мали ефективного національного засобу юридичного захисту на момент подій. По-перше, як вже було встановлено, ухвала суду про надання дозволу на проведення обшуку не підлягає оскарженню, незалежно від того, чи постановлена вона суддею до проведення обшуку, чи затверджена *ex post facto* після обшуку, проведеного без ухвали суду. По-друге, провадження щодо розгляду *ex post facto* були ініційовані слідчим *ex officio* і заявники не

мали можливості брати у них участь. По-третє, можливість вимагати відшкодування шкоди у зв'язку зі стверджуваними порушеннями, на яку посилався Уряд, було неефективним засобом у справах заявників (зокрема, обшуки не були визнані незаконними). Нарешті, притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (попередження) не призвело до скасування відповідної ухвали суду про санкціонування обшуку і не становило засобу юридичного захисту, доступного заявникам для досягнення ефективного розгляду питання законності оскаржуваного заходу.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** щодо другої заявниці у зв'язку зі стверджуваним жорстоким поведженням працівниками правоохоронних органів під час обшуку її житла.
- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції щодо другої заявниці** у зв'язку з непроведенням ефективного розслідування на національному рівні її твердження про жорстоке поведження працівників правоохоронних органів. Розслідування тверджень заявниці про жорстоке поведження тривало понад 7 років і було закрито на підставі стандартних формулювань.

Розмір сатисфакції: 500 євро відшкодування *матеріальної шкоди* другій заявниці, по 5 000 євро відшкодування *моральної шкоди* першому, третьому та четвертій заявниці, 1 000 євро відшкодування *судових та інших витрат* першому заявнику.

Ключові слова: обшук житла, гарантій проти свавілля, ефективне розслідування неналежного поведження з боку працівників правоохоронних органів.

4. Параскун та інші проти України (*Paraskun and others v. Ukraine*) від 10.07.2025, заяви №№ 9714/17, 10134/17, 10160/17, 12804/17, 13541/17, 15129/17, 15136/17, 16240/17, 16245/17, 16250/17, 31137/17

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (у кожній з десяти заяв – 14 р. 6 міс. та 13 дн., перша інстанція).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 7 200 євро, 7 200 євро, 7 200 євро, 7 200 євро, 7 200 євро, 7 200 євро, 7 200 євро, 6 000 євро, 7 200 євро та 7 200 євро відшкодування *моральної шкоди* першій-десятій заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк тримання під вартою.

5. ТОВ «Медіакомпанія Слово» та інші проти України (*Mediakompaniya Slovo, TOV and others v. Ukraine*) від 10.07.2025, заява № 22347/14

Заявники – компанія «Медіакомпанія Слово», директор компанії та головний редактор газети «Субота Плюс», яка видавалася компанією, а також редакційний директор цієї газети.

У 2013 році пан Василенко, директор компанії та головний редактор газети, написав статтю під назвою «Виснажена прибутковість [В.]». У статті він висловив припущення, що у В., великій комунальній водопостачальній компанії, наявна корупційна практика (закупівля обладнання за завищеними цінами, надання безвідсоткової позики у розмірі 16 млн грн. приватній особі, незаконний продаж закуплених для ремонту труб, непроведення ремонту, закупівля обладнання у «правильних» людей, корупція, безвідповідальність, непрофесіоналізм і «моральне» банкрутство нового керівництва).

Водопостачальна компанія подала позов проти заявників з вимогою спростувати відповідні заяви та відшкодувати моральну шкоду. Заявники стверджували, що такі заяви були оціночними судженнями. Однак, суд, розглянувши кожну із спірних заяв, визнав їх твердженнями про факти. Оскільки заявники не довели їх правдивість, позов компанії було задоволено. Скарги заявників до вищих судів були відхилені.

- Щодо скарг заявника (пана Василенко) Суд встановив, що судові рішення про зобов'язання спростувати спірні заяви у статті та утриматись від подальшої їх публікації становили втручання у право на свободу вираження поглядів за ст. 10 Конвенції. Таке втручання було передбачено законом, зокрема ст. 278 Цивільного кодексу України, згідно якої суд може заборонити поширення відповідної інформації. При цьому, відповідні заходи переслідували легітимну мету захисту репутації або прав інших осіб, а саме водопостачальної компанії В.
- Суд повторив, що компанія, що належить державі, може мати інтерес у захисті своєї ділової репутації. Він також підкреслив, що існує інтерес у захисті комерційного успіху та життєздатності компаній в інтересах акціонерів і працівників, а також для ширшого економічного блага. Захист суспільної довіри до якості надання життєво важливих публічних послуг компаніями, які належать або перебувають під управлінням держави, є вирішальним для

функціонування та економічного добробуту всього сектора.

- Щодо змісту спірних заяв, Суд в черговий раз наголосив, що необхідно проводити розмежування між твердженнями про факти, що піддаються доведенню, та оціночними судженнями. Існування фактів можна продемонструвати, тоді як істинність оціночних суджень не піддається доведенню. Класифікація твердження як факту або як оціночного судження є питанням, яке в першу чергу належить до сфери свободи розсуду національних органів влади, зокрема національних судів.
- Корупція у великому комунальному підприємстві є питанням, яке викликає найбільше занепокоєння у громадськості. Відповідно, преса не лише має завдання поширювати таку інформацію, але й громадськість має право її отримувати. Однак, серйозний суспільний інтерес до такої теми не міг звільнити заявника від обов'язку довести твердження про факти, які він зробив. У цьому зв'язку Суд не вбачав підстав відхилитися від висновків національних судів.
- Крім того, суми, які заявник був зобов'язаний сплатити (1 грн. моральної шкоди та 458 грн. судових витрат) були досить помірними. Зобов'язання спростування інформації, публікація резолютивної частини рішення суду та утримання від поширення спірної інформації будь-якими можливими засобами, на думку Суду, також не видавалися необґрунтованими або надмірно обмежувальними відносно свободи вираження поглядів заявника.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що втручання було обґрунтоване відповідними та достатніми аргументами, а національні суди, діючи у межах свободи розсуду, досягли справедливого балансу між інтересом заявника на свободу вираження поглядів та інтересом водопостачальної компанії на захист ділової репутації.
- Отже, **порушення ст. 10 Конвенції не було.**

Ключові слова: оціночні судження, суспільно важлива інформація

6. Томенко проти України (*Tomenko v. Ukraine*) від 10.07.2025, заява № 79340/16

Заявник був відомим українським політиком, якого обирали до Верховної Ради України п'ять разів. Хоча на момент подій заявник не належав до жодної політичної партії, він балотувався кандидатом на дострокових виборах до Верховної Ради України у 2014 році та був обраний за списком політичної партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність»». Він став заступником голови депутатської фракції цієї партії.

У 2015 році заявник подав Голові Верховної Ради України письмову заяву про свій вихід з фракції у зв'язку з глибокою незгодою з підходом фракції до формування державного бюджету на 2016 рік, який він вважав антигуманітарним та антисоціальним.

Через кілька місяців партія провела позачерговий з'їзд, під час якого внесла зміни до свого статуту, адавши з'їзду право дострокового припинити повноваження народних депутатів з підстав, передбачених законом, а також позбавила заявника та іншого депутата, пана Ф., депутатських мандатів, посилаючись на п. 6 ч. 2 ст. 81 Конституції України (тобто у зв'язку з виходом з депутатської фракції політичної партії, за списком якої вони були обрані). До цього з партії вийшли також 8 інших депутатів, але лише заявника та Ф. було позбавлено мандату. Вищий адміністративний суд України відхилив позов заявника. Посилаючись на рішення Конституційного Суду України від 19.04.2001 та 25.06.2008, суд зазначив про відповідність припинення повноважень заявника п. 6 ч. 2 та ч. 6 ст. 81 Конституції України.

- Ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції гарантує право балотуватися на виборах, яке є більшим за обсяг ніж просто можливість брати участь у виборах у якості кандидата. Після обрання відповідна особа також повинна мати право бути членом парламенту. Згідно з прецедентною практикою Суду, таке право було б просто ілюзорним, якби обраний представник міг бути свавільно позбавлений такого права в будь-який момент.
- У цій справі дострокове припинення повноважень заявника як депутата парламенту становило втручання в його права, захищені ст. 3 Протоколу № 1, і ґрунтувалося на п. 6 ч. 2 та ч. 6 ст. 81 Конституції України.
- Згідно з послідовним підходом Конституційного Суду України конституційні положення є положеннями прямої дії, незалежно від прийняття будь-якого додаткового законодавства. Всупереч аргументам Уряду, Конституційний Суд України ніколи не

розглядав питання про необхідність окремого закону як такого, про який йдеться у ч. 6 ст. 81 Конституції України. Фактично, у своєму рішенні від 25.06.2008 він прямо зазначив, що «порядок та підстави дострокового припинення повноважень народного депутата [повинні] визначатися виключно законом». Проте Конституційний Суд України зазначив, що питання законодавчого врегулювання не належало до його повноважень. Згідно з принципом прямої дії конституційних положень він постановив, що «до законодавчого врегулювання вимог пункту 6 частини другої, частини шостої статті 81 Конституції України, ... питання дострокового припинення повноважень народного депутата [повинні] регулюватися відповідними конституційними положеннями]. У своєму рішенні від 21.12.2017 Конституційний Суд України також зазначив, що дострокове припинення повноважень народного депутата можливе лише на підставі закону, в якому визначені умови і порядок такого припинення.

- На момент оскаржуваного втручання у цій справі законодавче регулювання питання дострокового припинення повноважень народного депутата у зв'язку з невходженням або неможливістю залишитися у депутатській фракції політичної партії (або виборчого блоку), за списком якої було обрано народного депутата, не виходило за межі конституційних положень (п. 6 ч. 2 та ч. 6 ст. 81), лише констатуючи існування такої можливості. Іншими словами, не існувало нормативно-правової бази, яка б визначала обсяг дискреційних повноважень, наданих політичним партіям згідно з конституційними положеннями, та порядок їхньої реалізації; а також не існувало норм стосовно порядку, якого слід було дотримуватися, або гарантій, які слід було запровадити проти зловживань.
- Крім того, ст. 79 Конституції України з текстом присяги, яку мають складати народні депутати перед вступом на посаду, передбачає, що вони повинні представляти український народ та виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників. Той самий принцип підтверджено у ст. 1 Закону України «Про статус народного депутата України», яка прямо зазначає, що депутати отримують свій мандат від народу. До того ж, у переліку підстав для дострокового припинення повноважень народного депутата згідно цього Закону не згадується невходження до депутатської

фракції або вихід з неї [народного депутата], обраного від політичної партії (виборчого блоку), що утворює цю фракцію.

- Незважаючи на багаторазові випадки виходу народних депутатів з депутатської фракції політичної партії, за списком якої вони були обрані до Верховної Ради України, конституційні положення, що передбачають дострокове припинення повноважень народного депутата з цієї підстави, ніколи до цього не застосовувалися на практиці. Крім того, партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність»» вирішила припинити повноваження двох із десяти народних депутатів, обраних за її списком, які вийшли з її депутатської фракції. Не вбачалось, якими критеріями партія керувалася під час вибору саме цих двох народних депутатів, у тому числі заявника.
- За таких обставин заявник не міг обґрунтовано передбачити, що його вихід з депутатської фракції призведе до дострокового припинення його повноважень як народного депутата. Крім того, не існувало жодної нормативно-правової бази, не кажучи вже про належну, яка б забезпечувала за своєю суттю ефективний захист його пасивного виборчого права від зловживань. Дійсно, ситуація, коли політична партія користувалася необмеженими дискреційними повноваженнями щодо того, чи припинити повноваження народного депутата, який вийшов з її депутатської фракції, без обов'язку надання пояснень та процедур, яких слід було дотримуватися, могла тлумачитися лише як фактичне виведення таких рішень зі сфери дії закону. Тому це було несумісним з принципом верховенства права.
- Відповідно, втручання у пасивне виборче право заявника не було згідно із законом.
- Хоча вищезазначений висновок в принципі був достатнім для визнання порушення ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції, обставини справи також порушили серйозне питання про пропорційність. Суд вважав, що без розгляду цього питання його аналіз був би неповним і ризикував би дати хибний сигнал, що

дострокове припинення повноважень депутата політичною партією було б прийнятним у іншому випадку.

- Зокрема, Суд враховував позицію, яку послідовно висловлювала Венеціанська комісія і поділяли Парламентська асамблея Ради Європи та Бюро з демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі, згідно з якою імперативний мандат або подібна практики суперечать принципу вільного і незалежного мандата, який є частиною європейської конституційної традиції. Крім того, у справі [Paunović and Milivojević v. Serbia](#), яка стосувалася «імперативного мандата» в Сербії, хоча він і не вважав за необхідне аналізувати аспект пропорційності, Суд чітко підтримав позицію Конституційного суду Сербії, згідно з якою «депутати парламенту були наділені повноваженнями від народу, а не від своєї партії». Безсумнівно, зміцнення партійної дисципліни та запобігання роздробленню парламентських блоків були важливими для забезпечення ефективного функціонування парламенту. Суд поділяв висновок Венеціанської комісії, що, коли переходить з однієї партії до іншої є поширеним явищем, воля виборців порушується, тому законним є запровадження контрзаходів, що запобігатимуть «продажу» мандатів або голосів. Однак неприйнятно під приводом таких контрзаходів ставити політичні партії вище виборців і надавати їм повноваження скасовувати результати виборів, як це було *de facto* у справі заявника.
- Таким чином, оскаржуваний захід був не лише незаконним, але й явно непропорційним і перешкоджав вільному вираженню волі народу у виборі законодавчого органу.
- Отже, **було порушено ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції**.

Розмір сатисфакції: 3 000 євро відшкодування моральної шкоди та 500 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: право на вільні вибори, вихід із партії, мандат народного депутата.

7. Лизогуб та Кравченко проти України ([Lyzogub and Kravchenko v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заяви №№ 10302/24, 19007/24

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (по справі першого заявника – 13 р. 8 міс. та 20 дн., три інстанції; другого – 10 р. 3 міс. та 28 дн., три інстанції).

- Визнано **порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному

законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 4 800 євро та 2 400 євро відшкодування моральної шкоди першому та

другому заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк

8. Опаленко проти України (*Opalenko v. Ukraine*) від 17.07.2025, заява № 46673/18

У 2010 році заявника було заарештовано за підозрою у вбивстві власної матері, В., та його 14-річної племінниці, А. Він написав «заяву про здачу» на ім'я начальника місцевого відділення міліції, в якій зізнався у вбивстві та додав, що написав заяву з власної волі. Заява була підписана слідчим міліції, який пізніше свідчив, що (i) заява була написана заявником після того, як його «доставили» до відділку, і (ii) у своїй заяві заявник зазначив, що він використовував кухонний ніж як знаряддя злочину, який було знайдено у квартирі потерпілої, матері заявника.

Пізніше йому було роз'яснено права. Він погодився на представництво адвоката К., присутності якого заявника згодом допитували як підозрюваного. Допит записували на камеру. Заявник зізнався у вбивстві і заявив, що в ніч вбивства він пізно ввечері прийшов до квартири матері, вона дорікнула йому за розпусний спосіб життя і пияцтво, після чого він взяв ніж з кухні і вдарив її. Щоб усунути свідка, він вдарив ножем також племінницю. Потім він пішов до квартири знайомого і сказав, що хтось вбив їх.

Під час огляду квартири, було виявлено кухонний ніж із пошкодженою рукояткою, який в подальшому судом було визнано знаряддям вбивства. Заявник повторив свої зізнання під час реконструкції подій на місці злочину та під час наступного допиту, обидва рази в присутності К. Однак, через місяць у присутності іншого адвоката він заперечував свої попередні показання та заявляв, що вони були надані під примусом. У 2012 році заявника було засуджено за подвійне вбивство. Справу кілька разів направляли на дорозслідування. Зрештою, у 2018 році суд залишив вирок і покарання в силі.

- З матеріалів справи не вбачалось за яких обставин було зроблено «заяву про здачу» заявника і чи було це результатом допиту міліцією.
- У цьому контексті Суд повторив, що будь-яка комунікація між затриманим підозрюваним у скоєнні злочину та поліцією повинна розглядатися як офіційний контакт і не може характеризуватися як неофіційне опитування або допит.
- На момент події міліція вже мала підстави підозрювати заявника. Зокрема, обшукана

квартира заявника, вилучений одяг із плямами крові, що згодом було використано як доказ проти нього. Відповідно, існувало «кримінальне обвинувачення» в автономному значенні Конвенції, що вимагало застосування гарантій ст. 6 Конвенції щодо доступу до правової допомоги.

- Крім того, після того, як заявник повідомив міліцію про намір зробити «заяву про здачу та зізнання», органи влади мали бути обізнані про можливий контекст такої заяви та відповідні наслідки. Однак, не було жодних ознак, що міліція поінформувала його про право на адвоката.
- Суд дійшов висновку, що не було обґрунтованих причин для обмеження доступу до адвоката, тому застосував суворий стандарт перевірки при оцінці справедливості провадження. При цьому, тягар доказування відсутності порушення покладался на Уряд.
- З урахуванням висновків, сформульованих у справах *Ibrahim and Others v. the United Kingdom* та *Beuze v. Belgium*, Суд зазначив про наявність низки обставин, які свідчать на користь справедливості судового розгляду, зокрема: i) немає жодних ознак того, що заявник був особливо вразливим; (ii) у матеріалах, що надійшли до Суду, немає жодних ознак того, що право заявника оскаржувати достовірність доказів та заперечувати проти їх використання було будь-яким чином обмежене; (iii) докази у справі були оцінені професійними суддями; (iv) суспільний інтерес у переслідуванні заявника за інкримінований йому злочин був дуже вагомим; та (v) немає жодних ознак того, що було порушено інше право, передбачене Конвенцією.
- Що стосується характеру заяви у цій справі, то вона мала явно інкримінуючий характер. Заявник тричі повторив зізнання, зроблене у своїй першій «заяві про здачу», протягом трьох днів, але через місяць відмовився від нього.
- При цьому, суди, які засудили заявника, посилалися не на його «заяву про здачу», а на його зізнання, зроблені в присутності адвоката протягом кількох наступних днів.

- Суд постановив, що шкода, завдана загальній справедливості провадження внаслідок обмеження права на адвоката, не може бути усунута лише шляхом підтвердження заявником своїх попередніх показань, наданих за відсутності адвоката, на пізнішій стадії та в присутності адвоката, якщо цей недолік не був належним чином розглянутий і усунений національними судами, зокрема шляхом виключення показань, отриманих без участі адвоката.
- «Заява про здачу» була лише коротко згадана у переліку обвинувальних доказів обвинувального вироку, який згодом було скасовано. Суди не виключали «заяву про здачу» з матеріалів справи, однак і не посилалися на неї. У своїх рішеннях, прийнятих під час повторного розгляду справи, суди не поклалися на цю заяву і піддали твердження заявника щодо обставин, за яких він зробив своє зізнання, ретельному аналізу, перш ніж відхилити їх. Тобто у цій справі національні суди належним чином усунули недолік, спричинений недотриманням права заявника на адвоката під час складання ним «заяви про здачу».
- Не було доказів того, що первісне зізнання заявника було результатом жорстокого поводження або було отримано незаконним чином відповідно до національного законодавства. Скарга заявника за ст. 3 Конвенції до Суду була визнана неприйнятною як явно необґрунтована.
- Після початкового зізнання заявника, зробленого за відсутності адвоката, йому було негайно повідомлено про його право на адвоката та право зберігати мовчання, і його допитали в присутності адвоката К., під час якого він підтвердив своє зізнання.
- Не було підтверджено, що адвокат К. був призначений неправомірно і не мав конфіденційної бесіди із заявником до його першого офіційного допиту як підозрюваного. Суд визнав обґрунтованими висновки національних судів, які відхилили скарги заявника з цього приводу, і, відповідно, не вбачив підстав сумніватися в заявах заявника, зроблених у присутності К.
- Крім того, з огляду на послідовність подій, а також інші обставини, за яких було скоєно та виявлено злочин, включаючи той факт, що на момент оскаржуваного допиту у органів влади вже були певні докази, які вказували на заявника, не видавалось, що його початкові зізнання визначили весь процес збору доказів у кримінальному провадженні таким чином, що це незворотньо підірвало справедливість провадження.
- У цьому контексті Суд наголосив, що дотримання вимог справедливого судового розгляду має перевірятися в кожній справі з урахуванням розвитку процесу в цілому, а не на основі окремого розгляду одного конкретного аспекту чи інциденту, хоча не можна виключати, що певний фактор може бути настільки вирішальним, що дозволить оцінити справедливість судового розгляду на більш ранній стадії провадження.
- Зокрема, існували й інші вагомі докази проти заявника, зокрема травми на його руці, що узгоджувалися зі зламаним знаряддям вбивства, можлива наявність крові потерпілих на його одязі та відбиток його пальця на знарядді вбивства.
- При цьому, Суд наголосив, що при визначенні того, чи був судовий розгляд справедливим, він не діє як суд четвертої інстанції, який вирішує, чи були докази отримані незаконно з точки зору національного права, чи є вони допустимими або чи є заявник винним. Отже, **порушення статті п. 1 та 3 (с) ст. 6 Конвенції не було.**
- Суд відхилив як явно необґрунтовану скаргу заявника за п. 1 та п.3 (d) ст. 6 Конвенції у зв'язку з прийняттям показань свідка М., яку суди не допитали під час остаточного повторного розгляду справи. Заявник не пояснив, коли саме і на якому судовому засіданні була допитана М. і в чому саме, як він стверджував, відрізнялися її показання. Суду не були надані різні версії її показань. Він також не пояснив, чому зусилля суду, який переглядав справу у повторному колі провадження, щодо забезпечення її присутності при розгляді справи були, на його думку, недостатніми. З огляду на незначну роль, яку відігравали показання М., Суд вважав, що вони не були єдиною або вирішальною підставою для засудження заявника або мали настільки значну вагу, що їх прийняття могло зашкодити стороні захисту.
- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження. Попри відносну нескладність справи, провадження тривало понад 7 років і 7 місяців у трьох інстанціях, при цьому справа неодноразово переглядалася. Крім того, заявник перебував під вартою протягом усього провадження.

Розмір сатисфакції: 900 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: самовикривальні зізнання засудженого за відсутності адвоката, критерії справедливого судового розгляду.

9. ТОВ «Злагода» та Слободенюк проти України (*Zlagoda, TOV and Slobodenyuk v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 4735/22, 4896/22

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 6 р. 3 міс. та 23 дн., перша інстанція, а також 20 справ щодо розірвання договорів купівлі-продажу тривалістю більше 4 р. в першій інстанції, кілька справ – більше 5 р. у двох інстанціях; другого – більше ніж 6 р. 3 міс. та 23 дн., перша інстанція).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції**

з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

- Інші скарги відхилено.

Розмір сатисфакції: 2 300 євро та 1 800 євро відшкодування моральної шкоди першому та другому заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк.

10. Шаронов та інші проти України (*Sharonov and others v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 21429/24, 22694/24, 27942/24

Заявники скаржились на надмірну тривалість кримінальних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 9 р. 11 міс. та 25 дн., перша інстанція; другої – 7 р. 9 міс. та 21 дн., перша інстанція; третього – 4 р. 5 міс. та 24 дн., перша інстанція).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень та **порушення ст. 13 Конвенції**

з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 3 600 євро, 3 000 євро та 1 200 євро відшкодування моральної шкоди першому-третьому заявникам відповідно.

Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк

11. Гордина проти України (*Gordyna v. Ukraine*) від 28.08.2025, заява № 10416/24

- **Визнано порушення п. 1 ст. 5 Конвенції** у зв'язку із незаконним триманням під вартою (незадокументоване позбавлення свободи або затримка у складанні протоколу затримання; відсутність законних підстав для затримання без попередньої ухвали суду).
- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою (більше ніж 3 р. 5 міс. та 21 дн.; конкретні недоліки: ненадання оцінки особистого становища заявника щодо зменшення ризику вчинення повторного правопорушення, змови чи втечі, не розглянуто можливість

застосування інших запобіжних заходів, нездійснення провадження з належною ретельністю під час тримання під вартою).

- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції**, оскільки право на відшкодування шкоди за порушення п. 3 ст. 5 Конвенції не гарантується національною правовою системою.

Розмір сатисфакції: 2 700 євро відшкодування моральної шкоди та 250 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: незадокументоване тримання під вартою, тривалість тримання під вартою.

12. Коржевський та інші проти України (*Korzhevskyy and others v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 25321/24, 35960/24

Заявники скаржились на надмірну тривалість цивільних проваджень (по першій справі – 9 р. 11 міс. та 19 дн., три інстанції, 9 р. 4 міс. та 5 дн., три інстанції; по справі другої заявниці – більше ніж 4 р. 8 міс. та 9 дн., перша інстанція).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та порушення ст. 13 Конвенції з огляду на відсутність у національному

законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 2 400 євро відшкодування *моральної шкоди* спільно двом заявникам по першій справі, 1 500 євро – другій заявниці.

Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк.

13. Ковалевський та інші проти України (*Kovalevskyy and others v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 587/24, 8121/24, 11033/24

Скарги заявників, в основному, стосувались неналежних умов тримання під вартою у Київському слідчому ізоляторі, Полтавській виправній колонії № 23 (переповненість, відсутність свіжого повітря, відсутність або низька якість постільної білизни та постільних речей, відсутність або недостатня кількість їжі, відсутність туалетних засобів, пліснява або бруд в камері, відсутність або обмежений доступ до душу, пасивне куріння, низька якість питної води, низька якість їжі, відсутність або недостатня кількість фізичних вправ на свіжому повітрі), а також інших порушень Конвенції.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно

відповідних скарг (за заявами всіх заявників).

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень (по справі першого заявника – більше ніж 7 р. 5 міс. та 6 дн., дві інстанції; другого – більше ніж 4 р. 1 міс. та 7 дн., перша інстанція) та порушення **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 9 800 євро, 9 500 євро та 6 400 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-третьому заявникам відповідно.

Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк.

14. Піддубний та інші проти України (*Piddubnyy and others v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 22973/23, 27737/24, 29747/24, 30052/24

- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою (по справі першого заявника – 7 р. 6 міс. та 1 дн.; другого – 1 р. та 2 дн., 1 р. та 17 дн., 3 міс. та 29 дн.; третього – 7 р. 6 міс. та 1 дн.; конкретні недоліки: колективні ухвали про тримання під вартою, нестійкість і повторюваність аргументації, яку використовували суди в ході розгляду справи, спільні для декількох осіб рішення про тримання під вартою, під час здійснення провадження у справі не розглянуто можливість застосування інших запобіжних заходів для забезпечення явки у судові засідання, здійснення провадження з неналежною ретельністю призвело до тривалого тримання під вартою).

- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції** за всіма заявами, оскільки право на відшкодування шкоди за порушення п. 3 ст. 5 Конвенції не гарантується національною правовою системою.

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою за заявою першого заявника (неналежна температура, відсутність свіжого повітря, відсутність або неналежна якість гігієнічних засобів, відсутність або недостатнє електричне освітлення, відсутність або недостатнє природне освітлення, відсутність або недостатня кількість прогулянок на свіжому повітрі, відсутність або недостатня

кількість продуктів харчування, відсутність або погана якість постільної білизни, відсутність приватності під час користування туалетом, відсутність туалетних засобів, цвіль або бруд в камері) та **ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: 9 800 євро, 1 500 євро та 3 000 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* першому-третьому заявникам відповідно та по 250 євро *відшкодування судових витрат та інших витрат* першому та третьому заявникам.

Ключові слова: тривалість тримання під вартою, умови тримання під вартою.

15. Кіреєв та Ліман проти України (*Kiryeyev and Liman v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 56234/16, 27010/24

По справі *першого заявника*: Заявник оскаржив своє звільнення з посади судді згідно з Указом Президента України від 18.01.2016, однак Вищий адміністративний суд України відмовив у задоволенні позову, встановивши законність дій Президента України. Верховний Суд України відмовив у відкритті провадження за скаргою заявника від 18.03.2016 на відповідну постанову у зв'язку з пропуском встановленого строку та відмовив у задоволенні клопотання про його поновлення (заявник стверджував про отримання повного тексту оскаржуваної постанови від 02.03.2016 лише 12.03.2016). Зазначалося, що захисник заявника був присутній у засіданні 02.03.2016, під час якого були проголошені вступна та резолютивна частини оскаржуваної постанови, а тому відповідний строк почав обраховуватися з цієї дати.

По справі *другого заявника*: районний суд визнав, що заявниця порушила митні правила та мала понести відповідальність. Постанова від 16.01.2024 була опублікована в Єдиному державному реєстрі судових рішень 12.04.2024. Заявниця подала

апеляційну скаргу 24.04.2024, стверджуючи, що отримала копію постанови лише 16.04.2024. Апеляційний суд відмовив у задоволенні апеляційної скарги заявниці як поданої після закінчення встановленого строку та клопотання про поновлення такого, оскільки представник заявниці був присутній у засіданні 16.01.2024.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з обмеженням у доступі до суду (ключова проблема: непередбачуваність та/чи занадто формалістичне застосування відповідних процесуальних норм).

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування *моральної шкоди* та 250 євро відшкодування *судових та інших витрат* другому заявнику

Ключові слова: доступ до суду, непередбачуване застосування процесуальних норм, надмірно формалістичне застосування процесуальних норм щодо строків подання апеляційної скарги.

16. Коваленко та інші проти України (*Kovalenko and others v. Ukraine*) від 28.08.2025, заяви №№ 22971/19, 2875/21, 38038/21, 38194/21, 44826/21, 44830/21, 46178/21, 46359/21, 49927/21, 57533/21, 58810/21, 58872/21, 60258/21, 225/22, 1938/22, 2950/22, 6740/22, 9944/22, 25913/22, 26620/22, 28074/22, 31387/22, 50137/22, 4416/23, 5244/23

- **Визнано порушення ст. 3 Конвенції** за заявами 25 заявників щодо відсутності до 03.03.2023 механізму умовно-дострокового звільнення з дати винесення щодо них остаточного вироку про довічне позбавлення волі. Суд вже визнавав порушення щодо подібного питання у справах *Петухов проти України* № 2 та *Медвідь проти України*.
- Не встановлено порушення ст. 3 Конвенції у цьому зв'язку щодо строку після 03.03.2023 (тобто дати запровадження нового

функціонального механізму умовно-достроково звільнення з можливістю перегляду довічного ув'язнення з чітко визначеними строками та умовами)

Визнання порушення саме по собі визнано достатньою справедливою сатисфакцією за будь-яку заподіяну заявникам моральну шкоду.

Ключові слова: довічне позбавлення волі, механізм перегляду довічного позбавлення волі з чіткими строками та умовами.

17. Гордєєв проти України (*Gordyeyev v. Ukraine*) від 11.09.2025, заява № 14335/18

У 2015 році заявника затримали за підозрою у вбивстві співробітника Служби безпеки України. Суд обрав йому запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, посилаючись на тяжкість злочину, у вчиненні якого він обвинувачувався. Також зазначалось що, перебуваючи на волі, він міг перешкоджати кримінальному провадженню у справі, впливати на свідків, сховати зброю та боєприпаси або використати їх у подальшій злочинній діяльності, або переховуватися. Строк тримання заявника під вартою неодноразово продовжувався, головним чином, з підстав, зазначених у первинній ухвалі про тримання під вартою. Суди вказували, що раніше визначені підстави продовжували існувати. У 2019 році вказаний запобіжний захід був замінений на цілодобовий домашній арешт (дія цього запобіжного заходу не була продовжена).

У цей час у березні 2016 року матеріали було передано до суду. Через складнощі із формуванням колегії суду (відводи суддів) розгляд справи було розпочато через більше ніж рік, після чого суд відкладав засідання більше ніж двадцять разів у зв'язку з неявкою до суду потерпілих або захисників інших обвинувачених. У 2022 році справу було закрито у зв'язку зі смертю заявника (призваний до збройних сил та загинув в зоні бойових дій) та мобілізацією інших обвинувачених.

- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції**, оскільки національні суди не навели відповідних та достатніх підстав для обґрунтування необхідності продовження та загальної тривалості тримання заявника під вартою (фактично з 27.03.2015 до 04.07.2019). Серйозність пред'явлених заявнику

обвинувачень та ризик його переховування або втручання в розслідування були згадані в первинній ухвалі про взяття його під варту та, очевидно, обґрунтовували його початкове позбавлення свободи. Однак, строк тримання заявника під вартою було продовжено низкою ухвал, постановлених судами за стандартним зразком. Зокрема, суди обмежилися повторенням підстав для тримання під вартою в абстрактний та стереотипний спосіб без наведення фактичних елементів і причин, чому вони вважали ці підстави все ще релевантними у справі заявника. Зі змісту ухвал не вбачалось, що було здійснено належну оцінку подальшого виправдання позбавлення заявника свободи з урахуванням конкретних фактів справи зі спливом часу.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження (7 р. 2 міс. та 10 дн., перша інстанція). Суд врахував факт, який не був пояснений Урядом, що у кримінальному провадженні не вживалось жодних дій у період з 01.03.2016 до 01.08.2017, а розгляд справи характеризувався численними відкладеннями засідань, за які заявник не міг нести відповідальність.
- Інші скарги відхилено відповідно до п. 1 та п. 4 ст. 35 Конвенції.

Розмір сатисфакції: 3 400 євро відшкодування моральної шкоди спільно матері та сину заявника.

Ключові слова: необґрунтоване тримання під вартою, надмірна тривалість кримінального провадження.

18. Гумінський проти України (*Guminsky v. Ukraine*) від 11.09.2025, заява № 7210/15

У листопаді 2008 року К. позичив у батька заявника, В., близько 250 тис. євро. У січні 2009 року К. придбав на прилюдних торгах приміщення у місцевого концерну «Військторгсервіс» (підпорядковане Міністерству оборони України). Через кілька місяців заявник та його батько уклали угоду про відступлення права вимоги, згідно з яким заявник отримав право вимоги у К. позики. Згодом К. позичив у заявника близько 28 тис. євро. Після цього вони уклали договір про передачу від К. приміщення у якості погашення позики.

У 2013 році міський суд за позовом прокурора проти К. встановив, що концерн «Військторгсервіс» перевищив свої повноваження під час продажу

спірного приміщення, оскільки посадова особа, причетна до продажу, не мала повноважень на здійснення таких операцій з 2005 року, а також не було отримано дозволу Фонду державного майна України. Суд постановив, що прокурор дотримався строку позовної давності з огляду на датку, коли прокурору стало відомо про обставини справи. К. було присуджено відшкодування коштів, сплачених за приміщення. Апеляційний суд залишив вказане рішення без змін.

У 2014 році прокурор порушив провадження проти заявника про повернення майна. Суд відхилив позов у зв'язку з пропуском прокурором строків давності, однак апеляційний суд скасував рішення

та задовольнив позов прокурора. Касаційний суд відмовив у відкритті касаційного провадження за заявою заявника.

- Під час провадження проти К., визнаючи дотримання прокурором строку позовної давності, суди посилалися на дату, коли він нібито дізнався про порушення, пов'язані з відчуженням майна концерном «Військторгсервіс», а саме з листа вищестоящої прокуратури, отриманого у січні 2013 року.
- Проте, у провадженні проти заявника міський суд надав детальний аналіз різних джерел (матеріали прокурорських перевірок за 2009 – 2012 роки, звіти органів державного аудиту за 2007 – 2009 роки та внутрішнє розслідування Міністерства оборони України за 2009 рік тощо) та встановив, що прокурору могло стати відомо про порушення не пізніше 2009 року (на момент продажу приміщення). Апеляційний суд, в свою чергу, зосередився на факті, що дотримання прокурором строку позовної давності вже було встановлено у провадженні проти К. Касаційний суд не надав власного аналізу з цього питання, натомість, загалом погодився із висновками апеляційного суду.
- Водночас, Уряд висунув ще один аргумент, а саме, що право прокурора подати позов проти заявника виникло з моменту визнання первинного продажу недійсним, тобто вважалось, що саме в цей момент прокурору стало відомо про порушення та особу, яка його вчинила. Тобто існувала значна розбіжність у висновках національних органів влади щодо початку відліку строку позовної давності.
- При цьому, апеляційний суд у справі проти заявника, як вбачається, ґрунтував своє рішення на преюдиціальному впливі фактів, пов'язаних з дотриманням строку позовної давності, встановленому у провадженні проти К., незважаючи на те, що таке провадження стосувалося іншого юридичного питання та інших сторін. Оскільки заявник не був стороною вказаного провадження, підхід апеляційного суду по суті позбавив його можливості порушити питання застосування строку позовної давності у власній справі та

домогтися розгляду його аргументів.

- До того ж, Суд не був переконаний, що органи державної влади не знали про можливі проблеми, пов'язані з розпорядженням майном концерном «Військторгсервіс». Згідно з наявних матеріалів ще у 2005 році посадова особа, відповідальна за розпорядження майном, не мала необхідних повноважень для укладання будь-яких правочинів. У зв'язку з цим у період до 2013 року були проведені численні розслідування на різних рівнях та різними установами. В цьому контексті Суд зазначив, що навіть якщо сам прокурор міг дізнатися про це набагато пізніше, нічого не вказувало на те, що концерн «Військторгсервіс» чи Міністерство оборони України не мали права вживати необхідних заходів з власної ініціативи.
- Таким чином, застосований національними судами у справі заявника підхід був несумісним з принципом юридичної визначеності.
- Отже, було **визнано порушення ст. 6 Конвенції**.
- **Відхилено як явно необґрунтовану скаргу за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції**. По-перше, висновки Суду за ст. 6 Конвенції самі по собі не означали, що подальший розгляд суті дій прокурора був недостатнім або незаконним. Заявник придбав спірне приміщення не у держави, а отримав від приватної особи, бо К. не зміг повернути свою позику. Визнавши недійсним первинний продаж спірного приміщення К., суди присудили йому відшкодування державою ціни, яку ним було сплачено за нерухомість. Отже, заявник мав право вимагати від К., як свого контрагента у цивільних відносинах, повернення своїх коштів, і саме національні суди мали вирішити, яка сума належала заявнику. Однак, він не порушував відповідного провадження на національному рівні і не стверджував, що отримання такого відшкодування було неможливим.

Відхилено вимогу щодо справедливої сатисфакції.

Ключові слова: застосування строків позовної давності, розбіжність у позиціях судів щодо початку відліку строків позовної давності.

19. Якимчук проти України (*Yakymchuk v. Ukraine*) від 11.09.2025, заява № 26519/16

Заявниця була призначена суддею у 2004 році на строк п'ять років. З лютого 2008 року Службою безпеки України було відкрито справу № 1208 щодо заявниці, в межах якої за нею здійснювалось таємне спостереження. Справа стосувалась двох

епізодів. У першому заявниця розглядала справу про адміністративне правопорушення щодо громадянина П.Д., обвинуваченого у хуліганства. За твердження органів слідства, заявниця вимагала та отримала 51 грн за звільнення П.Д.

від адміністративного арешту та обмеження усним зауваженням. У другому випадку заявниця була призначена для розгляду справи щодо А.Д., обвинуваченого у керуванні транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння. Вона запропонувала І.П. (сестрі А.Д.) розглянути справу за його відсутності та призначити йому громадські роботи в обмін на 1 000 грн. У обох випадках розмови були записані, а П.Д. та І.П. після зустрічей подали скарги про вчинення заявницею кримінального правопорушення.

У 2009 році прокуратура відкрила кримінальне провадження за фактом одержання заявницею хабаря. Через кілька місяців І.П. додатково передала працівникам служби безпеки диктофон із записом розмови із заявницею, яка відбулася у березні 2009 року. За версією слідства, заявниця намагалася переконати І.П. змінити показання. Цей запис було долучено до матеріалів справи.

Справу було розглянуто у двох колах проваджень. При цьому, у другому колі провадження Апеляційний суд намагався витребувати матеріали справи № 1208, однак служба безпеки тривалий час їх не надавала. За рішенням заступника голови Апеляційного суду одного із суддів колегії, який не мав допуску до державної таємниці, було замінено на суддю К. Після цього, отримані матеріали були розглянуті колегією в підрозділі з питань безпеки Апеляційного суду у закритому режимі.

Зрештою Апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції від 2013 року, яким заявницю було визнано винною у вчиненні злочину та призначено покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі умовно, а також заборонено обіймати посаду судді та інші державні посади строком на один рік. Касаційний суд підтримав рішення Апеляційного суду.

- **Визнано порушення ст. 8 Конвенції** у зв'язку з відсутністю достатніх гарантій щодо законності таємного відеоспостереження в кабінеті заявниці.
- Уряд стверджував, що заявниця відмовилася від свого права порушувати питання щодо законності рішень, якими було надано дозвіл на таємне спостереження за нею, оскільки вона погодилася на розгляд Апеляційним судом матеріалів справи № 1208 у підрозділі з питань безпеки та, відповідно, погодилася з висновками суду щодо їх законності.
- Однак, Суд дійшов висновку, що заявниця фактично була змушена погодитися на такий порядок розгляду. Матеріали справи були засекречені, а заявниця та її представник не мали спеціального допуску до них. Навіть у разі

її відмови від розгляду матеріалів у підрозділі з питань безпеки це не призвело б до надання їй доступу, оскільки відповідно до законодавства про державну таємницю повноваження щодо надання допуску належали службі безпеки і реалізовувалися лише після проведення спеціальної перевірки.

- Крім того, Апеляційний суд не розглядав питання про те, чи були вагомі підстави для збереження в таємниці відповідних судових рішень після припинення заходів таємного спостереження; чи можна було розсекретити відповідні документи, принаймні частково.
- У цьому зв'язку Суд в черговий раз наголосив, що при розгляді запиту на розкриття інформації про дозвіл на таємне спостереження національні суди зобов'язані забезпечити належний баланс між інтересами особи, яка перебуває під спостереженням, та інтересами суспільства. Крім того, особам, що перебувають під наглядом, має бути надано доступ до відповідних документів, якщо немає вагомих підстав для відмови в цьому.
- Також Апеляційний суд обмежив свій правовий аналіз питань законності та пропорційності втручання лише загальними формулюваннями. Залишилось незрозумілим, чи перевірів суд наявність належних і достатніх підстав для виправдання таємного спостереження за заявницею, чи були виправданими характер, обсяг і тривалість втручання, особливо з огляду на те, що справу № 1208 було відкрито 20.02.2008, і, відповідно, заявниця перебувала під таємним спостереженням приблизно протягом одного року (на час етапу комунікації за заявою до ЄСПЛ матеріали справи № 1208 вже були знищені згідно національним законодавством).
- Таким чином, національні суди не розглянули законність та пропорційність втручання у спосіб, який би забезпечував достатні гарантії від необґрунтованого порушення прав, захищених ст. 8 Конвенції.
- **Визнано порушення ст. 8 Конвенції** щодо запису І.П. розмови із заявницею, здійсненого у березні 2009 року (під час якого, як зазначалось, заявниця просила І.П. змінити показання у кримінальному провадженні відносно неї). В матеріалах справи було відсутнє згадування про судові рішення, яке надавало дозвіл І.П. здійснювати аудіозапис розмови із заявницею на диктофон, який їй передала працівниця служби безпеки. Уряд також не стверджував, що таке судове рішення існувало.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо права заявниці на розгляд справи судом, встановленим законом. Положення, затверджене рішенням Ради суддів України від 26.11.2020 № 30, передбачало, що у випадках, коли суддя не мав допуску до державної таємниці, вибір його заміни мав здійснюватися за допомогою системи автоматизованого розподілу справ. Натомість Апеляційний суд застосовував правила, що регулюють заміну судді у випадках, коли його присутність не може бути забезпечена з таких причин, як відпустка або відрядження. Крім того, у рішенні заступника голови Апеляційного суду про призначення судді К. для розгляду справи не містилось жодних критеріїв за якими його було обрано із переліку суддів, які мали спеціальний допуск до секретних документів. За відсутності відповідних пояснень касаційного суду та Уряду, Суд дійшов висновку, що зазначені порушення були настільки серйозними, що підривали саму суть

права на розгляд справи судом, встановленим законом.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження. Провадження тривало 6 років, 8 місяців та 9 днів у судах трьох інстанцій.
- **Визнано порушення ст. 13 Конвенції** з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно скарг щодо надмірної тривалості проваджень.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування моральної шкоди та 1 500 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: таємне спостереження за суддею, рішення про дозвіл на здійснення таємного спостереження та незабезпечення релевантних гарантій.

20. Радченко проти України (*Radchenko v. Ukraine*) від 11.09.2025, заява № 21217/17

У 2015 році на підставі Закону України «Про доступ до публічної інформації» заявник звернувся із запитом до Міністерства екології та природних ресурсів України щодо надання інформації про: рівень забруднення повітря у певних районах Київської області, а також заходи щодо таких випадків та боротьби з техногенними катастрофами, які вживає Міністерство загалом як центральний державний орган, відповідальний за охорону навколишнього середовища; інформацію про юридичних осіб та рівень їх відповідальності за відповідні інциденти та спосіб відшкодування заподіяної шкоди. Зазначалося, що на час подій у Київській області сталося кілька подій, які могли мати негативний вплив на екологію та навколишнє середовище (масштабні пожежі на нафтохранищі та складі пластикових виробів, спалювання торфу). Міністерство доручило розгляд запиту Державній екологічній інспекції України та направило її відповідь заявнику. Заявника поінформували про загальну заборону на перевірки юридичних осіб, про подачу інспекцією спеціального запиту на виняткову перевірку компанії П. (власника нафтобази), а також про дослідження ґрунту і води у кількох районах Київської області та проведення кризового моніторингу постраждалих від пожеж територій.

У 2015 році за позовом заявника окружний адміністративний суд встановив, що відповідь Міністерства не містила інформації, яку вимагав

заявник, а інша надана інформація не мала відношення до питань, порушених у його запиті.

Оскільки заявник вважав відповідь неповною, він повторно звернувся до суду та вимагав визнати бездіяльність Міністерства щодо виконання судового рішення.

Суд задовольнив частину позовних вимог заявника, що стосувалася визнання допущених Міністерством недоліків. Він дійшов висновку, що відповідь все ще не була повною. Суд також загалом установив, що вимірювання якості повітря здійснювалися фрагментарно та нерегулярно, а екологічна інформація не збиралася систематично і не оприлюднювалася належним чином, що призводило до «системного порушення права громадян на інформацію про стан довкілля». Суд також зазначив, що з огляду на зазначені недоліки, які мали загальний і системний характер, Міністерство не володіло запитуваною інформацією. У зв'язку з цим було ухвалено окрему ухвалу, адресовано низці відповідальних органів.

Хоча Міністерство ще кілька разів надавало заявнику відповіді з різною інформацією про вжиті заходи та повідомляло про відсутність частини запитуваної інформації, подальше ініційоване ним виконавче провадження загалом не мало успіху та було закрито.

- ЄСПЛ постановив, що ненадання Міністерством заявнику інформації всупереч остаточному

рішенню окружного адміністративного суду 2015 року становило втручання в його права, передбачені ст. 10 Конвенції. Проте Суд вважав, що низка обставин об'єктивно перешкождали повному виконанню судового рішення, зокрема щодо порівняльних даних про небезпечні гази. Так, рішення національного суду ґрунтувалося на тому, що Міністерство як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за екологічні питання, включаючи моніторинг та звітування про стан навколишнього середовища, повинно було мати запитувану інформацію. На думку Суду, з огляду на відповідні положення законодавства не було необґрунтовано дійти такого висновку, або ж щодо того, що Міністерство принаймні мало б передати запит до іншого органу, безпосередньо відповідального, наприклад, за моніторинг забруднення повітря (що пізніше сталося, і запит заявника було розглянуто Державною санітарно-епідеміологічною службою України). Проте на момент ухвалення рішення не було відомо, що Міністерство, як з'ясувалося пізніше, не володіло запитуваною інформацією або частиною цієї інформації (зокрема, щодо порівняльної концентрації небезпечних газів у повітрі протягом відповідного періоду).

Після інцидентів у Київській області влада вжила певних заходів, зокрема провела дослідження повітря та ґрунту. Також видавалося, що принаймні частина інформації щодо рівнів забруднення у відповідний період була оприлюднена та була доступна в Інтернеті. За відсутності копій відповідних документів та можливості отримати доступ до інформації, опублікованої в Інтернеті, Суд не міг оцінити обсяг цієї інформації, але той факт, що деяка інформація була оприлюднена

і заявник був поінформований про те, де її можна отримати, ним не оскаржувався.

Розумним було також дійти висновку, що якщо на відповідний момент часу дані щодо рівнів деяких небезпечних газів ще не були зібрані, то такі дані не могли бути зібрані або створені пізніше (а отже, не могли бути надані заявнику у формі, в якій він просив їх надати) з тієї простої причини, що було вже запізно. Проте заявнику була надана інша релевантна, легкодоступна, інформація. У зв'язку з цим Суд повторно зазначив, що одним із критеріїв, що застосовуються в контексті права на доступ до публічної інформації, є те, що вона має бути «готовою та доступною».

Таким чином, за вказаних обставин Суд дійшов висновку, що не можна було стверджувати, що право заявника на доступ до інформації відповідно до ст. 10 Конвенції було обмежено непропорційно.

- Водночас, Суд зауважив про серйозне занепокоєння щодо недоліків в роботі Міністерства та пов'язаних органів і державних служб, зокрема щодо систематизації та поширення екологічної інформації, з огляду на важливість таких заходів та доступ громадськості до екологічної інформації, особливо стосовно небезпечних видів діяльності або подій.
- Отже, **порушення ст.10 Конвенції не було встановлено.**

Ключові слова: невиконання судового рішення щодо надання доступу до екологічної інформації, об'єктивні обставини щодо невиконання остаточного судового рішення.

21. Лукашенко проти України (*Lukashenko v. Ukraine*) від 11.09.2025, заява № 33944/13

У 2003 році син заявниці звернувся до районної лікарні зі скаргами на абсцес фурункула на лівому плечі. Йому було проведено операцію, рану дренивали. Протягом наступних тижнів він перебував під післяопераційним наглядом та проходив амбулаторне лікування. Через місяць йому поставили діагноз субфасціальна флегмона (інфекція м'яких тканин) у ділянці правого стегна. Його знову госпіталізували до тієї ж лікарні. Невдовзі флегмона охопила інші частини тіла, почався сепсис. Його госпіталізували до обласної лікарні, де було проведено ще одну операцію. Наступного дня він помер. Департаментом охорони здоров'я було

створено *ad hoc* комісію. Комісія дійшла висновку, що причиною смерті сина заявниці були, *inter alia*, сепсис, септичний шок та поліорганна недостатність, а амбулаторне лікування в районній лікарні було неналежним та супроводжувалося численними недоліками (не проведено необхідних лабораторних досліджень, аналізу крові, який вказував на наявність запального процесу, протизапальної терапії та ін.). Пізніше п'ятьом лікарям обласної лікарні було оголошено догани, а трьох лікарів районної лікарні понижено в посадах. Кримінальне провадження, порушене за скаргою заявниці, неодноразово закривалось та поновлювалось та зрештою було закрито за

спливом строків давності.

У 2014 році за цивільним позовом до районної лікарні заявниці було присуджено відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Рішення було повністю виконано.

- Суд встановив, що перевірка органами охорони здоров'я була проведена досить оперативно. Було виявлено низку недоліків у лікуванні сина заявниці в обох лікарнях. Кількох лікарів було притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Проте дії, вжиті в межах дисциплінарного провадження, не можна було вважати такими, що забезпечили заявниці належне відшкодування.
- Щодо кримінального провадження, Судом були виявлені такі недоліки:
 1. Спочатку органи досудового розслідування відмовили у відкритті провадження за скаргою заявниці. Зрештою, вони все ж порушили справу, визнавши наявність беззаперечних доказів вчинення злочину;
 2. Попри висновки органів охорони здоров'я, слідчий тричі закривав кримінальну справу. Відповідні постанови були скасовані прокурором або судами як такі, що були передчасними, оскільки розслідування кримінальної справи було неповним (недопитані лікарі, не отримано всі медичні документи комісії органів охорони здоров'я);
 3. Розслідування було зосереджено переважно на обставинах лікування сина заявниці в районній лікарні. При цьому, не було проведено жодних послідовних слідчих дій для з'ясування обставин щодо його лікування в обласній лікарні. Зрештою, слідчим було визначено лише одного обвинуваченого, лікаря М., хоча за результатами перевірки департамент охорони здоров'я визнав також двох інших лікарів, які працювали в районній лікарні, винними у неналежному виконанні професійних обов'язків під час лікування сина заявниці. До того ж, остання судово-медична експертиза, яка дійшла висновку про відсутність недоліків у лікуванні, наданому в обласній лікарні, була проведена майже через вісім років після смерті сина заявниці;
 4. В ході кримінального провадження

спостерігалася надзвичайно велика кількість повторних судово-медичних експертиз. За певних обставин повторна експертиза дійсно може бути необхідною для з'ясування обставин справи. Водночас, той факт, що в рамках одного кримінального провадження кілька разів призначалася експертиза одного й того самого виду, свідчив про відсутність комплексного підходу до збору доказів на стадії досудового розслідування;

5. Закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності та подальше звільнення єдиного обвинуваченого від кримінальної відповідальності було результатом зтяжненого розслідування, яке характеризувалося недоліками та тривало понад 10-ть років. Уряд не довів протилежного.

- Щодо цивільного провадження, заявниця отримала відшкодування завданої шкоди від районної лікарні. Однак, сам факт того, що результат такого провадження був для неї сприятливим, не міг виправити істотні недоліки попереднього кримінального провадження. Хоча цивільні суди розглянули її позов у відносно короткий строк, така оперативність була можливою значною мірою завдяки тому, що вони спиралися на висновки кримінальних судів.
- Оцінюючи вказані обставини у сукупності, Суд вважав, що національні органи влади не провели оперативного розгляду скарги заявниці. Загалом, провадження щодо обставин смерті сина заявниці тривало надмірно довго, характеризувалося різними недоліками і тому було несумісним із обов'язком держави щодо проведення ефективного розслідування.
- Отже, було **визнано порушення ст. 2 Конвенції у процесуальному аспекті.**

Розмір сатисфакції: 6 000 євро відшкодування моральної шкоди, 1 000 євро відшкодування судових та інших витрат.

Ключові слова: обов'язок оперативного розгляду справ щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками в умовах стаціонарного лікування, проведення ефективного розслідування смерті особи внаслідок неналежного надання медичних послуг.

22. Йованович та інші проти України (*Jovanović and others v. Ukraine*) від 25.09.2025, заяви №№ 37088/24, 37398/24, 37406/24

- **Визнано порушення п. 3 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою (за кожною з трьох заяв – більше ніж 5 р. 1 міс. та 8 дн.; конкретні недоліки: нестійкість і повторюваність аргументації, яку використовували суди в ході розгляду справи, під час здійснення провадження у справі не розглянуто можливість застосування інших запобіжних заходів для забезпечення явки у судові засідання).
- **Визнано порушення п. 4 ст. 5 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю перегляду питання про тримання першого заявника під вартою (апеляційну скаргу на рішення про тримання під вартою було розглянуто через 1 міс. та 24 дн.).
- **Визнано порушення п. 5 ст. 5 Конвенції** за всіма заявами, оскільки право на відшкодування шкоди за порушення ст. 5 Конвенції не гарантується

національною правовою системою.

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з надмірною тривалістю кримінального провадження (за кожною з трьох заяв – більше ніж 5 р. 1 міс. та 8 дн., перша інстанція) та порушення ст. 13 Конвенції з огляду на відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту відносно відповідних скарг.

Розмір сатисфакції: по 3 900 євро відшкодування *матеріальної та моральної шкоди* та по 250 євро *відшкодування судових витрат та інших витрат* кожному заявнику.

Ключові слова: тривалість тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість перегляду рішення про тримання під вартою.

23. Д.Б. проти України (*D.B. v. Ukraine*) від 25.09.2025, заява № 36484/16

Заявник був керуючим партнером адвокатського об'єднання. У 2009 році банк, який перебував під тимчасовою адміністрацією Національного банку України, уклав із адвокатським об'єднанням заявника договір про надання юридичних послуг, що передбачав виплату винагороди у разі успішного повернення активів банку (8% від вартості повернутих активів). Згодом за повернення земельної ділянки за умовами договору банк сплатив адвокатському об'єднанню винагороду у розмірі більше 300 млн грн.

У 2010 році банк, якого представляв новий тимчасовий адміністратор, звернувся до суду з цивільним позовом проти адвокатського об'єднання, заявника та його партнера, вимагаючи визнати договір недійсним і повернути сплачені кошти.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, оскільки договір, додатки до нього та інші матеріали справи свідчили, що винагорода сплачувалася за конкретні надані послуги, і норми цивільного законодавства не забороняли встановлення винагороди, як частки від стягнутих активів. Рішенням від 16.03.2011 апеляційний суд залишив рішення без змін та зазначив, що на момент укладення договору сторони діяли в межах чинного законодавства та у відповідності зі своїми повноваженнями. Касаційний суд відхилив касаційні скарги банку та Генеральної прокуратури України. Подання Генеральною прокуратурою України до Верховного Суду заяви про перегляд також було безуспішним.

У 2013 році банк знову оскаржив дійсність того самого договору, однак в господарському суді, посилаючись

на інші правові підстави, зокрема порушення правил публічних закупівель та відсутність повноважень у тимчасового адміністратора. Позов було подано відносно об'єднання, як юридичної особи. Суди визнали договір недійсним, дійшовши висновку, що тимчасовий адміністратор діяв поза межами своїх повноважень.

Тим часом, у 2012 році було відкрито кримінальне провадження та у 2017 році суд визнав колишнього тимчасового адміністратора С.Щ. винним у незаконному привласненні грошових коштів банку, зокрема у зв'язку з оплатою за договором про надання послуг адвокатським об'єднанням заявника. Згідно з твердженнями Генеральної прокуратури України, суд встановив, що договір був фіктивним, а «послуги згідно договору не надавались». Матеріали провадження щодо інших стверджуваних співучасників, у тому числі заявника, були виділені з провадження щодо О.Щ., і досудове розслідування стосовно них усе ще тривало.

- Суд зазначив, що ситуація, коли факти, які вже були встановлені остаточним рішенням в одній справі, пізніше були відкинуті судами у новій справі між тими самими сторонами, є аналогічною ситуації, коли після відновлення провадження рішення, яке набрало законної сили та підлягало виконанню, було повністю скасовано. Така ситуація також може становити порушення принципу правової визначеності, що є порушенням п. 1 ст. 6 Конвенції.
- Суд також зауважив, що в усіх правових системах

сила *res judicata* рішень має обмеження щодо *ad personam*, а також щодо предметного обсягу (material scope).

- Щодо ефекту *ad personam*, у цій справі господарський апеляційний суд відмовився визнати ефект *res judicata* висновків апеляційного суду в першому провадженні, зазначивши без жодного роз'яснення, що таке провадження «стосувалася інших сторін». Однак, на думку Суду, обидві справи стосувалися, по суті, тих самих сторін. Той факт, що в першому провадженні заявник та один з його партнерів були офіційно названі відповідачами, тоді як у другому провадженні банк утримався від визначення їх відповідачами, сам по собі не виключав *res judicata* ефект відповідних рішень. При цьому, у другому провадженні господарські суди визнали право заявника на подання апеляційної скарги та встановили, що це провадження безпосередньо впливало на його права, оскільки адвокатське об'єднання діяло лише як його представник, а він був одержувачем гонорарів за спірним договором.
- В контексті предметного обсягу (material scope), Уряд стверджував, що питання повноважень тимчасового адміністратора укладати договір про надання юридичних послуг із об'єднанням заявника не було розглянуто у першому провадженні.
- Проте рішення апеляційного суду від 16.03.2011 у першому провадженні містило твердження, згідно з якими тимчасовий адміністратор мав достатні повноваження для укладення такого договору. Ані Уряд, ані господарські суди у другому провадженні не пояснили правовий статус таких тверджень. Господарські суди в другому провадженні не навели жодних підстав, чому проігнорували такі твердження та не визнали їх остаточними висновками. Вони, вочевидь, тлумачили рішення за першим провадженням як такі, що обмежувалися аргументами, поданими банком у суді першої інстанції.

При цьому, положення Цивільного процесуального кодексу України дозволяли апеляційним судам розглядати додаткові аргументи, якщо вони залишалися в межах «вимог», поданих до суду першої інстанції. Банк навів такі додаткові аргументи щодо повноважень тимчасового адміністратора і апеляційний суд їх прийняв, що не було поставлено під сумнів судами вищих інстанцій під час перегляду рішень у першому провадженні. Тим не менш, у другому провадженні банк представив ті самі аргументи щодо того самого питання, які господарські суди повторно розглянули та прийняли.

- Водночас, були відсутні ознаки наявності якогось фундаментального недоліку в першому провадженні: були залучені усі сторони, у тому числі Генеральна прокуратура України, та мали змогу подати зауваження; справу розглядалася в чотирьох інстанціях. Суд також врахував питання, порушені у відповідному кримінальному провадженні, однак вони не були відображені у вказаних рішеннях національних судів.
- Таким чином, господарські суди у другому провадженні не навели підстав, які б продемонстрували наявність обставин суттєвого та переконливого характеру, що виправдовували повторний розгляд питання, яке було вирішено остаточним рішенням суду.
- З огляду на вказане Суд вважав, що відповідні національні суди діяли усупереч принципу правової визначеності та не забезпечили справедливий розгляд справи заявника.

Отже, мало місце **порушення п. 1 ст. 6 Конвенції**.

- Водночас, Суд наголосив, що зазначені висновки не впливають на будь-які інші провадження на національному рівні.

Ключові слова: порушення судами принципу правової визначеності у зв'язку з ігноруванням висновків остаточного рішення в іншому провадженні, сила *res judicata* рішень.

24. Мироненко проти України (*Myronenko v. Ukraine*) від 25.09.2025, заява № 14731/12

- **Визнано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** у зв'язку з обмеженням у доступі до суду (ключова проблема: неузгодженість позицій судів щодо підсудності справи). У 2005 році заявниця подала позов про відшкодування шкоди (4 500 євро) відділом державної виконавчої служби, стверджуючи, що належний їй борг не було стягнуто у зв'язку з бездіяльністю державного виконавця. У задоволенні позову у цивільному провадженні було відмовлено. Апеляційний суд скасував рішення та направив справу на новий

розгляд. Згодом справу було повторно розглянуто за нормами адміністративного судочинства, однак провадження було остаточно закрито у 2008 році у зв'язку з тим, що позов мав цивільний характер і підлягав розгляду в цивільному провадженні. У 2011 році касаційний суд залишив відповідну ухвалу без змін.

Розмір сатисфакції: 1 500 євро відшкодування *моральної шкоди*.

Ключові слова: доступ до суду, неузгодженість позицій судів щодо підсудності справи.

2. Ухвали щодо прийнятності

25. Мартинюк проти України (*Martynyuk v. Ukraine*) від 08.07.2025, заява № 82673/17

У 2012–2013 роках заявниця взяла участь у доборі на посаду судді (подала документи, пройшла попередній відбір, спеціальну підготовку та склала кваліфікаційний іспит, після чого була зарахована до резерву).

У 2016 році вона взяла участь у конкурсі на вакантну посаду судді місцевого суду та була рекомендована Вищою кваліфікаційною комісією суддів України до призначення, однак Вища рада юстиції відмовила у внесенні відповідного подання Президенту України з формальної підстави (бракувало 15 днів до необхідного мінімального стажу у сфері права).

Остаточним судовим рішенням вказану відмову було визнано незаконною та зобов'язано Вищу раду юстиції переглянути рекомендацію Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Однак, з огляду на законодавчі зміни та реорганізацію органів суддівського врядування у 2017 році рішення фактично виконано не було. Вища рада правосуддя переглянула рекомендацію, однак повернула її до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на нову конкурсну процедуру відповідно до вимог нового законодавства.

Новий конкурс було оголошено у 2019 році, однак заявниця не взяла у ньому участь.

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованою** скаргу заявниці **за п. 1 ст. 6 Конвенції**. Суд наголосив, що держава зобов'язана забезпечити виконання остаточних рішень, винесених проти її органів, суб'єктів чи компаній, що належать державі або контролюються нею, відповідно до вимог Конвенції. Проте Суд визнав, що можуть виникнути виняткові ситуації, коли виконання судового рішення *restitutio in integrum*, яким адміністративні акти визнаються незаконними та недійсними, може виявитися об'єктивно неможливим через непереборні фактичні або правові перешкоди. У таких ситуаціях з урахуванням права на доступ до суду, гарантованого п. 1 ст. 6 Конвенції, держава-член повинна добросовісно та з власної ініціативи розглянути інші альтернативні рішення, які можуть усунути незаконні наслідки її дій.
- У цій справі, по-перше, національні суди скасували як незаконну відмову Вищої ради юстиції звернутися до Президента України з

поданням про призначення заявниці суддею місцевого суду першої інстанції (на п'ятирічний строк) та зобов'язали раду переглянути рекомендацію Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо її призначення. Тобто не вбачалось, що органи влади були зобов'язані призначити заявницю на посаду судді.

- По-друге, національні суди розглядали позов заявниці відповідно до законодавства, яке було чинним на момент виникнення спору, безпосередньо перед введенням в дію конституційних змін щодо судової системи. Під час судового розгляду справи та подальшого процесу виконання остаточного судового рішення зміни вже були внесені до правової системи. В результаті Вищу раду юстиції було реорганізовано у Вищу раду правосуддя, вимоги до призначення суддів стали більш суворими і, найважливіше, п'ятирічний строк призначення на посаду судді вперше був скасований із введенням безстрокового призначення для всіх суддів загальної юрисдикції. Такі значні зміни в процедурах призначення суддів, які мали на меті зміцнення незалежності судів, безсумнівно, спричинили значні труднощі у виконанні остаточного судового рішення на користь заявниці. Незважаючи на вказане, у 2017 році (нова) Вища рада правосуддя здійснила певні кроки для виконання рішення у справі заявниці, зокрема, переглянула рекомендацію та вжила заходів для організації нового конкурсу.
- По-третє, законодавство окремо регулювало порядок, за яким кандидати, які були рекомендовані до призначення на п'ятирічний строк, але не були призначені на посаду, могли стати суддями за новим конституційним режимом. Такі кандидати мали вжити додаткових заходів для призначення їх на посаду судді безстроково. Вища рада правосуддя переглянула рекомендацію Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо призначення заявниці на посаду судді, запросивши її пройти спеціальну перевірку та взяти участь в іншому конкурсі на вакантні посади в місцевих судах, організований відповідно до вимог нового законодавства. Однак, заявниця не скористалася цією можливістю.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що, за

умови застосовності ст. 6 Конвенції, підхід органів влади до обов'язку щодо забезпечення виконання рішення у справі заявниці не міг вважатися свавільним або необґрунтованим, оскільки саме вони мали оцінити застосовну процедуру виконання судового рішення з

урахуванням обставин справи та чинного законодавства.

Ключові слова: об'єктивно неможливе виконання судового рішення *restitutio in integrum* через непереборні фактичні або правові перешкоди

26. ПП «Вестра» та інші проти України (*Vestra, PP and others v. Ukraine*) від 02.09.2025, заяви №№ 60680/16, 3672/18, 3678/18, 3681/18, 3808/18, 9709/18, 13202/18

У 2012 році компанії-заявники звернулися до адміністративних судів проти митних органів та Державної казначейської служби України, вимагаючи повернення, як стверджувалось, переплачених митних платежів. Суди першої та апеляційної інстанцій задовольнили позови. У 2014 році Вищий адміністративний суд України підтвердив рішення судів нижчих інстанцій. У 2016 році митні органи та прокуратура звернулись до Верховного Суду України із заявою про перегляд рішення касаційного суду на підставі наявності розбіжності у судовій практиці. В результаті рішення касаційного суду були скасовані і справи направлено на новий розгляд.

З огляду на висновки Верховного Суду України під час повторного розгляду справ Вищий адміністративний суд України відхилив позови заявників. Однак, вони звернулись до Верховного Суду України, посилаючись на стверджувану розбіжність у судовій практиці касаційного суду, яка виникла після розгляду їхніх справ (відповідно до змін законодавства, яке набрали чинності 28.03.2025). Верховний суд України не знайшов розбіжностей і відмовив у перегляді їхніх справ.

Компанії скаржились за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції на те, що державні органи не повернули, як стверджувалось, надмірно сплачені митні платежі.

- У запереченнях Уряд вказував на порушення заявниками строку для звернення до Суду. У зв'язку з цим ЄСПЛ вирішив спочатку розглянути питання, чи можна було вважати заяви про перегляд на підставі розбіжності у судовій практиці, яка виникла після оскаржуваного рішення, ефективним національним засобом юридичного захисту, який призупиняв перебіг шестимісячного строку. Для цього Суд порівняв таку ситуацію із заявами про перегляд на підставі існуючої розбіжності у судовій практиці.
- Так, в контексті перегляду Верховним Судом України на підставі раніше існуючої розбіжності в судовій практиці, згідно із законодавством до 28.03.2015 строк для подання відповідних заяв

з цієї підстави становив три місяці з моменту винесення оскаржуваного рішення касаційного суду. На думку Суду, цей строк не був надмірно м'яким з точки зору збереження юридичної визначеності. Крім того, вся подальша процедура перегляду також підлягала суворим строкам на кожному етапі розгляду заяви. При цьому, у разі відхилення заяви Верховним Судом України (наприклад, через відсутність обґрунтування заявленої розбіжності в судовій практиці) зацікавлена сторона не мала права подавати повторну заяву на аналогічних підставах, наприклад, посилаючись на інші приклади стверджуваної розбіжності в судовій практиці. Таким чином, незалежно від того, чи була заява про перегляд відхилена на початковому етапі, чи прийнята до розгляду і вирішена по суті, завжди існувала можливість визначити остаточну крапку у національному судовому розгляді.

- Більше того, заява про перегляд мала бути подана заінтересованою стороною безпосередньо до Верховного Суду України. Результат її розгляду повністю залежав від аргументів і доводів сторін. Тобто процедура була доступна сторонам і не залежала від дискреційних повноважень будь-якого державного службовця.
- Тобто відповідно до чинних на час подій положень законодавства рішення касаційних судів могли оскаржуватися лише один раз у вищій судовій інстанції, за клопотанням сторони, на підставі обмежених підстав щодо розбіжності в судовій практиці та у чітко визначений і обмежений строк.
- На думку Суду, роль Верховного Суду України в той час полягала не в тому, щоб діяти як виняткова інстанція перегляду, а в тому, щоб забезпечити послідовність судової практики шляхом уточнення тлумачення правових положень та усунення існуючих розбіжностей у рішеннях касаційних судів.
- Таким чином, подання заяви про перегляд до Верховного Суду України на підставі існуючої

розбіжності в судовій практиці було кінцевим елементом у ланцюжку національних засобів юридичного захисту, що надавалися сторонам.

- Отже, у випадках, коли питання щодо Конвенції порушені перед Судом впливали з існуючої розбіжності в судовій практиці або були достатньо пов'язані з нею, можливість подати заяву про перегляд до Верховного Суду України на відповідній підставі могла бути визнана ефективним національним засобом юридичного захисту для цілей п. 1 ст. 35 Конвенції.
- Однак, Суд дійшов протилежного висновку щодо перегляду на підставі виникнення розбіжності в судовій практиці, після оскаржуваного рішення. По-перше, відповідно до ст. 236 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції на час подій після внесення змін та набрання ними чинності 28.03.2015), така заява про перегляд мала бути подана протягом трьох місяців з моменту ухвалення рішення, яке спричинило імовірну розбіжність, і не пізніше ніж через рік з дати ухвалення оскаржуваного рішення. Отже, потенційна невизначеність зберігається протягом одного року, враховуючи, що нова судова практика, як подія, що спричинила розбіжність, може матеріалізуватися в будь-який момент протягом цього однорічного періоду. У цьому зв'язку, навіть якщо тривалість однорічного строку у деяких випадках була визнана сумісною з вимогами Конвенції щодо ефективного засобу юридичного захисту (наприклад, див. рішення у справах [Kashlan v. Russia](#), [Anikeyev and Yermakova v. Russia](#)), залишалося фактом, що це можна було розглядати як фактор, який вказував на надзвичайний характер відповідного засобу юридичного захисту.
- По-друге, можливість подання таких заяв та їх результативність повністю залежали від чинника, що не підлягав контролю сторін, а саме від гіпотетичної можливості подальшої еволюції судової практики.
- На відміну від ситуації щодо перегляду на підставі раніше існуючої розбіжності у судовій практиці, де його застосування ґрунтується на розвитку судової практики, що є відомим або

може бути встановленим ще до винесення рішення касаційним судом, сама природа підстав, на яких можна було б вимагати перегляду з огляду на нові розбіжності, що виникли на відповідний момент, створювала невизначеність, оскільки вони залежали від гіпотетичного майбутнього розвитку подій.

- Отже, використання цього засобу юридичного захисту ґрунтувалося на сподіванні, що така розбіжність може виникнути, що фактично спонукало сторони постійно стежити за судовою практикою з метою пошуку тактичних можливостей.
- З цієї причини цей засіб юридичного захисту не міг вважатися «достатньо визначеним» або таким, що може надати зацікавленій стороні «розумні перспективи успіху», як того вимагає практика Суду.
- Нарешті, можливість оскаржити рішення касаційного суду на підставі судової практики, якої не існувало на момент прийняття такого рішення, означало, що відповідні заяви про перегляд були по суті подібними оскарженню на підставі нових фактів. Таким чином, хоча вони в правовій системі формально називалися «заявами про перегляд», за своєю суттю вони нічим не відрізнялися від заяв про поновлення провадження.
- Відповідно до практики Суду заявники не зобов'язані користуватися такими засобами для цілей виконання вимоги щодо вичерпання національних засобів юридичного захисту.
- Оскільки заявники у заявах до Верховного Суду України посилалися на судову практику, яка з'явилася після оскаржуваних рішень касаційного суду, тобто засобу, визнаного неефективним, Суд вважав, що рішення Верховного Суду України щодо цих заяв не могли бути враховані при розрахунку строку, встановленого п. 1 ст. 35 Конвенції. Датою остаточних рішень у справах заявників були дати рішень касаційного суду про відхилення їх позовів.
- Таким чином, Суд **відхилив заяви компаній-заявників** відповідно до п. 1 та п. 4 ст. 35 Конвенції **як такі, що були подані з порушенням встановлених строків.**

27. Чернова проти України ([Chernova v. Ukraine](#)) від 04.09.2025, заява № 66965/13

31.10.2012 суд у справі заявниці оголосив вступну та резолютивну частини рішення, письмову копію яких вона отримала одразу. 07.11.2012 повний

текст рішення було опубліковано в Єдиному державному реєстрі судових рішень. Наступного дня заявниця подала апеляційну скаргу.

09.12.2012 апеляційний суд переглянув справу на підставі доказів, що містилися в матеріалах справи, та письмових заяв сторін. Він залишив у силі рішення суду першої інстанції. 27.02.2013 касаційний суд відхилив скаргу заявниці як безпідставну.

Заявниця скаржилась за п. 1 ст. 6 Конвенції на порушення права на доступ до суду, заявляючи про несвоєчасне отримання повного тексту рішення суду першої інстанції, а саме 13.02.2013.

- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованою скаргу** заявниці **за п. 1 ст. 6 Конвенції**. Зокрема, заявниця не стверджувала, що не мала

доступу до опублікованого в реєстрі рішення (07.11.2012) або не могла, за необхідності, внести зміни до апеляційної скарги до засідання у апеляційному суді 19.12.2012. Крім того, у апеляційній скарзі заявниця порушила основні фактичні та правові питання, на яких ґрунтувалося рішення суду першої інстанції. Як вбачалось з рішення, апеляційний суд розглянув всі відповідні питання. Нарешті, заявниця не зазначила жодних аргументів, які не змогла висунути в судах вищих інстанцій через стверджувану затримку у видачі повного тексту рішення суду першої інстанції.

28. Ряшенцева та інші проти України (*Ryashentseva and others v. Ukraine*) від 09.09.2025, заяви №№ 54680/15, 56648/18, 43132/19, 29721/20

Скарги заявників, мешканців Донецької та Луганської областей, в основному, стосувались пошкодження або знищення їхнього житла та шкоди життю і здоров'ю внаслідок обстрілів у зоні конфлікту у період 2015-2020 рр., які, за їх твердженням, здійснювалися Збройними силами України. Вони також скаржились на відсутність ефективного розслідування та засобів юридичного захисту.

- Суд встановив, що жоден із заявників не звертався зі своїми скаргами до національних органів. У виправдання вони стверджували, що низка особливих обставин звільнила їх від обов'язку вичерпання національних засобів юридичного захисту. По-перше, заявники посилалися на загальну відсутність доступу до українських органів влади з огляду на: неможливість або велику складність і небезпеку (зокрема, через постійні обстріли) подорожей з території, контрольованої «ДНР/ЛНР», на підконтрольну Уряду України територію; відсутність коштів для поїздок; відсутність поштових послуг у районах, непідконтрольних Уряду; нефункціонування українських судів у Донецькій та Луганській областях у зв'язку з їх переміщенням; страх перед українськими «праворадикальними угрупованнями» та страх затримання та/або загрози безпеці та життю з боку українських спеціальних служб. По-друге, заявники посилалися на загальну неефективність національних засобів юридичного захисту та на «безглуздість» звернення до українських органів влади, враховуючи участь України у збройному конфлікті та її нездатність розслідувати порушення прав людини в зоні конфлікту.

- Щодо першої групи аргументів Суд зазначив, що фактичні або юридичні кордони не є перешкодою *per se* для вичерпання національних засобів юридичного захисту; як правило, заявники, які проживають за межами юрисдикції Договірної держави, не звільняються від обов'язку вичерпати національні засоби юридичного захисту в цій державі, незважаючи на практичні незручності або цілком зрозуміле особисте небажання.
- Попри твердження заявників про те, що вони не мали можливості потрапити на підконтрольну Уряду України територію, згідно з матеріалами справи деякі з них у відповідний період отримали або продовжили термін дії своїх українських паспортів на контрольованих Україною територіях. Для цього заявники, очевидно, мали прибути до відповідних органів влади та установ на контрольованих державою територіях. Заявники не надали жодних доказів протилежного. Крім того, можливість, в принципі, мешканців тимчасово окупованих територій України подорожувати до контрольованих Урядом територій вже була підтверджена Судом у справі *Tsezar and Others v. Ukraine*.
- Суд не вважав переконливими аргументи заявників щодо труднощів у спілкуванні з українськими органами влади. Заявники не пояснили і не аргументували, чи робили вони будь-які спроби уповноважити будь-якого представника, який діє на території, контрольованій Україною, який теоретично має кращі можливості для спілкування з українськими органами влади, ініціювати позов

- від їхнього імені, і чому, зрештою, це не вдалося.
- Більше того, інтереси заявників у справі перед Судом представляла юридична компанія, що розташована в м. Москва. Таким чином, заявники були здатні доручати ведення справи адвокатам в іноземній державі. У зв'язку з цим та за відсутності будь-яких тверджень про те, що така юридична компанія або інші юридичні представники (національні чи іноземні) були позбавлені доступу до українських органів державної влади, заявники не могли обґрунтовано стверджувати про фізичну недоступність національних засобів юридичного захисту в Україні.
 - Щодо фінансових труднощів, заявники не надали докази того, що доклали будь-яких зусиль для отримання безкоштовної правової допомоги, доступної їм відповідно до національного законодавства.
 - Нарешті, Уряд України забезпечив доступ до судової системи для мешканців територій, що перебувають поза його контролем, шляхом переміщення судових органів.
 - Таким чином, Суд дійшов висновку, що у разі подання через доступні заявникам засоби юридичного захисту їх скарги могли бути розглянуті судами, розташованими на підконтрольній Уряду України території.
 - В контексті ефективності доступних національних юридичних засобів захисту, загальні аргументи заявників не відображали точно і повно фактичного функціонування правоохоронної системи України стосовно подій у зоні конфлікту.
 - Держава-відповідач вжила низку заходів для розслідування справ щодо непідконтрольних територій, зокрема: 1) внесено зміни до законодавства щодо регулювання слідчої діяльності правоохоронних органів в районах поза ефективним контролем органів влади України; 2) в рамках Генеральної прокуратури України створено спеціалізовані підрозділи для розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованих територіях; відповідні органи влади України порушили кримінальні провадження як проти військовослужбовців Збройних сил України, так і проти членів збройних угруповань, що виступали проти Уряду, щодо випадків невибіркового обстрілів, вбивств та інших зловживань, скоєних під час конфлікту.
 - До того ж, Суд сам мав можливість дослідити численні докази у справі Україна та Нідерланди проти Росії.
 - Українські органи влади самі визнали, що через триваючу часткову окупацію зони конфлікту, доступ до цієї території є обмеженим, що підриває ефективність слідчих дій. Ситуація ускладнена також тим, що у зазначений період у відповідній зоні відбувалися «невибіркові та непропорційні військові атаки, а також атаки, спрямовані проти житлових районів та цивільної інфраструктури». З огляду на свою новизну, серйозність, непередбачуваність та невизначеність, події в зоні конфлікту на сході України створили низку викликів, у тому числі доказового характеру, для тих, хто проживає на тимчасово окупованих територіях. Проте навіть в цих обставинах українські слідчі органи продовжували свою діяльність і вживали процесуальних заходів з метою подолання перешкод, що виникали через обмежений доступ до зони конфлікту. До таких слідчих дій належали, *inter alia*, огляд місць злочину, допити свідків та потерпілих, які проживали на тимчасово окупованій території Донецької області, що мало вирішальне значення для встановлення осіб, відповідальних за незаконні дії російських окупаційних сил, а також звернення до національних судів з проханням про продовження строку досудового кримінального розслідування з метою продовження досудової слідчої діяльності в ситуаціях, коли розслідування затягувалося через неможливість огляду місця злочину. Таким чином, незважаючи на перешкоди, слідчі органи України продовжували проводити розслідування заявлених порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях, тим самим уникаючи створення атмосфери безкарності за злочини, вчинені в зоні конфлікту.
 - Більше того, випадки обстрілів, на які скаржились заявники, все ще можуть бути розслідувані національними правоохоронними органами відповідно до законодавства України, якщо їм будуть повідомлені відповідні факти. Згідно з національним законодавством не існує строку давності для військових злочинів та інших злочинів, перелічених у п. 5 ст. 49 Кримінального кодексу України.
 - Не будучи судом факту, Суд не міг без відповідної допомоги з боку заявників встановити фактичний опис таких складних подій, як у ситуації збройного конфлікту. Самі лише сумніви заявників щодо перспектив успіху відповідного засобу юридичного захисту не є вагомою причиною для його

невикористання. У будь-якому випадку, заявники повинні були розвіяти такі сумніви, звернувшись до національних органів влади.

- Саме через те, що в безпрецедентних обставинах, які склалися під час збройного конфлікту для українських слідчих органів, ефективність доступних слідчих засобів захисту раніше не оцінювалася, оскільки такі засоби рідко випробовувалися на національному рівні, для заявників у цій справі було особливо важливо виконати своє зобов'язання за п. 1 ст. 35 Конвенції щодо вичерпання національних засобів юридичного захисту. Це дозволило б оцінити ступінь захисту, який надає держава.

- Крім того, були надані докази зусиль, докладених українськими органами для притягнення до відповідальності стверджуваних винуватців, не тільки членів проросійських та/або російських військ, але й членів власних збройних сил.
- За таких обставин Суд вважав, що заявники не довели існування будь-яких особливих обставин, які могли звільнити їх від обов'язку вичерпати національні засоби юридичного захисту.
- Відповідно **скарги** заявників **були відхилені** як неприйнятні відповідно до п. 1 ст. 35 Конвенції.

29. Заболотний проти України (*Zabolotnyy v. Ukraine*) від 11.09.2025, заява № 42887/14

У 2000 році суд визнав трьох осіб винними у зґвалтуванні дочки заявника, призначив їм покарання у виді позбавлення волі та задовольнив цивільний позов заявника, присудивши 15 000 грн відшкодування моральної шкоди. У зв'язку з невиконанням рішення в частині стягнення із кривдників присудженої суми заявник у 2005 році оскаржив бездіяльність Державної виконавчої служби. Справа розглядалася в кількох колах провадження, і зрештою у 2013 році суд визнав бездіяльність державних виконавців незаконною та присудив заявнику компенсацію.

- ЄСПЛ **відхилив скаргу** заявника **за п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо невиконання рішення суду в частині стягнення моральної шкоди із засуджених осіб. Суд наголосив, що у

виконавчому провадженні проти приватних осіб відповідальність держави обмежується організацією та належним здійснення провадження. Водночас, національне законодавство передбачає можливість оскарження в судовому порядку законності дій або бездіяльності Державної виконавчої служби у виконавчому провадженні та вимагати відшкодування збитків від цього органу за будь-яку затримку у виплаті присуджених сум. Так, за позовом заявника суд визнав бездіяльність виконавчої служби незаконною та присудив 25 000 грн компенсації, яка згодом була виплачена. За таких обставин, Суд дійшов висновку, що заявник втратив статус «потерпілого» у значенні ст. 34 Конвенції.

30. Бештинарська проти України (*Beshtynarska v. Ukraine*) від 18.09.2025, заява № 66917/16

Заявниця скаржилася за п. 1 ст. 6 Конвенції на порушення принципу юридичної визначеності у зв'язку з тим, що Верховний Суд України переглянув остаточні судові рішення у її справі на підставі судової практики, сформованої вже після їх ухвалення. Це призвело до позбавлення її земельної ділянки з будинком, які були продані іншій особі як предмет застави через її заборгованість перед банком.

- ЄСПЛ **відхилив скаргу** заявниці **як таку, що була подана з порушенням шестимісячного строку**, який застосовувався до набрання чинності ст. 4 Протоколу № 15 до Конвенції. Остаточне рішення було винесено 30.03.2016,

повний текст рішення якого було оприлюднено 08.04.2016, а копія рішення була надіслана заявниці 18.04.2016. Заявниця стверджувала, що вона отримала копію рішення лише 19.05.2016. На підтвердження такої заяви вона надала лише письмову заяву свідка Ж. Вона не надала жодних інших доказів, таких як поштова квитанція. Уряд, в свою чергу, також не надав жодної інформації про те, коли заявниця фактично отримала копію остаточного рішення. Разом з тим, він поставив під сумнів достовірність поданого нею доказу. Зазначалось, що свідок Ж., від імені якого було подано заяву, був захисником

заявниці у національному провадженні, а сама заява була написана від руки та датована 05.11.2016. Заявниця не прокоментувала відповідні заперечення Уряду. Хоча не можна було виключати доставлення поштовим

зв'язком листа суду з рішенням через місяць (з дня відправлення), заявниця не надала жодних інших доказів, окрім заяви свідка, та додаткових пояснень з цього приводу.

31. Брегей проти України (*Bregey v. Ukraine*) від 25.09.2025, заява № 40066/18

З 2011 року заявник є суддею та працює в окружному адміністративному суді. У 2016 році в ході судової реформи Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголосила конкурс на 120 посад суддів Верховного Суду, в тому числі 30 посад у Касаційному адміністративному суді. Рішенням від 29.03.2017 Вища кваліфікаційна комісія суддів України встановила мінімальний прохідний бал для першого етапу конкурсу на рівні 127 балів. Заявник набрав 119 балів, тому не був допущений до другого етапу.

У 2017 році заявник подав позов щодо часткового скасування рішення Вищої кваліфікаційної комісії від 29.03.2017. Заявник стверджував, що за його розрахунками мінімальний прохідний бал мав бути встановлений на рівні 157,5 балів, що еквівалентно 75 % від максимально можливого балу (210 балів), і комісія не мала повноважень встановлювати інший бал. У зв'язку з цим він оскаржував допуск до другого етапу конкурсу всіх кандидатів, які не набрали розрахований ним бал. Вищий адміністративний суд України розглянув позов по суті, але відхилив його як необґрунтований. У 2018 році Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду відхилив подальшу скаргу заявника, зазначивши, серед іншого, що оскаржуване рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України не мало прямого впливу на його права та інтереси.

- ЄСПЛ **відхилив скарги заявника за п. 1 ст. 6 Конвенції** як несумісні *ratione materiae* з положеннями Конвенції відповідно до п. 3 (а) та п. 4 ст. 35. Суд повторно наголосив, що для застосування цивільного аспекту п. 1 ст. 6 Конвенції має існувати спір щодо права цивільного характеру, яке, принаймні небезпідставно можна назвати таким, що визнане національним законодавством, незалежно від того, чи захищається це право Конвенцією. Спір повинен бути справжнім і серйозним, а результат провадження повинен мати безпосереднє значення для відповідного права, оскільки лише слабкі зв'язки або віддалені наслідки не є достатніми для застосування ст. 6 Конвенції. Крім того, Конвенція та Протоколи до неї самі по собі не гарантують права на справедливий конкурсну процедуру чи на добір, призначення або

просування суддів і кандидатів на посаду судді. Проте, якщо національне законодавство визнає таке право, принаймні умовно, Суд схильний його приймати (визнавати). Національні суди розглянули позов заявника по суті і відхилили його як необґрунтований. Спір у справі заявника був «справжнім» і «серйозним», оскільки стосувався справедливості конкурсу на посаду судді Верховного Суду, тобто найвищого загального суду в судовій системі. Проте Суд погодився з висновками національних судів, що позов заявника не стосувався безпосередньо його участі в конкурсі до Верховного Суду або його результатів на першому етапі конкурсу. Дійсно, навіть якби заявник домогся недопуску до другого етапу інших кандидатів, які не набрали стверджуваного ним мінімально допустимого балу на першому етапі (157,5 балів), це не мало б жодного впливу на його особисту ситуацію, оскільки він набрав 119 балів, що в будь-якому разі призвело б до його виключення з конкурсу. Таким чином, позов заявника був «надто віддаленим» від його права на справедливий процедуру конкурсу. Таким чином, Суд дійшов висновку, що ініційоване заявником провадження не було «безпосередньо вирішальним» для його права, визнаного національним законодавством, і тому було недостатнім для застосування цивільного аспекту п. 1 ст. 6 Конвенції.

- Суд також **відхилив скаргу заявника за ст. 8 Конвенції**, оскільки негативні наслідки, які оскаржуване рішення могло мати для приватного життя заявника, не перевищували необхідного порогу серйозності для застосування відповідного положення. Той факт, що заявник не пройшов перший етап конкурсу до Верховного Суду, не вплинув на його здатність продовжувати виконувати обов'язки судді місцевого суду. Крім того, були відсутні ознаки того, що оскаржуване рішення мало істотний негативний вплив на його професійну та соціальну репутацію. За вказаних вище обставин ст. 14 Конвенції також не була застосовною до скарги заявника, оскільки вона діє виключно стосовно прав і свобод, захищених іншими матеріальними положеннями Конвенції та Протоколів до неї.

32. Самар проти України (*Samar v. Ukraine*) від 25.09.2025, заява № 22434/14

У 2013 році заявниця опублікувала серію газетних статей у національній газеті «Дзеркало сьогодення», в яких стверджувала, що кілька компаній, пов'язаних з М., колишнім високопоставленим урядовцем, незаконно заволоділи землею, яка раніше належала державному санаторію для дітей в Криму.

М. подав позов про дифамацію до Печерського районного суду м. Києва відносно заявниці та газети. Заявниця найняла адвоката, але того ж дня він зламав ногу. Хоча адвокат подав клопотання про перенесення, судове засідання було проведено у визначену дату у присутності лише представника М. Суд задовольнив позов М. та зобов'язав газету опублікувати резолютивну частину рішення. Заявниця та газета подали апеляційну скаргу та просили прийняти низку доказів, які не були представлені у суді першої інстанції у зв'язку з перебуванням її адвоката на лікарняному. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін. Касаційний суд також підтримав рішення судів нижчих інстанцій.

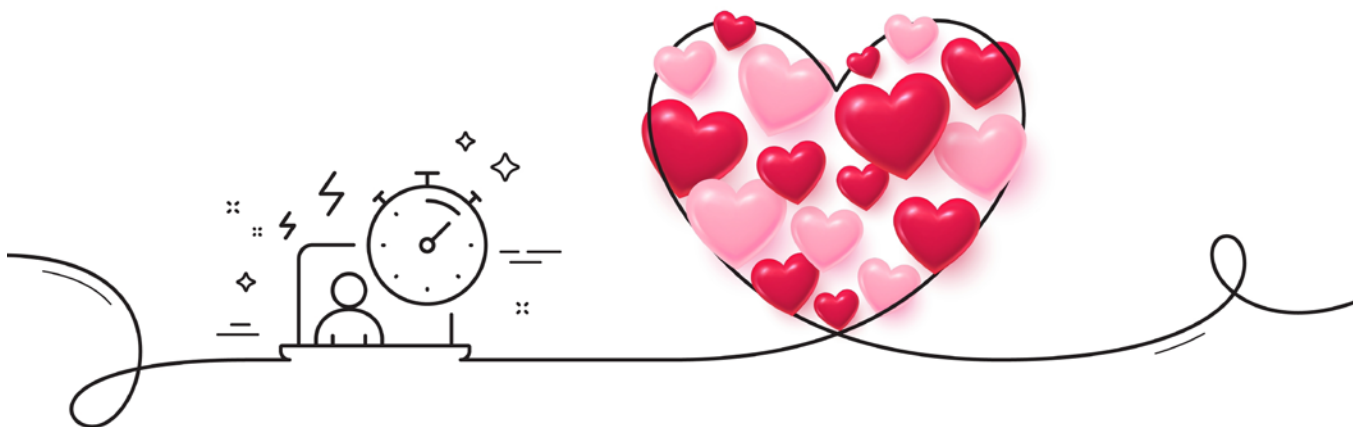
- ЄСПЛ визнав **явно необґрунтованими скарги заявниці за ст. 6 та ст. 10 Конвенції**. Судові рішення дійсно становили втручання у право заявниці на свободу вираження поглядів. Воно було передбачено законом, зокрема, ст. 277 Цивільного кодексу України та переслідувало легітимну мету захисту репутації або прав інших

осіб. При цьому, Суд погодився з національними судами, що спірні заяви в статтях були твердженнями про факти. Водночас, Суд визнав, що питання приватизації землі державної власності є питанням, яке викликає суттєве занепокоєння у громадськості. Проте серйозний суспільний інтерес до відповідної теми не міг звільнити заявницю від обов'язку довести твердження про факти, що містились у її статтях. Національні суди дійшли висновку, що вона не надала доказів на їх підтвердження, і у Суду не було підстав для підміни власною оцінкою їх позиції.

- Крім того, Суд класифікував ступінь втручання у цій справі як відносно незначний. Заявниця написала серію статей на одну і ту ж тему, проте в суді було оскаржено лише п'ять коротких тверджень з них. До того ж, провадження мало цивільний характер і, завершилось постановою про зобов'язання газети опублікувати резолютивну частину рішення. На думку Суду, такий захід не видавався необґрунтованим або таким, що надмірно обмежував свободу вираження поглядів.
- Нарешті, заявниця мала можливість надати докази апеляційному суду, і з матеріалів справи не вбачалось, що він не розглянув якісь важливі докази або аргументи заявниці.

II. Рішення Європейського суду з прав людини у справах проти інших держав

за період 01.07.2025 – 30.09.2025

1. Ludes та інші проти Франції (*Ludes and others v. France*) від 03.07.2025, заяви №№ 40899/22, 41621/22, 42956/22

Заявники, активісти-екологи, взяли участь у загальнонаціональній кампанії «Знімемо Макрона», розпочатій у лютому 2019 року громадянським рухом *Action non-violente COP21* (ANV-COP21). Кампанія полягала у знятті офіційного портрета президента Франції в меріях по всій країні, щоб привернути увагу до стверджуваної бездіяльності держави у відповідь на зміну клімату. Відповідні дії були сфотографовані та зняті на відео в режимі реального часу. Фотографії та відео були поширені в соціальних мережах разом із повідомленням про те, що «символічна порожнеча», яка виникла в результаті зняття портретів, символізує політичну порожнечу в боротьбі зі зміною клімату. Такі «тимчасові реквізиції» мали тривати доти, доки держава не розпочне діяти.

Всі заявники були засуджені за крадіжку, вчинену в складі групи осіб. Оскарження відповідних рішень було безуспішним.

- ЄСПЛ нагадав, що захистом, передбаченим ст. 10 Конвенції, користуються не лише слова чи письмові висловлювання, оскільки думки чи погляди особи можуть виражатися також через дії чи поведінку.
- У цій справі вилучення заявниками портрета Президента Республіки було частиною політичної та активістської діяльності. Заявники навмисно вчинили правопорушення з метою висловлення своїх думок і переконань. Відповідні дії мали на меті викрити стверджувану бездіяльність держави у зв'язку з кліматичними змінами та привернути увагу громадськості до необхідності змін у зв'язку з реальністю глобального потепління. Такі дії були здійснені без застосування насильства, відкрито, у присутності журналістів. При цьому, поширювалися листівки, публікації прес-релізів або повідомлення у соціальних мережах після вчинення правопорушення.
- Таким чином, визнання заявників винними у крадіжці, скоєній групою осіб, становило втручання у здійснення їхнього права на свободу вираження поглядів за ст.10 Конвенції. Таке втручання передбачено законом та переслідувало легітимну мету «запобігання заворушенням або злочинам».
- Незважаючи на те, що їхні дії були пов'язані із вчиненням кримінального правопорушення, з огляду як на предмет послання, що становив суспільний інтерес, так і ненасильницького характеру дій, за допомогою яких воно було

донесено, свобода вираження поглядів заявників мала бути забезпечена належним рівнем захисту, з обмеженим простором для свободи розсуду національних органів влади.

- Так, національні суди при засудженні заявників посилалися на принципи, викладені у прецедентній практиці Суду за ст. 10 Конвенції. Зокрема, касаційний суд у своїх рішеннях нагадав про свою усталену судову практику, згідно з якою криміналізація поведінки, що становить кримінальне правопорушення, може за певних обставин становити непропорційне втручання у здійснення свободи вираження поглядів, з урахуванням характеру та контексту відповідної дії. Він також зазначив, що суддя, переконавшись у прямому зв'язку між інкримінованою поведінкою та свободою вираження поглядів з питання, що становить суспільний інтерес, повинен перевірити пропорційність покарання після всебічного розгляду, який повинен враховувати, серед інших елементів, обставини справи, тяжкість шкоди або можливих порушень.
- Національні суди проаналізували всі елементи, що впливали на контекст, в якому відбувалися відповідні дії, а також мотиви заявників.
- Суди визнали мирний, колективний і публічний характер активістської акції, однак все ж дійшли висновку про факт вчинення злочинів, з огляду на: крадіжку портрета Президента Республіки, вчинену групою осіб; відмову повернути портрети; посягання на майно в публічному місці, що має символічну цінність, та відсутність непропорційності вироків у зв'язку з цим.
- Що стосується врахування «символічної цінності портрета» Президента, Суд підкреслив, що цей символ був в основі активізму заявників. Вони спеціально націлилися на нього, не здійснюючи жодних особистих нападів на самого Президента, щоб викрити та висловити протест проти того, що вони вважали бездіяльністю держави у боротьбі зі зміною клімату. У листівці, яку заявники залишали на місці портрета, пояснювалося, що порожнє місце, залишене на стіні, символізувало бездіяльність уряду в соціальних та кліматичних питаннях. Суд вважав, що національні суди мали право врахувати символічний вплив зазначених дій, як для встановлення зв'язку між цими діями та реалізацією заявниками свого права на свободу вираження поглядів

з питання, що становить суспільний інтерес, так і для оцінки фактичного впливу цих дій, що виходить за межі низької матеріальної вартості викраденого майна. Більше того, у рішенні, винесеному після ухвалення судових рішень у цих справах, врахування «символічної цінності портрета» серед різних критеріїв, встановлених у його прецедентній практиці, спонукало касаційний суд прийняти інше рішення та залишити виправдувальний вирок у силі.

- Щодо неповернення портретів, заявники чітко охарактеризували свої дії як тимчасове вилучення, яке вони припинять лише після задоволення своїх вимог. На думку національних судів, той факт, що заявники залишили портрети у себе після їх зняття, зробив вплив їхніх дій неоднозначним і поставив під сумнів можливість відшкодування шкоди. Суд вважав, що національні суди таким чином провели розмежування між, з одного боку, зняттям портретів, яке саме по собі було достатнім для чіткого донесення позиції заявників і не могло бути предметом кримінального покарання без порушення вимог ст. 10 Конвенції, та, з іншого боку, подальшим привласненням портретів, яке становило злочин крадіжки. При цьому, вони обґрунтували свої рішення про засудження заявників причинами, які в конкретних обставинах цієї справи видавалися «релевантними» і «достатніми».
- Крім того, хоча дійсно необхідність втручання у свободу вираження поглядів мала бути оцінена

з урахуванням усіх наслідків, що випливають із кримінального правопорушення, активність заявників ґрунтувалася на умисному вчиненні звичайного правопорушення. Отже, в цій справі слід вважати, що переслідування та слідчі заходи, які були предметом скарги, не мали негативного впливу на висловлення їхнього повідомлення, а, навпаки, були невід'ємною частиною їхньої комунікаційної стратегії.

- Відповідно, врахувавши як ретельність, з якою національні суди оцінювали пропорційність з точки зору ст. 10 Конвенції, так і подальший розвиток прецедентного права касаційного суду, Суд не вбачав переконливих підстав, за обставин цих справ, для визнання їхньої оцінки помилковою, оскільки вона не видавалася ані довільною, ані явно необґрунтованою.
- Що стосується характеру та суворості накладених санкцій, заявники не були засуджені до позбавлення волі, а до умовних штрафів у розмірі від 200 до 500 євро. Суд вважав, що національні суди обрали особливо помірні санкції, враховуючи характер та контекст відповідної поведінки. Отже, ці санкції не були непропорційними до легітимної мети, яка переслідувалася.
- З огляду на вказане Суд дійшов висновку, що національні органи влади не перевищили межі свободи розсуду, наданої державі-відповідачу. Отже, **порушення ст. 10 Конвенції не було.**

Ключові слова: свобода вираження поглядів, вчинення правопорушення, пропорційність.

2. Арванітіс та Phileleftheros Public Company Limited проти Кіпру (*Arvanitis and Phileleftheros Public Company Limited v. Cyprus*) від 03.07.2025, заяви №№ 40899/22, 41621/22, 42956/22

У червні 2007 року адвокат С.К. опублікував статтю в недільному виданні відомої грецької газети «То Віма», в якій описав, як йому вдалося повернути дві картини, що належали його родині і залишилися на окупованих територіях Кіпру після турецького вторгнення 1974 року. С.К. заявив, що він повернув першу картину «за суму, що перевищувала тридцять срібних монет» від невідомих осіб, а другу картину, яку не зміг повернути «в обмін на гроші», замінив копією, надихнувшись американською стрічкою «Справа Томаса Крауна».

Згодом журналіст (перший заявник) опублікував у своїй колонці в газеті «Fileleftheros» (другий заявник) статтю під назвою «Власність – гідність, нуль». У статті критикувався спосіб, у який С.К. повернув твори мистецтва та використовувались

такі висловлювання, як «сплати викуп, продай свою гідність, підлещуйся до своїх ґвалтівників, повій своїх співвітчизників», а також порушувалося питання, чи саме таку пораду давав своїм клієнтам адвокат. Тираж газети становив більше 20 тисяч примірників.

У 2014 році за позовом адвоката С.К. окружний суд постановив, що стаття мала дифамаційний характер та зобов'язав заявників спільно виплатити позивачеві компенсацію в розмірі 12 000 євро. У рішенні зазначалось, що стаття становила особисту образу для С.К., завдаючи шкоди його гідності та любові до батьківщини, заявники не діяли добросовісно та не провели належного розслідування фактів перед публікацією, при цьому С.К. не був публічною особою. Суди вищих інстанцій підтримали такі висновки.

- ЄСПЛ в черговий раз нагадав, що преса відіграє важливу роль у демократичному суспільстві. Хоча вона не повинна перевищувати певних меж, зокрема щодо захисту репутації та прав інших осіб, її обов'язком є поширення інформації та ідей з питань, що становлять суспільний інтерес, у спосіб, який відповідає її зобов'язанням та відповідальності.
- Журналістська свобода також охоплює можливе використання певної міри перебільшення або навіть провокації, і Суд, так само як і національні суди, не має права замінювати власними поглядами погляди преси щодо того, які методи висвітлення подій слід застосовувати в конкретному випадку. Методи об'єктивного та збалансованого висвітлення можуть значно відрізнятись, а обсяг висвітлення та техніка висвітлення певної теми є питаннями, що належать до сфери журналістської свободи.
- При цьому, необхідно розрізнити факти та оціночні судження. Існування фактів можна довести, тоді як істинність оціночних суджень не піддається доведенню. Вимога довести правдивість оціночного судження є неможливою для виконання і сама по собі порушує свободу думки, яка є фундаментальною частиною права, гарантованого ст. 10 Конвенції. Однак, якщо твердження є оціночним судженням, пропорційність втручання може залежати від того, чи існує достатня «фактична основа» для оскаржуваного твердження: за її відсутності таке оціночне судження може виявитися надмірним. Для того щоб розрізнити фактичне твердження та оціночне судження, необхідно враховувати обставини справи та загальний тон висловлювань, маючи на увазі, що твердження з питань, що становлять суспільний інтерес, можуть на цій підставі становити оціночні судження, а не твердження про факти.
- По суті, ця справа стосувалася конфлікту (балансування) між двома конкуруючими правами: правом заявників на свободу вираження поглядів, гарантованим ст. 10 Конвенції, та правом С.К. на захист репутації за ст. 8 Конвенції. Стаття заявників містила пряме посилання на С.К., зображувала його як зрадника та негативно коментувала спосіб, у який він повернув картини своєї родини. Такі характеристики могли зашкодити репутації С.К. та завдати йому шкоди в професійному та соціальному середовищі, тим самим порушивши його права, передбачені ст. 8 Конвенції.
- При цьому, Суд вважав, що національні суди не надали достатньої ваги тому факту, що стаття заявників була опублікована у відповідь на статтю самого С.К., в якій йшлося про повернення викрадених творів мистецтва. Відповідне питання, безсумнівно, становило інтерес і було важливим для кіпрського суспільства, зважаючи також на триваючу кіпрську проблему.
- Хоча С.К. не можна було прирівнювати до політика, Суд не міг ігнорувати той факт, що він сам піддав себе публічній критиці, опублікувавши статтю щодо повернення картин своєї матері, і тим самим долучився до публічної дискусії. Отже, він мав очікувати підвищеного рівня критичного аналізу своїх висловлювань.
- Водночас, стаття заявників не містила коментарів щодо приватного життя С.К., а скоріше коментувала питання, яке він порушив першим.
- При цьому, Суд, на противагу висновкам національних судів, вважав, що вирази, використані в статті заявників, були в основному оціночними судженнями, а не конкретними твердженнями про факти. Журналіст дійсно використовував перебільшені вирази, такі як «сплатити викуп, продати свою гідність, підлезує до своїх гвалтівників, «повісь» своїх співвітчизників». Проте, як наголошувалось, журналісти можуть перебільшувати і навіть провокувати.
- Журналістська стаття була реакцією на статтю С.К. На думку журналіста, С.К. діяв у власних інтересах; він вирішив використати неюридичний шлях для повернення викрадених картин, незважаючи на те, що сам був юристом, а потім написав про це статтю, продемонструвавши нерозуміння такого делікатного питання. На думку Суду, стиль висловлювань журналіста не перевищував меж, допустимих для вільної преси.
- Що стосується фактичної основи спірних висловлювань, національні суди дотримувалися надмірно жорсткого підходу та встановили занадто широкі вимоги до способу, у який журналісти могли коментувати поведінку особи, що сама прагнула публічності. Зокрема, вони дорікнули журналісту за використання термінів «викупив» або «придбав» замість слова «повернув», ужитого С.К. у своїй статті. На їхню думку, той факт, що для повернення картини були передані грошові кошти, не означав, що мала місце купівля, тим більше, що передані гроші не відображали вартість повернутої картини. Крім того, вони вказали

на використання висловлювання, що С.К. викупив своє майно у «нових власників», тоді як останній у своїй статті не уточнював, чи сплатив «новим власникам» будь-які кошти за повернення картин. Крім того, національні суди звернули увагу на те, що такий спосіб повернення пограбованих творів мистецтва застосовувався також посадовими особами держави.

- Суд не вважав, що спірна стаття була повністю позбавлена фактичної основи, вирвана з контексту або заявники мали намір ввести читачів в оману. По-перше, журналіст покладался на інформацію, відображену у статті С.К., щодо факту сплати коштів невідомим особам за одну із двох картин. По-друге, той факт, що державні посадові особи також вдавалися до подібних методів повернення викрадених творів мистецтва, не спростовував припущення, викладеного у статті, що С.К., будучи юристом, не скористався законними засобами для повернення викрадених творів мистецтва. По-третє, не було доведено, що заявники діяли недобросовісно, незважаючи на використання перебільшених висловлювань. Відповідно, Суд дійшов висновку, що національні суди допустили неприпустиме втручання, намагаючись замінити погляди

заявників щодо способу подання матеріалу власним баченням.

- Такий підхід національних судів був надмірно обмежувальним і не відповідав принципам, закріпленим у ст.10 Конвенції.
- До того ж, розмір присудженої суми становив значне фінансове навантаження для заявників і міг мати стримуючий ефект на відкрите обговорення питань, що становлять суспільний інтерес.
- Таким чином, Суд не вважав наведені національними судами підстави релевантними та достатніми для виправдання втручання у право заявників.
- З огляду на інтерес демократичного суспільства у забезпеченні та підтримці свободи преси з питань, що становлять суспільний інтерес, Суд дійшов висновку, що реакція влади на статтю заявників була непропорційною до легітимної мети, яку вона переслідувала, і, відповідно, не була «необхідною в демократичному суспільстві» для «захисту прав інших осіб». Отже, **мало місце порушення ст. 10 Конвенції**.

Ключові слова: оціночні судження, межі свободи висловлювань журналістів з питань суспільного інтересу, надмірний фінансовий тягар, свобода способу викладу інформації

3. Google LLC та інші проти Росії (*Google LLC and others v. Russia*) від 08.07.2025, заява № 37027/22

Заявники, Google LLC, ООО Google, Google International LLC та Google Ireland Limited, є компаніями, що зареєстровані в Ірландії, Росії та США. Вони входять до групи компаній Alphabet.

У грудні 2020 року Роскомнадзор, регулятор у сфері телекомунікацій, отримав широкі повноваження за законом для накладення великих штрафів на власників інтернет-платформ, які не виконали «повідомлення про обмеження доступу до інформаційного ресурсу» щодо контенту, який вважається незаконним відповідно до ст. 15.3 Закону про інформацію.

У 2021 році Google LLC отримав низку повідомлень щодо своєї відеоплатформи YouTube. Компанія виконала вимоги, за винятком тих випадків, коли запити стосувалися політичних виступів. Згодом до компанії було направлено ще вісім запитів. Google LLC застосувала геоблокування до п'яти з восьми відео або каналів (відповідно, вони стали недоступними для користувачів у Росії), але відмовилась блокувати два відео та один канал. Одне з них містило критику підходу російської

влади до пандемії та пропозиції щодо внесення змін до Конституції Росії, а також заяви на підтримку опозиції (політики О. Навального). Після цього Роскомнадзор наклав на компанію штраф близько 87 мільйонів євро. Штраф становив 5 % доходів Google LLC та її афілійованих компаній без пояснення, чому доходи інших компаній були включені до розрахунку.

У березні та травні 2022 року Роскомнадзор знову висунув Google LLC додаткові вимоги щодо видалення інформації, які стосувалися YouTube-каналу О.Навального та репортажів про вторгнення Росії в Україну. Компанія вимоги не виконала.

Роскомнадзор наклав штраф близько 360 мільйонів євро. Цього разу штраф був обрахований на основі доходів різних дочірніх компаній Google LLC за рік, з посиланням на Умови надання послуг та Політику конфіденційності YouTube.

Крім того, у 2020 році Google LLC заблокувала акаунти YouTube та Gmail російської медіакомпанії Tsargrad TV після введення урядом США та Європейським Союзом санкцій проти її власника

за надання фінансової підтримки сепаратистам в Україні, яких підтримувала Росія. Tsargrad подав скаргу до російських судів про порушення договору.

У 2021 році господарський суд постановив, що виключну юрисдикцію у спорі має Росія, проігнорувавши договірні застереження, які передбачали розгляд спору судами Каліфорнії та Великої Британії. Суд спирався на нове російське законодавство, яке надавало російським судам юрисдикцію у спорах за участю російських компаній, що перебувають під санкціями. Суд визнав призупинення компанією Google LLC акаунтів Tsargrad незаконним. Було накладено штрафи в розмірі приблизно 1 000 євро (100 000 рублів) на день, які подвоювалися щотижня без верхньої межі. Ця справа стала моделлю для понад двадцяти подібних позовів інших російських медіа, а накопичені штрафи, за підрахунками заявників, досягли сум, що перевищували 16 трильйонів доларів США станом на вересень 2022 року.

В результаті виконавчого провадження судові пристави вилучили 4,6 млрд рублів з рахунків Google Russia, які були використані для сплати окремих адміністративних штрафів, накладених виключно на компанію Google LLC. Оскарження компанією Google LLC виконавчих дій було безрезультатним.

- Суд визнав, що YouTube, сервіс відеохостингу, що належить і управляється Google LLC, є «унікальною платформою» для свободи вираження поглядів завдяки своїм характеристикам, доступності та потенційному впливу на можливість користувачів отримувати та поширювати інформацію та ідеї. У цьому зв'язку, в принципі, будь-який захід, який змушує оператора платформи обмежувати доступ до контенту під загрозою покарання, становить втручання у свободу вираження поглядів.
- Таким чином, Суд постановив, що значні штрафи та загроза застосування подальших санкцій чинили істотний тиск на компанію Google LLC з метою цензурування контенту на платформі YouTube, що по суті становило втручання у її роль як постачальника платформи для вільного обміну ідеями та інформацією, а також у її право на свободу вираження поглядів.
- Суд взяв до уваги аргументи Google LLC щодо якості російського законодавства, на підставі якого діяли російські суди, однак не вважав за необхідне виносити рішення з цього питання. Що стосується легітимної мети, Суд не був переконаний у тому, що втручання дійсно переслідувало будь-які легітимні цілі,

оскільки вважав складним встановити, яким чином політичне висловлювання та незалежна журналістика могли становити реальну загрозу національній безпеці, територіальній цілісності або громадській безпеці.

- Щодо необхідності в демократичному суспільстві, Суд зазначив, що п. 2 ст. 10 Конвенції надає обмаль можливостей для обмеження політичних висловлювань або дебатів з питань, що становлять суспільний інтерес. Межі допустимої критики щодо уряду є ширшими, ніж стосовно приватних громадян чи навіть політиків. При цьому, під захист ст. 10 Конвенції підпадають не тільки інформація або ідеї, які сприймаються позитивно або вважаються нешкідливими, але й ті, які викликають образу, шокують або турбують; такі вимоги плюралізму, толерантності та широти поглядів, без яких не існує «демократичного суспільства».
- Спірний контент містив висловлювання на підтримку ув'язненого опозиціонера, заклики до мирних демонстрацій та інформацію про військові дії Росії в Україні від незалежних медіа. Такий матеріал, безсумнівно, стосується питань, що становлять значний суспільний інтерес, особливо в контексті збройного конфлікту, який має глибокі наслідки для європейської та світової безпеки. При цьому, матеріали, які влада намагалася заблокувати, не містили висловлювань, що розпалюють ненависть, підбурюють до насильства або дискримінації будь-якої групи. Єдиною підставою для вимоги їх видалення, як видавалося, була їх здатність інформувати громадськість про питання, які влада воліла приховати.
- Національні суди не перевірили, чи був спірний контент справді неправдивим і чи створював ризики, зокрема ризик масових заворушень або загрозу громадській безпеці чи об'єктам інфраструктури, як вимагалось ст. 15.3 Закону про інформацію. Вони не дослідили ані фактичний вплив і охоплення цього контенту, ані питання того, чи заподіяв він або міг заподіяти будь-яку шкоду. Натомість суди виходили з презумпції, що будь-яке відхилення від офіційної позиції саме по собі становить загрозу національним інтересам, без жодних конкретних доказів шкоди.
- Крім того, згідно з усталеною практикою Суду ст. 10 Конвенції захищає як зміст ідей та інформації, так і методи їх поширення, оскільки будь-яке обмеження цих методів порушує право на отримання та поширення

інформації. YouTube функціонує в першу чергу як технологічна платформа для зберігання та обміну контентом, створеним користувачами, і служить «важливим засобом реалізації свободи отримувати та поширювати інформацію та ідеї». Значення платформи полягає в її ролі як форуму, де користувачі можуть обмінюватися різними точками зору з питань, що становлять суспільний інтерес, включаючи ті, які можуть не знайти вираження в традиційних медіа.

- В контексті специфічного характеру Інтернету як сучасного засобу поширення та отримання інформації, Суд вже визнавав, що «обов'язки та відповідальність», покладені на інтернет-портал, для цілей ст. 10 Конвенції, можуть певною мірою відрізнитися від обов'язків та відповідальності традиційного видавця щодо контенту третіх осіб.
- Водночас, Суд зазначає, що коли інтернет-посередники керують контентом, доступним на їхніх платформах, або виконують кураторську чи редакційну роль, у тому числі за допомогою алгоритмів, їхня важлива функція у сприянні та формуванні публічної дискусії породжує обов'язки належної обачності та ретельності, які можуть також зростати пропорційно до охоплення відповідної діяльності з вираження поглядів.
- У цій справі, однак, Суд вважав, що притягнення компанії Google LLC до відповідальності за розміщення контенту з критикою щодо державної політики або такого, що подає альтернативні погляди на військові дії, без доведення наявності нагальної суспільної потреби в його видаленні, посягає на саму сутність функції Інтернету як засобу вільного обміну ідеями та інформацією.
- При цьому, непропорційні санкції, що сягали мільярдів рублів, спричиняли «охолоджувальний ефект» на готовність компанії розміщувати контент, що критикує владу.
- Підхід російських органів влади, які наклали суворі санкції на платформи за невиконання широко сформульованих повідомлень (запитів), поклав надмірне навантаження на посередників, таких як Google LLC, фактично змушуючи їх діяти як цензори політичних висловлювань від імені державних органів, що є підходом, несумісним з підходом Суду до свободи вираження поглядів. Незважаючи на свободу розсуду, надану державам у цій сфері, такий підхід не може вважатися необхідним у демократичному суспільстві.
- З огляду на політичний характер спірного контенту, поверхневий підхід та нездатність національних судів розглянути питання необхідності втручання у світлі вимог Конвенції, а також непропорційний характер накладених санкцій, Суд дійшов висновку, що втручання у право заявника на свободу вираження поглядів не було необхідним у демократичному суспільстві. Отже, **було порушено ст. 10 Конвенції стосовно Google LLC у зв'язку з санкціями, накладеними за невиконання вимог про видалення інформації.**
- Щодо обов'язку розміщувати контент Tsargrad TV, Суд повторно наголосив, що право на свободу вираження поглядів, гарантоване ст. 10 Конвенції, може також охоплювати негативний аспект, а саме право не бути змушеним висловлювати свої погляди. Суд послідовно дотримується позиції, що заходи, які примушують когось публікувати конкретні заяви, становлять втручання у право на свободу вираження поглядів. Він також визнав, що цілісний захист свободи вираження поглядів повинен охоплювати як право висловлювати думки, так і право зберігати мовчання: в іншому випадку право на свободу вираження поглядів, передбачене ст. 10, не може бути практичним та ефективним.
- Таким чином, рішення національних судів, які зобов'язували Google LLC розміщувати певний контент на своїй платформі, становили втручання у право компанії відповідно до ст. 10 Конвенції. При цьому, Суд висловив серйозні сумніви щодо того, чи було таке втручання здійснено згідно із законом, зокрема з огляду на спосіб застосування ст. 308.3 Цивільного кодексу (Хоча розмір штрафу має визначитися з урахуванням принципів справедливості, пропорційності та *peto commodum*, у цій справі він значно перевищував попередню практику та будь-які збитки, які могли бути понесені).
- Що стосується легітимної мети та про-порційності втручання, національні суди вважали, що захищають права Tsargrad як користувача платформи від незаконного призупинення доступу до її акаунтів. Водночас, Суд звернув увагу на об'єктивну непослідовність в підході органів влади: заявляючи про захист свободи вираження поглядів Tsargrad, на власника якого було накладено санкції за відкриту підтримку агресивної війни Росії проти України, російська влада одночасно вимагала від Google LLC видаляти контент з критикою державної політики, зокрема матеріали про вторгнення Росії в Україну, та репортажі незалежних медіа.

- На додаток розмір накладених штрафів був безпрецедентним і явно непропорційним. Початковий штраф у розмірі 100 000 рублів на день, який автоматично подвоювався щотижня без будь-якої верхньої межі, не мав жодного зв'язку з будь-якою шкодою, якої зазнав Tsargrad, середній рекламний дохід якого становив лише 24 400 рублів. Автоматичне нарощування фінансових санкцій та їх поширення шляхом «дзеркальних» позовів зробили фактично неможливим для Google LLC подальше утримання своєї дочірньої компанії в Росії.
- При цьому, навіть після відновлення доступу до акаунтів Tsargrad, судовий виконавець продовжив стягнення коштів, спираючись на експертний звіт, підготовлений протягом 24 годин без повідомлення або участі компанії, згідно якого «значна частина» функціональних можливостей залишалася не відновленою через відключення функцій монетизації. Таке тлумачення фактично розширило сферу застосування первинного судового рішення, яке вимагало лише відновлення доступу без будь-якого посилення на функції монетизації. Відповідно, зазначена швидка і одностороння процедура вказувала на недобросовісність та була несумісною з принципом правової визначеності.
- Таким чином, надмірно завищені штрафи та недобросовісність у виконавчому провадженні свідчили про те, що втручання у права Google

LLC було непропорційним будь-якій легітимній меті, яка, як ствержувалося, переслідувалася. Отже, було встановлено **порушення ст. 10 Конвенції стосовно Google LLC у зв'язку з вимогою розміщувати контент від Tsargrad TV на YouTube.**

- Щодо інших скарг Суд зазначив, що судові рішення повинні містити належне обґрунтування. Проте у адміністративному провадженні російські суди накладали штрафи на Google LLC, виходячи з агрегованого доходу кількох афілійованих компаній, окремих юридичних осіб, не надавши достатнього обґрунтування такого підходу. У виконавчому провадженні суди ухвалювали рішення без детального аналізу правової підстави притягнення Google Russia, окремої юридичної особи, до відповідальності за штрафи іншої, Google LLC. У цивільному провадженні щодо Tsargrad суди не надали належного обґрунтування своєї юрисдикції, незважаючи на наявність чітких договірних положень з цього приводу. Вказані недоліки в обґрунтуванні призвели до **порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** щодо всіх заявників.

Ключові слова: право на вираження поглядів та право не бути примушеним до вираження поглядів, інтернет-платформа як засіб публічних дебатів, зобов'язання Google LLC видалити контент з платформи YouTube, непропорційний штраф, блокування доступу до акаунтів російського каналу.

4. Мзаванадзе і Рухадзе проти Грузії (*Mzhavanadze and Rukhadze v. Georgia*) заяви №№ 29760/21, 33931/21

На початку листопада 2020 року в Тбілісі відбулася демонстрація на знак протесту проти результатів парламентських виборів. Наступного дня в рамках спеціальних заходів для протидії глобальній епідемії COVID-19 Уряд оголосив про негайне введення комендантської години в нічний час. Демонстранти продовжили мітинг та вимагали відставки голови Центральної виборчої комісії та проведення нових парламентських виборів. Було повідомлено, що після вказаного мітингу, буде проведено демонстрацію громадянської непокорності з метою засудження введення комендантської години. Заявники приєдналися до зібрання ввечері. Згодом їх затримали за ст. 166 та ст. 173 Кодексу про адміністративні правопорушення Грузії, які передбачали відповідальність за непокору законним наказам поліції (перешкоджання руху автомобіля) та дрібне хуліганство (використання лайки).

Суди виправдали заявників в контексті дрібного хуліганства за відсутністю доказів. Однак, визнали заявників винними за перешкоджання руху автомобіля поліції.

- ЄСПЛ встановив **порушення п. 1 ст. 6 Конвенції** за скаргою другого заявника, тоді як за заявою першого заявника порушення виявлено не було.
- Незважаючи на наявність відеозапису, зробленого засобами масової інформації, на якому зафіксовано загальний безлад та перебіг подій, у справі не було відео- або аудіодоказів, які б чітко демонстрували конкретну поведінку заявників, ані перешкоджання руху автомобіля поліції, ані невиконання усного наказу поліцейських розійтися.
- Проте засудження першого заявника ґрунтувалося, серед іншого, на його власному

зізнанні, що він відкрив та закрив двері автомобіля поліції, коли його рух було тимчасово ускладнено демонстрацією, аби пересвідчитися, що там не було його друга. Хоча перший заявник заперечував свою роль у перешкоджанні руху транспортного засобу, розгляд питання про релевантність та достатність таких матеріалів для його засудження належав до компетенції національних судів.

- У випадку другого заявника, його було визнано винним за блокування дороги поруч із місцем проведення демонстрації, що перешкоджало руху автомобіля поліції. Уряд стверджував, що другий заявник визнав, що був на місці подій, тим самим підтвердивши версію поліції. Свідок А.С. також підтверджував, що бачив другого заявника. Однак сама по собі присутність на місці подій не може вважатися перешкоджанням руху автомобіля поліції або, як у цьому випадку, невиконанням наказів поліції.
- Суд взяв до уваги труднощі, з якими стикаються правоохоронні органи під час розслідування та судового переслідування правопорушень, що виникають у контексті масових демонстрацій, також той факт, що в цій справі національні суди не надали переваги показанням свідків-поліцейських. Водночас єдиним прямим доказом проти другого заявника була заява поліцейського, який представляв сторону обвинувачення в умовах, коли могли бути надані додаткові докази, такі як відеозапис спірних подій з натільних камер поліцейських.
- Хоча натільні камери поліцейських не можуть вести безперервну зйомку, їхня основна мета у фіксації подій, обставини яких пізніше можуть бути оскаржені з різних підстав. Однак, відеозапис, що стосується другого заявника, відображав лише події після його арешту. При цьому, не було надано задовільного пояснення, чому було записано саме цей період. (Поліцейський стверджував, що за обставин справи камера мала бути включеною. При цьому, він не знав точного змісту запису, оскільки після створення записи автоматично завантажуються на централізований сервер Міністерства внутрішніх справ. Міністерство внутрішніх справ, в свою чергу, пояснювало, що: 1) на практиці камери не завжди активуються, оскільки безперервне використання призводить до розрядження батареї; 2) надати будь-які інші записи було неможливо, оскільки, окрім поліцейських, які виступали свідками у провадженні, двоє інших відомих поліцейських не були оснащені

натільними камерами; 3) поліцейські могли натиснути кнопку на камерах, не активувавши їх; 4) активація натільних камер була правом, а не обов'язком поліцейських).

- Відсутність інших доказів фактично поставила другого заявника в становище, коли він мав доводити свою невинність у рамках звинувачень поліції в провадженні, яке характеризується як кримінальне в розумінні ст. 6 Конвенції.
- Таким чином, на думку Суду, підхід суду першої інстанції до доказів поліцейського підірвав загальну справедливість судового розгляду у справі другого заявника. Апеляційний суд не здійснив належного перегляду такого підходу.
- Суд встановив також **порушення ст. 11 Конвенції** за заявами обох заявників. Зокрема, з огляду на встановлене порушення права другого заявника на справедливий судовий розгляд, Суд дійшов висновку, що влада не продемонструвала наявності відповідних і достатніх підстав для виправдання втручання у його право на свободу мирних зібрань.
- Що стосується першого заявника, його участь в демонстрації була мотивована бажанням висловити невдоволення з приводу питань, що становили суспільний інтерес. Хоча висновки Суду не означали схвалення поведінки першого заявника під час демонстрації та попри те, що його дії могли виправдовувати втручання з боку держави, органи влади мали врахувати, що застосування покарання у вигляді позбавлення волі відбувалося у контексті реалізації фундаментального права. За таких обставин це вимагало від держави особливо стриманого та зваженого підходу.
- Дії заявника не були насильницькими і не призвели до ескалації ситуації на місці подій. При цьому, національний суд обмежився загальними формулюваннями, посилаючись на «особу» заявника та «серйозність» приписуваної йому поведінки, без жодного додаткового обґрунтування, яке могло виправдати призначення покарання. За таких обставин застосування санкції у вигляді трьох діб адміністративного арешту за ненасильницьку, хоча й таку, що могла порушувати громадський порядок, поведінку було надмірно суворим і не відповідає принципу пропорційності.

Ключові слова: право на свободу вираження поглядів, мирні зібрання, невиконання усного наказу поліції, засудження особи виключно на підставі показань поліцейського як сторони обвинувачення, значення, мета та доказова роль натільних камер поліцейських.

5. Б.А. проти Ісландії (*B.A. v. Iceland*) від 26.08.2025, заява № 17006/20

У 2017 році заявниця подала скаргу на свого колишнього партнера, звинувативши його у фізичному, психологічному та сексуальному насильстві у період з 2011 по 2014 рік. Під час розслідування поліції заявниці допомагав її офіційно призначений законний представник. Під час допиту вона заявила, що ніколи не зверталася за невідкладною медичною допомогою після жодного з заявлених інцидентів. Також були допитані її партнер, який заперечував будь-які правопорушення, та одинадцять свідків. Більшість свідчень свідків ґрунтувалися на відомостях, наданих заявницею після закінчення їхніх стосунків. Прямих свідків заявленого насильства не було.

До матеріалів справи було додано довідку з центру для жертв сексуального насильства (в якій зазначалося про повідомлення заявницею про пережиті тяжкі психічні, фізичні та сексуальні насильства), документи з психіатричного відділення про депресію та тривожність заявниці, а також висновок психолога, який діагностував у неї посттравматичний стресовий розлад.

У 2019 року поліція, яку підтримав прокурор, повідомила заявницю про рішення припинити розслідування. Щодо stwierdжуваного сексуального насильства, з огляду на заперечення колишнього партнера та наявні докази, не було достатніх підстав для підтвердження заяв, а подальше розслідування малоймовірно могло поліпшити доказову базу. Щодо фізичного насильства, відповідне правопорушення могло бути розглянуто за ст. 217 Кримінального кодексу про фізичне насильство, оскільки домашнє насильство не було криміналізовано на час подій. При цьому, строк давності за таким правопорушенням спливає, у зв'язку з чим притягнення до відповідальності колишнього партнера було неможливим.

- ЄСПЛ повторив, що проблема домашнього насильства, яке може набувати різних форм (від фізичного нападу до сексуального, економічного, емоційного або словесного насильства) виходить за межі обставин окремого випадку. Це загальна проблема, яка в різній мірі зачіпає всі держави-члени і не завжди виходить на поверхню, оскільки часто відбувається в рамках особистих стосунків або закритих кіл і зачіпає різних членів сім'ї, хоча жінки становлять переважну більшість жертв. Особлива вразливість жертв домашнього насильства та необхідність активного втручання держави в їх захист були підкреслені в ряді міжнародних документів та

прецедентній практиці Суду.

- Позитивний обов'язок органів влади захищати жертв насильства має три ключові аспекти. По-перше, вони повинні створити законодавчу та нормативно-правову базу захисту. По-друге, за певних чітко визначених обставин вони зобов'язані оперативно реагувати на повідомлення про домашнє насильство та вживати оперативних заходів для захисту осіб, які перебувають під загрозою жорстокого поводження. По-третє, вони повинні проводити ефективно розслідування спірних заяв щодо кожного випадку такого жорстокого поводження.
- Так, хоча криміналізація домашнього насильства (ст. 218b Кримінального кодексу) була введена в Ірландії лише в 2016 році, законодавча база вже передбачала посилення покарання у випадках домашнього насильства. Згідно зі ст. 70(3) Кримінального кодексу близькі стосунки між злочинцем і жертвою мали розглядатися як обтяжуюча обставина, якщо такі стосунки посилювали тяжкість злочину. Таким чином, це положення дозволяло призначати більш суворі покарання у справах про домашнє насильство, які переслідувалися за ст.ст. 194, 217 та 218, що передбачали відповідальність за зґвалтування та загальні насильницькі злочини. Водночас, вимагаючи криміналізації домашнього насильства, Стамбульська конвенція не передбачала обов'язкового запровадження окремих самостійних складів злочинів і допускала включення домашнього насильства або як складового елемента конкретних злочинів, або як обтяжуючої обставини під час призначення покарання за інші правопорушення. Оскільки кримінальне провадження могло бути розпочато *ex officio*, законодавчий підхід Ісландії відповідав відповідним міжнародним стандартам.
- Ст. 217 і ст. 218 Кримінального кодексу Ірландії криміналізували фізичне насильство, при цьому для менш тяжких правопорушень, передбачених ст. 217, встановлювався дворічний строк давності. Хоча з огляду на характер домашнього насильства та особливу вразливість потерпілих довший строк давності міг би вважатися доцільним, сам по собі дворічний строк не суперечив вимогам Конвенції, оскільки держави користуються широкою свободою розсуду у визначенні строків давності.

- Щодо стверджуваного сексуального насильства, то на відповідний час ст. 194 Кримінального кодексу Ірландії зосереджувалася на відсутності згоди, а не на застосуванні сили, що відповідало еволюційним стандартам захисту від зґвалтування. Хоча подальші зміни до вказаної статті більш чітко акцентували увагу на питанні згоди, це не свідчило про те, що правове регулювання, чинне на той момент, було неналежним.
- Що стосується стверджуваного психологічного насильства, то до запровадження статті Кримінального кодексу про домашнє насильство, окрім криміналізації погроз і грубої дифамації щодо близьких родичів відповідно до ст. 233 і ст. 233b Кримінального кодексу Ісландії, не було спеціальної норми, яка б криміналізувала інші форми психологічного насильства у близьких стосунках. Чіткий обов'язок криміналізувати таку поведінку був запроваджений Стамбульською конвенцією у 2011 році. Ісландія розпочала підготовку до її ратифікації вже у 2012 році шляхом перегляду національного законодавства, що призвело до запровадження статті Кримінального кодексу про домашнє насильство у 2016 році, тобто за два роки до ратифікації Конвенції. Хоча зазначені статті Кримінального кодексу (щодо погроз і грубої дифамації), які застосовувалися до цього, не були спеціально розроблені для охоплення складної динаміки примусового контролю та емоційного насильства в інтимних стосунках, Стамбульська конвенція не вимагала від держав запровадження конкретної законодавчої моделі. З огляду на те, що у відповідний період європейський консенсус щодо криміналізації психологічного насильства ще лише формувався і не був усталеним, а також з урахуванням існування різних юридичних засобів захисту, законодавча база Ісландії, хоча й потребувала вдосконалення (що було згодом реалізовано), не була нижчою за мінімальні стандарти Конвенції.
- В контексті ефективності розслідування Суд зазначив, що справи про домашнє насильство мають властиві їм труднощі з доказовою базою, коли злочини відбуваються в приватній обстановці без свідків. Такі труднощі ще більше ускладнюються, коли про події повідомляється лише через значний проміжок часу. Хоча органи влади повинні залишатися уважними до особливої динаміки домашнього насильства, яка може пояснити затримку з повідомленням, такі затримки можуть вплинути на наявні докази і можуть законно вплинути на визначення пріоритетності справ органами влади. Однак обмеженість ресурсів та оперативні пріоритети не можуть виправдати надмірну затримку в проведенні основних слідчих дій після того, як заяви були доведені до відома органів влади. У кожному випадку основним питанням є те, чи проявили органи влади необхідну старанність, враховуючи обставини, включаючи час подання скарги, відповідний строк давності та ризик втрати доказів.
- Скарги заявниці стосувалися подій, що відбулися за три-шість років до звернення до поліції. Жертви домашнього насильства часто вагаються подавати скарги до закінчення певного періоду часу, наприклад, після закінчення стосунків із стверджуваним кривдником. Хоча такі затримки самі по собі не повинні впливати на скарги жертв, з огляду на особливу динаміку домашнього насильства, вони можуть все ж таки вплинути на доказову базу.
- У справі заявниці розслідування було всебічним і ретельним. Поліція допитала одинадцять свідків і збрала наявну документацію. Той факт, що показання свідків ґрунтувалися переважно на тому, що їм розповіла заявниця, а не з безпосередніх спостережень за насильством, відображав характер розслідувань домашнього насильства, а не будь-які недоліки з боку органів влади.
- Хоча на час звернення до поліції строк давності щодо фізичного насильства за ст. 217 Кримінального кодексу вплив, органи влади не відхилили скаргу лише на цій підставі, а провели всебічне розслідування з метою встановлення всіх фактів. Не було підстав ставити під сумнів класифікацію органами влади стверджуваних дій як таких, що підпадають під відповідну статтю, а не іншу, яка передбачала довший строк давності. Розглядалось також питання щодо можливості застосування нововведеної ст. 218b Кримінального кодексу щодо домашнього насильства. Загалом органи влади доклали реальних зусиль для встановлення фактів та вивчення юридично значущих варіантів, перш ніж вирішити, що кримінальне переслідування є неможливим через закінчення строку давності та принцип неретроактивності кримінального права.
- Також національні органи влади провели належне розслідування тверджень про сексуальне насильство, а їхній висновок про недостатність доказів для порушення кримінального переслідування не був свавільним або явно необґрунтованим.
- Крім того, хоча в первинній скарзі заявниці

не заявлялось про психологічне насильство, національні органи влади належним чином розслідували відповідні твердження. Прокурор оцінював справу у цілому, і за наявними свідченнями заявниці та свідків твердження про психологічне насильство не були достатніми для кримінального переслідування. Такі висновки не ставились Судом під сумнів.

- Хоча розслідування затягнулося, воно було завершено протягом чотирнадцяти місяців. Затримки не призвели до втрати доказів або будь-яких правових можливостей для судового переслідування.
- Неможливість забезпечити судове переслідування була наслідком проблем із доказами, а не недоліків у законодавстві або розслідуванні, яке в цілому відповідало критеріям ефективності. Отже, **порушень ст. 3 та ст. 8 Конвенції не було.**
- Заявниця також стверджувала, що в правовій системі Ісландії існувала структурна упередженість, насильство проти жінок розглядали інакше, ніж насильницькі злочини проти чоловіків. Вона також вказувала, що застосування того самого стандарту оцінки доказів, що використовується в інших кримінальних справах, до справ про сексуальне та домашнє насильство призводить до непропорційного результату і ускладнює захист жертв. Таким чином, Суд перевірів, чи надала заявниця *prima facie* докази з цього приводу, здатні перекласти тягар доказування на Уряд.
- Згідно представлених заявницею статистичних даних сексуальне та домашнє насильство в Ісландії (як і в більшості країн Ради Європи), переважно стосується жінок, причому більшість жертв є жінками, а більшість злочинців – чоловіками. Проте той факт, що жінки непропорційно часто стають жертвами сексуального та домашнього насильства, сам по собі не доводить, що це є відображенням дискримінаційної політики або поведінки органів влади чи непропорційного впливу загальних заходів, це скоріше відображає більш широку соціальну проблему.
- Ісландія посідає високе місце в міжнародних рейтингах гендерної рівності та впровадила численні реформи, спрямовані на боротьбу із сексуальним та домашнім насильством, зокрема законодавчі реформи 2016 року, якими було криміналізовано домашнє насильство, та створення спеціалізованих слідчих груп у 2018 році. Хоча такі загальні заходи не виключають можливості дискримінації на практиці, вони надають відповідний контекст для визначення

того, чи є очевидні розбіжності результатом дискримінаційних намірів чи бездіяльності.

- Щодо правової бази, домашнє насильство дійсно не було комплексно криміналізоване до 2016 року, проте це саме по собі не свідчило про дискримінаційні наміри чи ефект. Попереднє законодавство вже передбачало різні механізми захисту через норми про сексуальне насильство, фізичне насильство (побої), погрози та грубу дифамацію щодо близьких осіб, а також посилене покарання за насильство, вчинене у близьких стосунках. Реформи 2016 року відображали прагнення влади посилити захист від домашнього насильства, а не свідчили про дискримінаційну байдужість.
- Не було доказів, що поліція чи прокуратура намагалися відмовити заявницю від подання скарги, перекладали на неї провину або демонстрували упереджене ставлення до жертв-жінок.
- Особливі складнощі у переслідуванні справ про домашнє насильство самі по собі не можуть свідчити про дискримінацію, якщо немає доказів упередженого ставлення чи непропорційного ефекту. Хоча заявниця піднімала питання щодо збору статистики, надані нею обмежені дані були недостатні, щоб довести структурну упередженість або непропорційний ефект.
- Зокрема, справи про вбивства та фізичне насильство, на які вона посилалася для порівняння, частіше стосуються інцидентів у публічних місцях, де є свідки та/або судово-медичні докази. Доказова база в таких випадках істотно відрізняється від типових сценаріїв сексуального або домашнього насильства, де інциденти зазвичай відбуваються в приватних місцях без свідків. Також можуть бути відсутні фізичні докази, особливо якщо жертви не повідомляють про інциденти відразу або не звертаються за медичною допомогою. Встановлення фактів часто залежить від суперечливих свідчень жертви та кривдника. Такі проблеми з доказами характерні для справ про сексуальне та домашнє насильство в усіх державах, і можуть впливати на рівень переслідування та засудження, не обов'язково вказуючи на дискримінацію. З цієї причини порівняння загальних показників переслідування за різними категоріями злочинів без урахування конкретних особливостей та обставин кожного типу справ може бути оманливим. Тому статистичні дані, в яких порівнюються різні типи злочинів, не мають необхідної специфіки, щоб Суд міг

визначити, чи спостерігається розбіжність у показниках переслідування через властиві злочинам особливості, чи через упередженість або нерівномірний вплив. Крім того, хоча згідно статистичних даних, на які посилювалася заявниця, жінки становлять більшість жертв сексуального та домашнього насильства, такі дані не доводять, що справи, в яких фігурують чоловіки-жертви сексуального насильства або домашнього насильства, розглядаються органами влади по-іншому або призводять до різних показників переслідування. За відсутності більш детальних даних Суд не міг зробити висновок у цій справі, що статистичні дані відображають упереджену практику або є наслідком гендерної нерівності в застосуванні на перший погляд нейтральних заходів.

- Крім того, той факт, що докази у справах про сексуальне та домашнє насильство не завжди вважалися достатніми або такими, що можуть забезпечити винесення обвинувального вироку, особливо з урахуванням прав захисту та презумпції невинуватості, не свідчить про дискримінацію. Суд не вбачав жодних ознак

того, що характерні таким справам докази були проігноровані або не були належним чином враховані у цій справі.

- До того ж, зауваження міжнародних наглядових органів, хоча й вказували на потребу вдосконалення певних сфер, не свідчили про існування інституційних практик дискримінації жінок-жертв домашнього насильства.
- З урахуванням різних законодавчих та політичних заходів, які влада вжила для боротьби із сексуальним та домашнім насильством, запобігання безкарності та захисту жертв, Суд дійшов висновку, що заявниця не надала достатніх доказів для встановлення *prima facie* структурної упередженості або непропорційного впливу, здатних перекласти тягар доказування на державу.
- Отже, **порушення ст.14 Конвенції у поєднанні зі ст. 3 та ст. 8 Конвенції не було.**

Ключові слова: домашнє насильство, обов'язок держави щодо встановлення правової бази з переслідування та ефективного розслідування домашнього насильства, статистичні дані як докази.

6. Kroj та Nocka проти Албанії (*Kroj and Nocka v. Albania*) від 26.08.2025, заява № 84056/17

Заявники оскаржували до суду скасування органом влади остаточного рішення Комісії з реституції та компенсації майна 2000 року про реституцію земельної ділянки, позбавлення їх зареєстрованого права власності та подальший продаж майна третій особі.

У 2012 році Верховний Суд відхилив касаційну скаргу заявників *de plano*, визнавши її такою, що не містить допустимих підстав. Конституційний Суд задовольнив подальшу конституційну скаргу частково та направив справу на новий розгляд до Верховного Суду, встановивши порушення права заявників на неупереджений суд, оскільки один із суддів Верховного Суду раніше брав участь у справі як державний адвокат, а саме подав клопотання про скасування рішення Комісії, про яке йшлося. Після повторного розгляду у 2016 році Верховний Суд знову відхилив касаційну скаргу заявників без розгляду по суті.

Заявники вдруге звернулись до Конституційного Суду, який, розглядаючи справу в неповному складі (фактично було зайнято шість з дев'яти посад), відхилив конституційну скаргу унаслідок рівного розподілу голосів.

При цьому, троє суддів, які проголосували за відхилення скарги, раніше брали участь у розгляді справи заявників Верховним Судом у 2012 році.

- Суд зазначив, що оцінка того, чи відповідає участь одного і того ж судді на різних етапах цивільної справи вимозі безсторонності, встановленій у п. 1 ст. 6 Конвенції, має здійснюватися в кожному конкретному випадку з урахуванням обставин конкретної справи і, що важливо, особливостей відповідних процесуальних норм, що застосовуються до справи. Зокрема, необхідно з'ясувати, чи є зв'язок між питаннями по суті, вирішеними на різних етапах провадження, настільки тісним, що викликає сумніви щодо безсторонності судді, який бере участь у прийнятті рішень на цих етапах.
- Участь суддів Б.І., Г.Д. та Ф.Л., які у 2012 році були членами колегії Верховного Суду у справі заявників, також у провадженні Конституційного Суду могла викликати сумніви щодо безсторонності останнього.
- Щодо існування зв'язку між питаннями, які вирішувались судами, Суд встановив таке. Верховний Суд у 2012 році відхилив скаргу заявників з питань права. Основні їхні правові питання до окружного суду стосувалося стверджуваного порушення майнових прав та принципу юридичної визначеності у зв'язку з скасуванням рішення Комісії та невиконанням

рішення Конституційного Суду 2010 року. Обидва питання були порушені в касаційній скарзі заявників з питань права, відповідно, Верховний Суд мав їх розглянути. Однак, рішення Верховного Суду, яке було рішенням *de plano*, не містило жодних детальних аргументів у відповідь на скарги заявників. Верховний Суд визнав скаргу з питань права неприйнятною відповідно до Цивільного процесуального кодексу у зв'язку з відсутністю вагомих підстав для оскарження. Фактично його рішення означало, що суди нижчих інстанцій правильно застосували матеріальне право.

- Після того, як Конституційний Суд визнав порушення права заявників на безсторонній суд і повернув справу до Верховного Суду для нового розгляду, останній мав розглянути ті самі питання, що й у 2012 році. Однак, Верховний Суд знову відхилив скаргу заявників з тих же підстав.
- При розгляді другої конституційної скарги у 2017 році до складу колегії Конституційного Суду вже входили судді Б.І., Г.Д. та Ф.Л., які раніше брали участь у розгляді справи у Верховному Суді у 2012 році. Конституційний Суд мав з'ясувати, чи відповідав розгляд справи конституційним правам заявників. Хоча конституційна скарга стосувалася рішення Верховного Суду 2016 року, обидва рішення (2012 та 2016 року) фактично стосувалися однієї і тієї ж скарги з питань права і ними було застосовано однаковий підхід до неї. Таким чином, три судді Конституційного Суду опинилися в ситуації, коли мали оцінити власну попередню позицію щодо справи в контексті порушенню конституційних прав заявників.
- Крім того, визнаючи різний характер касаційного та конституційного провадження, Суд зазначив, що в цій справі рішення як Верховного Суду, так і Конституційного Суду стосувалися тісно пов'язаних між собою питань по суті, пов'язаних насамперед із дотриманням принципу *res judicata*, скасуванням рішення Комісії та дотриманням попереднього рішення Конституційного Суду.
- Таким чином, цих обставин було достатньо, щоб вважати, що заявники мали законні підстави побоюватися відсутності неупередженості з боку Конституційного Суду. Особливу вагу цьому надавало те, що саме ці три судді проголосували за відхилення конституційної скарги, причому голоси колегії розділилися порівну.
- У цьому зв'язку Суд підкреслив, що будь-який суддя, щодо якого є обґрунтовані підстави для побоювання щодо його безсторонності, повинен заявити самовідвід. Відповідні положення також містились у Законі про Конституційний Суд, згідно з пунктами b) та c) ст. 36(1) якого судді, які публічно висловили свою позицію щодо справи або неупередженість яких ставиться під сумнів з інших причин, повинні заявити самовідвід у відповідній справі.
- У справі заявників Конституційний Суд засідав у складі шести з дев'яти суддів (повний склад). Навіть за умови, що три судді, які мали конфлікт інтересів, не змогли пригадати, що вони засідали у складі Верховного Суду в 2012 році, вони мали усвідомлювати свою участь у цій же справі під час вивчення Конституційним Судом матеріалів справи, які включали відповідне рішення. Конституційний Суд не проводив відкритого слухання у справі заявників, при цьому, не повідомив їх заздалегідь про склад колегії. Хоча заявники ймовірно були обізнані про її звичний склад, їх не повідомляли про відсутність когось із суддів або про те, що три судді не заявили самовідвід. Заявники дізнались про склад колегії лише після отримання рішення Конституційного Суду і не мали можливості своєчасно подати заперечення щодо неупередженості. За таких обставин заперечення Уряду з цього приводу підлягали відхиленню.
- У контексті безсторонності Суд у кількох своїх справах вже посилався на Бангалорські принципи судової поведінки, які передбачають, що надзвичайні обставини можуть вимагати відступу від принципу безсторонності. Зокрема, доктрина необхідності, на яку посилаються Бангалорські принципи, дозволяє судді, якому зазвичай належало б заявити відвід, розглядати та вирішувати справу лише в тих випадках, коли відмова від участі може призвести до несправедливості, зокрема якщо відкладення розгляду або визнання судового процесу недійсним може спричинити серйозні труднощі. Такі випадки описуються як «рідкісні та особливі». Венеційська комісія, звертаючись до цієї доктрини, зазначила, що вона застосовується лише тоді, якщо відвід судді може призвести до відмови у правосудді, при цьому широка свобода розсуду при вирішенні справи може бути аргументом на користь відводу. Проте у випадках, коли конституційне питання є досить чітким і судовий перегляд не передбачає жодного оціночного судження з боку відповідного судді, перевагу слід віддавати ефективному функціонуванню Конституційного Суду як демократичного інституту.
- У цій справі питання про безсторонність суддів

не було порушене *proprio motu*, і Суд не отримав інформації про те, чи обговорювалося воно в Конституційному Суді або на яких підставах було прийнято рішення продовжувати розгляд справи в тому ж складі. Матеріали справи не вказували на те, що судді Б.І., Г.Д. та Ф.Л. розглядали можливість відводу або повідомляли Голову Конституційного Суду про свою попередню участь у відповідному провадженні, хоча така можливість була передбачена процесуальними нормами.

- Таким чином, Конституційний Суд не розглянув питання можливого браку безсторонності трьох суддів, не перевірів підстави для їхнього відводу і не оцінив, чи міг суд у такому складі безсторонньо розглянути справу. У зв'язку з цим Суд дійшов висновку, що Конституційний Суд не провів належної процесуальної перевірки.
- Крім того, однією з причин, через яку Конституційний Суд розглядав справу заявників у неповному складі шести суддів, що ускладнило процес прийняття рішення, були значні затримки з обранням або призначенням нових членів суду після завершення повноважень попередніх. Троє суддів, безсторонність яких ставилася під сумнів, були призначені одночасно і раніше працювали

суддями Верховного Суду, рішення якого зазвичай оскаржувались до Конституційного Суду. Внаслідок цих обставин Конституційному Суду було складно вирішити питання, чи можна було відкласти розгляд справи до утворення кворуму без участі трьох суддів, що перебували в потенційному конфлікті інтересів, особливо з урахуванням того, що справа вже перебувала на розгляді близько півтора року.

- Водночас Конституційний Суд не врахував відповідних обставин у своєму рішенні у справі заявників, хоча, як вбачалось, проблема мала структурний та інституційний характер і жодним чином не стосувалися їх. Так, з березня 2018 до грудня 2020 року, внаслідок відставок та/або звільнень, здійснених органами перевірки, Конституційний Суд не мав кворуму для розгляду справи у повному складі.
- Таким чином, Суд дійшов висновку, що провадження у Конституційному Суді не мало необхідних гарантій безсторонності.
- Отже, **мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції**.

Ключові слова: безсторонність суду, Бангалорські принципи, виключення з правила самовідводу.

7. М.П. та інші проти Греції (*M.P. and Others v. Greece*) від 09.09.2025, заява № 2068/24

У 2015 році М.П., заявниця, переїхала з Греції до США та вийшла заміж за Г.А., громадянина Греції та США. У подружжя народилося двоє дітей (у 2016 році – І.Р.А., у 2018 році – Е.А.А.). З 2018 по 2020 рік вони переживали періоди конфліктів.

У 2020 році заявниця та її двоє дітей поїхали на острів Родос, до Греції, за згодою батька. Планувалося, що вони повернуться у лютому 2021 року. Однак, в період перебування на Родосі авіакомпанія повідомила їх, що через пандемію COVID-19 маршрут їхнього рейсу змінився і місцем прибуття буде Маямі. Заявниця повідомила чоловіку, що новий маршрут був незручним, тому вирішила повернутися на два місяці пізніше.

Вона почала працювати психологом на острові, записала дітей до школи та зареєструвала їх у системі соціального забезпечення Греції. Таким чином, вона не повернулася до США.

Г.А. звернувся до судів Греції з вимогою повернути дітей до США. Суд першої інстанції встановив, що повернення дітей могло завдати їм серйозної психологічної шкоди, оскільки вони були зараховані до школи та вже інтегрувалися в нове середовище на острові. Крім того, їх батько мав

складну роботу і не мав соціальної підтримки або підтримки сім'ї та друзів для щоденного догляду за дітьми. У 2022 році апеляційний суд скасував відповідне рішення та постановив повернути дітей до батька. Апеляційний суд вирішив, що інтеграція двох дітей на острові не була достатньою для того, щоб повернення до місця їхнього звичайного проживання становило для них випробування або нестерпну ситуацію. Касаційний суд залишив це рішення без змін.

Тим часом Г.А. подав позов про розлучення, який був задоволений у 2022 році. Діти повернулися до США у 2024 році. Заявниця проживає на острові Родос.

- Повернення двох дітей за рішенням грецьких судів до США становило втручання у право заявників на повагу до їхнього сімейного життя за ст. 8 Конвенції. Таке втручання ґрунтувалося на Гаазькій конвенції від 25 жовтня 1980 року про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, яка була ратифікована Грецією у 1992 році, та переслідувало легітимну мету захисту прав і свобод двох дітей.
- Щодо необхідності в демократичному

суспільстві, Суд вважав, що головне питання полягало в тому, чи спрямовував процес прийняття рішень на забезпечення найкращих інтересів дітей і, зокрема, чи виключав він будь-який «серйозний ризик» для них у розумінні ст. 13 (b) Гаазької конвенції (тобто ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для дитини нетерпиму обстановку).

- Суд нагадав, що поняття «серйозного ризику» не може тлумачитися, з огляду на ст. 8 Конвенції, як таке, що включає всі незручності, які неминуче пов'язані з ситуацією, що склалася в разі повернення: виняток, передбачений статтею 13 b), стосується лише ситуацій, які виходять за межі того, що дитина може розумно витримати. Небезпека, про яку йдеться в ст. 13 b) Гаазької конвенції, не може впливати виключно з розлуки з одним із батьків, який несе відповідальність за незаконне переміщення або неповернення. Таким чином, така розлука, хоча і є тяжкою для дитини, не відповідає автоматично критерію «серйозного ризику». Крім того, слід враховувати мету Гаазької конвенції, яка полягає запобіганню тому, щоб той з батьків, який викрав дитину, з часом, що грає на його користь, зміг юридично легітимізувати фактичну ситуацію, яку він в односторонньому порядку створив. Отже, після виконання умов застосування Гаазької конвенції необхідно якнайшвидше повернутися до *statu quo ante*, щоб уникнути юридичного закріплення фактичної ситуації, яка спочатку була незаконною, і залишити питання щодо права опіки та виховання у компетенції судів за місцем звичайного проживання дитини.
- Суд додав, що воля, виражена дитиною, яка має достатній рівень розуміння, є ключовим елементом, який слід враховувати в будь-якому судовому або адміністративному провадженні, що її стосується. Право дитини бути вислуханою та брати участь у прийнятті рішень у сімейних справах, які її безпосередньо стосуються, гарантується низкою міжнародних правових документів. Однак, ст. 13(2) Гаазької конвенції передбачає, що судовий або адміністративний орган може також відмовити в розпорядженні про повернення дитини, якщо виявить, що дитина заперечує проти повернення і досягла такого віку і рівня зрілості, при якому слід брати до уваги її думку.
- У цій справі національні суди врахували всі документи, подані заявниками, включаючи показання під присягою та психологічні експертизи, подані першою заявницею щодо

дітей, а також заслухали свідків. Заявники не скаржилися, що суди не взяли до уваги подані ними докази.

- Щодо скарги про те, що дітей не було заслухано, Суд зазначив, що з огляду на практику за ст. 8 Конвенції у справах про викрадення дітей, досі не встановлено чіткий позитивний обов'язок національних судів самостійно вирішувати, чи доцільно заслухати дітей у рамках провадження, що стосується їхніх прав. Проте, з огляду на міжнародні інструменти, зокрема нещодавню Рекомендацію CM/Rec(2025)4 Комітету Міністрів для держав-членів, між державами-членами досягнуто консенсусу щодо обов'язку забезпечити дитині реальну та ефективну можливість висловити свою думку, безпосередньо або іншим чином, та надавати їй підтримку у цьому за допомогою різних механізмів та процедур, адаптованих до дітей.
- У зв'язку з цим, на думку Суду, прийшов час підтвердити, що національні органи влади зобов'язані з власної ініціативи перевіряти, чи доцільно заслухати дитину, безпосередньо або іншим способом, без потреби у офіційному клопотанні, і, у разі необхідності, обґрунтовано викласти причини відмови у мотивованому рішенні.
- На час розгляду справи дітям було чотири та шість років відповідно. Заявники (мати та діти) стверджували, що заслухати дітей було необхідним для визначення, чи застосовні винятки, передбачені ст. 13 (b) Гаазької конвенції. Суд також зазначив, що повернення дітей до США із острова, де проживали їхня мати та бабусі і дідусі, могло призвести до суттєвих змін у їхньому житті.
- Отже, з огляду на конкретні обставини справи (суперечливі рішення національних судів щодо повернення дітей та радикальні зміни умов їхнього життя) суди повинні були з урахуванням найкращих інтересів дитини розглянути доцільність заслуховування дітей, незалежно від вимоги заявників.
- Справа розглядалася трьома різними судами протягом приблизно двох з половиною років і діти не мали можливості висловити свою думку. При цьому, жодних пояснень з цього приводу надано не було. Таким чином, національні суди оцінили ситуацію, не розглядаючи доцільність з'ясування думки дітей, що було ключовим елементом для прийняття вмотивованого рішення.
- У зв'язку з цим Суд дійшов висновку, що національні суди не використали всі наявні засоби для виключення будь-якого «серйозного ризику» у розумінні ст. 13 (b)

Гаазької конвенції. Процес прийняття рішень за національним законодавством не відповідав процесуальним вимогам за ст. 8 Конвенції, відповідно, примусове повернення дітей до США не могло вважатися необхідним у демократичному суспільстві.

- Отже, **було встановлено порушення ст. 8 Конвенції.**

Ключові слова: Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, найкращі інтереси дитини, право дитини бути заслуханою, позитивні зобов'язання.

8. Suverénní Řád Maltézských Rytířů - České Velkopřevorství проти Республіки Чехія (*Suverénní Řád Maltézských Rytířů - České Velkopřevorství v. The Czech Republic*) від 11.09.2025, заява № 15440/22

Окупація Чехословаччини під час Другої світової війни завадила міжнародно визнаним політичним органам держави здійснювати суверенну державну владу на території Чехословаччини. Тому уряд у вигнанні передав законодавчі повноваження Президенту. Після війни відповідні декрети були схвалені Тимчасовою національною асамблеєю і набули сили законів. Серед відповідних декретів був Декрет Президента № 12/1945, який передбачав негайну й безоплатну конфіскацію сільськогосподарського майна осіб і суб'єктів, яких держава вважала ворогами або зрадниками Республіки, а також німців і угорців та підприємств, що свідомо служили нацистським чи фашистським цілям у 1938–1945 роках. Конфісковане майно підлягало прискореному перерозподілу, а право власності переходило до держави автоматично, на підставі самого декрету (*ex lege*), без необхідності окремого адміністративного рішення і без виплати компенсації.

Заявник є релігійною юридичною особою, що входить до складу Римо-католицької церкви. У період з вересня по жовтень 1945 року на підставі Декрету Президента № 12/1945 було видано низку повідомлень про конфіскацію майна заявника (500 га). У 1946 року національний комітет краю скасував ці повідомлення як незаконні.

Попри це у 1948 році Міністерство сільського господарства видало рішення про перехід права власності на майно заявника до держави без компенсації відповідно до Закону про перегляд першого закону про земельну реформу № 142/1947, який передбачав повторне вилучення (експропріацію) сільськогосподарських земель на користь держави у межах так званої ревізії міжвоєнної земельної реформи. У 1949 році Міністерство вирішило все ж залишити невелику частину земель заявнику, (приблизно 50 гектарів з кожного маєтку).

У 2006-2012 роках спірна земля була передана приватному фермеру на підставі договорів із Земельним фондом Чеської Республіки.

При цьому, у 2012 році було прийнято Закон №428/2012 про майнове врегулювання питань з

церквами та релігійними товариства. Згідно із законом, під реституційний захист підлягала земля, вилучена після 25 лютого 1948 року у межах ревізії міжвоєнної земельної реформи, яка мала ознаки майнової несправедливості у розумінні закону. Закон № 428/2012 забороняв передачу такого майна третім особам до остаточного встановлення права власності та завершення процедури реституції. Будь-які дії щодо цієї землі, які унеможлилювали її повернення релігійному юридичному суб'єкту, могли бути визнані нікчемними (*void ab initio*), а власність на землю залишалася за державою для подальшого відновлення права церкви.

Посилаючись на вказаний закон, заявник оскаржив передачу земель до приватного фермера. Врешті решт, Конституційний Суд постановив, що Декрет № 12/1945 був самостійною правовою підставою переходу майна до держави, а скасовані конфіскаційні повідомлення не змінювали ефекту *ex lege*. Він погодився, що цивільні суди не можуть оцінювати історичну правильність або законність адміністративних актів 1945–1946 років. Відповідно, Конституційний Суд вважав, що майно заявника було вилучено до 25.02.1948, тобто релевантного періоду для Закону № 428/2012.

Заявник стверджував, що така позиція суперечила новітній практиці Конституційного Суду, розвинутій за кілька місяців до прийняття рішення у його справі. Згідно нової практики формальні недоліки конфіскаційних актів 1945–1946 років не могли самостійно створювати право на реституцію, якщо фактичне вилучення відбулося до релевантного періоду.

- ЄСПЛ повторив, що Конвенція не накладає на держави-учасниці конкретне зобов'язання щодо відшкодування шкоди, заподіяної до ратифікації Конвенції. Однак, якщо держави вирішують запровадити законодавство для компенсації жертвам минулих випадків несправедливості, воно повинно бути реалізовано з розумною чіткістю та послідовністю, щоб, наскільки це можливо, уникнути правової невизначеності та

- неоднозначності для відповідних суб'єктів права.
- Дана справа відображає розвиток національної конституційної судової практики щодо тлумачення правових наслідків розгляду питання про конфіскацію майна відповідно до Декрету Президента № 12/1945 як такого, що виключає можливість реституції відповідно до статті 8(h) Закону про врегулювання питання церковного майна, тоді як конфіскація відповідно до Закону про перегляд першого закону про земельну реформу (Закон № 142/1947) вважається підставою для реституції відповідно до статті 5(a) Закону про врегулювання питання церковного майна.
 - Законодавство про реституцію майна в чеській правовій системі відображає волю держави пом'якшити певну несправедливість у сфері власності, яка, в принципі, мала місце у відповідний період з 25 лютого 1948 року по 1 січня 1990 року (див. пункт 38 вище). Судова практика національних судів, зокрема Конституційного Суду, що склалася в 1990-х роках, до набрання чинності Законом про врегулювання питань церковної власності 2012 року, ґрунтувалася на принципі, що націоналізація або конфіскація майна, яка відбулася до відповідного періоду (1948 – 1990 рр.), разом з їхніми правовими наслідками, слід вважати завершеними фактами, за умови, що вони не підпадають під дію спеціальних положень про реституцію для конкретних випадків.
 - У цьому контексті Конституційний Суд чітко зазначив, що конфіскація відповідно до Декретів Президента № 12/1945 та № 108/1945 була правовим актом, дійсність якого не могла бути оцінена з точки зору недоліків наступних адміністративних (декларативних) рішень, якщо це не було прямо передбачено законом. Так було тому, що правовою основою для передачі майнових прав (конфіскації) державі був сам Декрет Президента.
 - Останній принцип згодом став одним із наріжних каменів судової практики національних судів у справах про реституцію. Це було підтверджено у справах про реституцію церковного майна відповідно до Закону про врегулювання питань церковного майна 2012 року, який, на відміну від попереднього законодавства про реституцію, прямо виключав реституцію майна, конфіскованого на підставі Декретів Президента № 12/1945 та № 108/1945. До кінця 2020 року судова практика національних судів ґрунтувалася на позиції, що конфіскації на підставі декретів Президента, які набрали чинності *ex lege* з дати їхнього вступу в силу, були виключені з реституції.
 - Починаючи з 2021 року, перша та друга палати Конституційного Суду, з огляду на особливі обставини справи, що розглядалася, розвинули свою судову практику щодо сумісності конфіскацій майна на підставі декретів Президента 1945 року (у цьому випадку реституція була виключена на підставі Закону про врегулювання церковної власності) та відповідно до Перегляду першого Закону про земельну реформу 1947 року (у цьому випадку, навпаки, реституція відповідно до Закону про врегулювання питання церковної власності могла відбутися).
 - Нова прецедентна практика продовжує спиратися на попередні висновки щодо наслідків декретів Президента, правової природи та значущості подальших повідомлень про конфіскацію, а також неможливості перегляду будь-яких істотних неточностей адміністративних актів, виданих до 25 лютого 1948 року.
 - Разом з тим, Конституційний Суд встановив виняток із загального правила щодо конфлікту між виключенням з реституції (*restituční výlučka*) та правом на реституцію (*restituční titul*) у випадках, коли існують сумніви щодо того, чи майно, яке є предметом спору, було фактично конфісковано до відповідної дати.
 - У таких випадках Конституційний Суд вважав за доцільне перевірити, чи конфіскація, яка нібито ґрунтувалася на декретах Президента, була дійсною, і в разі сумнівів щодо законності процедури, якої дотримувалися державні органи до лютого 1948 року, виносити рішення на користь осіб, які вимагають реституції. Конституційний Суд висловив думку, що недотримання норм, які мали застосовуватися, та будь-яка невідповідність або непередбачуваність процедури, яку застосовували державні органи або особи, що діяли від імені держави, протягом «історичного періоду несвободи» (тобто між 1938 і 1945 роками), не можуть тлумачитися на шкоду особам, які мають право на реституцію.
 - У зв'язку з цим Суд в черговий раз наголосив, що вимоги щодо юридичної визначеності та захисту легітимної довіри громадськості не надають набутого права на послідовність судової практики, а розвиток судової практики сам по собі не суперечить належному відправленню правосуддя, оскільки відмова від динамічного та еволюційного підходу може перешкоджати реформам або вдосконаленням. Розбіжності в судовій практиці можуть також

виникати в межах одного і того ж суду, що саме по собі не може вважатися таким, що суперечить Конвенції.

- Водночас, роль найвищого суду полягає саме у вирішенні таких конфліктів. Отже, якщо в одному з найвищих судових органів країни розвивається розбіжна практика, цей суд сам стає джерелом правової невизначеності, тим самим підриваючи принцип юридичної визначеності та послаблюючи довіру громадськості до судової системи.
- У цій справі саме Конституційний Суд був джерелом розбіжностей у судовій практиці.
- Суд зазначає, що розвиток конституційної судової практики щодо одночасних конфіскацій майна на підставі декретів Президента 1945 року та на підставі перегляду першого закону про земельну реформу (закон № 142/ 1947), що було в центрі уваги цієї справи про реституцію, відбулося в січні 2021 року, коли судовий розгляд справи заявника ще тривав, за кілька місяців до того, як Верховний Суд розглянув касаційну скаргу заявника з питань права, і за понад півроку до того, як четверта палата Конституційного Суду ухвалила рішення щодо конституційної скарги заявника.
- Крім того, хоча заявник у своїй конституційній скарзі посилався на нові зміни в судовій практиці, четверта палата Конституційного Суду лише постановила, що немає підстав відходити від встановленого висновку про те, що підставою для конфіскації майна згідно з Декретом Президента № 12/1945 був сам декрет, отже, конфіскація відбулася на дату його набрання чинності, що призвело до інших висновків, таких як те, що не було необхідності перевіряти, чи відбулося фактичне перебирання конфіскованого майна державою на той час і, отже, «виконання наказу про конфіскацію», що означало «набуття чинності конфіскації».

- Таким чином, четверта палата Конституційного Суду проігнорувала нещодавно встановлений розвиток конституційної судової практики, не пояснивши причин такого рішення. В той час як усталена практика ЄСПЛ покладає на органи влади обов'язок надавати більш змістовне обґрунтування для виправдання такого відхилення від попереднього рішення.
- При цьому, Закон про Конституційний Суд передбачав механізм забезпечення узгодженості практики різних палат Конституційного Суду. Зокрема, палата, яка в процесі прийняття рішення дійшла висновку, що відрізняється від висновку Конституційного Суду, висловленого в рішенні раніше, передати справу на розгляд пленарного засідання Конституційного Суду. Однак четверта палата Конституційного Суду не використала цей механізм, хоча їй ймовірно було відомо, що перша та друга палати з 2021 року розвинули іншу судову практику щодо одночасної конфіскації майна на підставі декретів Президента та на підставі перегляду першого Закону про земельну реформу – питання, яке було в центрі уваги справи про реституцію заявника, яку вони розглядали, у своїх публічно проголошених і, отже, обов'язкових до виконання рішеннях. При цьому, розвинута практика першої та другої палати продовжувала застосовуватися в подібних справах про реституцію після цього.
- З огляду на всі вказані обставини Суд дійшов висновку, що було порушено принцип юридичної визначеності.
- Отже, **мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції.**

Ключові слова: непослідовність та розбіжності в судовій практиці, невжиття заходів палатою суду з метою забезпечення послідовності судової практики.

9. Скудероні проти Італії (*Scuderoni v. Italy*) від 23.09.2025, заява № 6045/24

Заявниця та Г.С. розлучилися в серпні 2017 року, проте продовжували проживати разом протягом дев'яти місяців у одному будинку разом із їхнім п'ятирічним сином.

З 2018 року заявниця безуспішно зверталася до державних органів, у тому числі до правоохоронних, із скаргами на насильницьку поведінку свого колишнього партнера. Вона заявляла, що він погрожував їй (іноді в присутності їхнього сина), переслідував її, стежив за кожним її кроком та вчиняв психологічне й фізичне насильство.

Заявниця стверджувала, що національні суди не розглянули її звернення своєчасно. Цивільний суд відхилив її заяву про захист, а кримінальне розслідування виявилось неефективним. Крім того, стверджувалося, що національні суди не надали належної оцінки ані ризику фізичного та психологічного насильства, якому вона зазнавала, ані її потребі в захисті.

Заявниця також висловлювала незгоду з виправданням свого колишнього партнера, вказуючи, що суд, керуючись стійкими

сексистськими стереотипами, розглядав випадки домашнього насильства як звичайні сімейні суперечки, а прокурор не оскаржував відповідне рішення.

- Вороже ставлення Г.С. протягом багатьох місяців спільного проживання із заявницею породило у неї справжній страх, що насильство повториться. Відсутність захисту з боку органів влади призвела до посилення почуття тривоги та безпорадності, спричинених агресивною поведінкою Г.С. Непередбачувана спіраль насильства та невизначеність щодо того, що з нею може статися, напевно, зробили її ще більш вразливою та занурили в стан страху та емоційного та психологічного стресу. Таким чином, на думку Суду, твердження заявниці були достатньо серйозними та досягли мінімального рівня для застосування ст. 3 Конвенції, і, таким чином, у державних органів виникли відповідні позитивні зобов'язання. Також мало місце втручання у право заявниці на повагу до її приватного життя за ст. 8 Конвенції, в тому числі таємницю кореспонденції.
- При цьому, правові та практичні інструменти, доступні в рамках законодавчої бази на час подій, надавали відповідним органам влади можливість застосування достатньо широкого спектру заходів, які були належними та пропорційними до серйозності ризику у цій справі.
- Національні органи влади знали або повинні були знати про реальну та безпосередню небезпеку для заявниці з боку Г.К. Однак органи влади не проявили необхідної особливої старанності. Водночас органи влади не проявили особливої ретельності, яка була необхідна. Вони не застосували самостійний, активний підхід і не провели комплексну оцінку ризику жорстокого поводження саме в контексті домашнього насильства, а особливо, враховуючи, що провадження стосувалося прав на доступ до дитини, ситуації заявниці та її сина. Така оцінка надала б підстави для застосування конкретних превентивних заходів із метою їх захисту від вказаного ризику. Крім того, влада не вжила своєчасних заходів, розглянувши цивільний позов заявниці лише через дев'ять місяців після його подання. У підсумку, органи влади не виконали позитивного зобов'язання за ст. 3 та ст. 8 Конвенції щодо захисту заявниці від домашнього насильства з боку Г.К.
- Щодо зобов'язання проводити ефективно розслідування, у останньому звіті GREVIO щодо Італії було конкретно зазначено, що суди продовжують вимагати, щоб насильство було систематичним, щоб визнати факт жорстокого поводження в сім'ї. Суд поділяє занепокоєння GREVIO щодо поширеної судової практики систематичного виключення звичного характеру повторюваного насильства, якщо (i) така поведінка мала місце протягом короткого проміжку часу; (ii) дії відбувалися наприкінці стосунків, під час яких раніше не надходило скарг, і, отже, були віднесені до випадкового «стану гніву»; або (iii) жертва активно чинила опір, що спонукало суди звести насильство до «конфлікту в подружжя».
- У цій справі органи влади не зробили жодних серйозних спроб отримати вичерпну інформацію про ситуацію заявниці, хоча це є обов'язковою вимогою у справах такого типу. Належна оцінка мала включати аналіз всієї поведінки Г.К., що мала характер насилля, у тому числі звинувачення у психологічному та фізичному насильстві, недотриманні прав заявниці на контакти та економічному насильстві, а також порушення кіберприватності у зв'язку з проникненням у комп'ютер потерпілої. Натомість кожна подія та дія розглядалися окремо.
- Суд дійшов висновку, що з огляду на те, як національні органи влади оцінили наявні докази (які свідчили про насильство відносно заявниці з боку партнера) і, зокрема, через їхню неспроможність забезпечити притягнення кривдника до відповідальності та, за потреби, його покарання без невинуватих затримок, органи влади фактично не врахували специфіку проблеми домашнього насильства під час кримінального розслідування, зокрема:
 - (i) Кримінальне провадження в суді тривало чотири роки і розглядалося чотирма різними суддями (які послідовно змінювали один одного);
 - (ii) Національний суд встановив, що поведінка Г.С. щодо заявниці, хоча й була об'єктивно агресивною та утискаючою, все ж була скоріше вираженням конфлікту та образи, ніж систематичним жорстоким поводженням, і заявниця не була доведена до стану психологічної покірності; тобто не було проведено глибокої оцінки звинувачень у психологічному та фізичному насильстві, нехтуванні правами заявниці на контакти або економічному насильстві;
 - (iii) Виправдавши Г.С. за злочин, пов'язаний із заподіянням тілесних ушкоджень, національний суд без достатніх підстав поставив під сумнів достовірність заяв заявниці. При цьому, вона надала медичну довідку з відділення невідкладної медичної допомоги, видану

- одразу після скоєння стверджуваного нападу.
- Відповідно, Суд встановив, що національні органи влади не виконали свого обов'язку надати відповідь, співмірну з серйозністю тверджень заявниці. Крім того, заявниця була позбавлена можливості оскаржити відповідне рішення, оскільки прокуратура відхилила її вимогу про подання апеляції.
 - Таким чином, з урахуванням конкретних обставин цієї справи, а також особливої небезпеки, яку насильство щодо жінок становить для суспільства, і необхідності протидіяти такому насильству за допомогою

ефективних і стримувальних заходів, держава не виконала належним чином свого процесуального обов'язку забезпечити належну відповідь на насильство, якого вона зазнала заявниця.

- Отже, **було порушення ст. 3 та ст. 8 Конвенції**.
Розмір сатисфакції: 15 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: невиконання органами влади позитивного зобов'язання захистити від домашнього насильства, ефективно розслідування домашнього насильства.

10. Балаччі проти Республіки Молдова (*Balacci v. The Republic Of Moldova*) від 25.09.2025, заява № 41232/13

У 2009 році заявник, який на час подій був керівником департаменту походження товарів митної служби, подав заяву про кримінальне правопорушення до Генерального прокурора. Зокрема, він викривав незаконну практику введення в обіг м'яса з метою отримання преференційних умов (шахрайство при перевантаженні товарів у режимі транзиту) за участю високопосадовців митної служби.

Після подання заяви заявника тричі звільняли з роботи.

Його перше звільнення у 2009 році суд визнав незаконним, оскільки дисциплінарні провадження, які цьому передували, фактично були переслідуванням за подання ним відповідної заяви до правоохоронних органів.

Після поновлення на посаді у липні 2010 року, заявник провів прес-конференцію, присвячену митному шахрайству та репресіям відносно нього за викриття правопорушень. Незабаром після цього він був відсторонений від посади в ході кримінального провадження, яке на той час тривало проти нього вже понад дев'ять місяців (у зв'язку з відмовою у видачі сертифікатів відповідним імпортерам м'яса всупереч рішенням суду; справу було закрито за відсутністю складу злочину). Він зміг офіційно повернутися до виконання своїх обов'язків лише у січні 2011 року, але йому було відмовлено у доступі до офісу.

Кілька тижнів потому його звільнили у зв'язку з відсутністю на роботі в день прес-конференції (хоча напередодні він подав заяву на відпустку без збереження заробітної плати). У грудні 2011 року його поновили на посаді за рішенням Верховного Суду. При цьому, на робочому місці він не мав

доступу до комп'ютера. Лише стіл та стілець.

Втретє заявника звільнили в січні 2012 році у зв'язку із скороченням його посади в результаті реформи з реорганізації митної служби у 2010 році та його відмовою від іншої запропонованої посади. Оскарження звільнення було безуспішним.

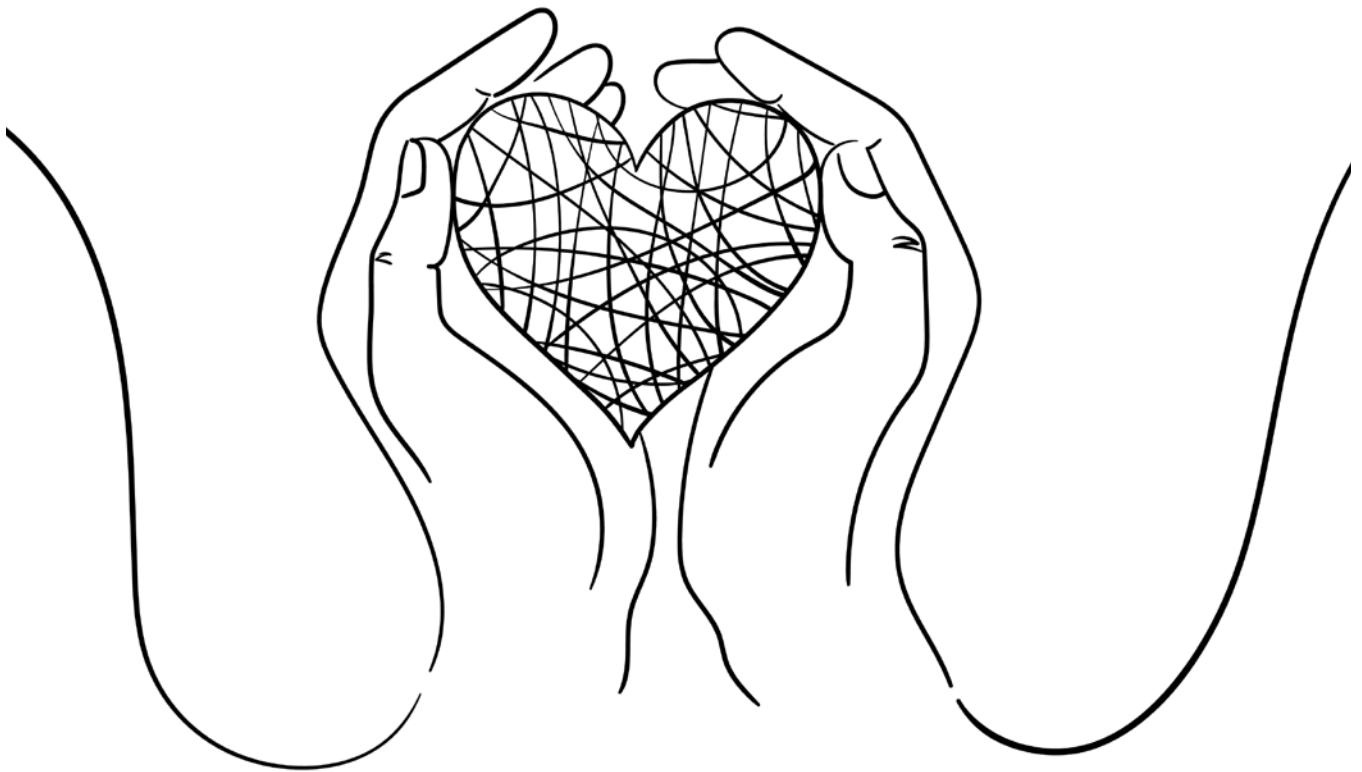
- ЄСПЛ виявив недоліки під час розгляду справи щодо третього звільнення заявника. По-перше, національні суди не з'ясували, чому звільнення, пов'язане з реформою, відбулося через два роки після такої реформи, та чи продовжували виконуватись ті ж обов'язки іншими підрозділами, але з іншою назвою (про що стверджував заявник). З'ясування таких обставин було надзвичайно важливим, оскільки трудовий кодекс забороняв після скорочення посад у межах реформи створювати «нові» посади з іншою назвою, на які покладається виконання тих же обов'язків, раніше ніж через один рік після відповідного скорочення. По-друге, національні суди суперечили власному висновку у рішенні щодо другого звільнення заявника, винесеного за шість місяців до цього, щодо повноважень К.Т. підписувати документи про звільнення. Зокрема, у рішенні щодо другого звільнення суди постановили, що згідно законодавства Генеральний директор може делегувати підписання кореспонденції, тоді як рішення про прийняття на роботу або звільнення персоналу є виключною прерогативою Генерального директора. Відповідно, суди відхилили аргумент, що К.Т. був уповноважений делегацією підписувати документи щодо звільнення заявника. При цьому, вони дійшли протилежного висновку у справі щодо третього звільнення заявника.

- З урахуванням наведених обставин і матеріалів справи існували достатньо вагомі підстави вважати, що третє звільнення заявника з роботи не було пов'язане зі звичайним трудовим спором. Воно мало всі ознаки чергового акту помсти за розкриття ним інформації про ймовірне митне шахрайство. Послідовність подій та часові рамки дозволяли незалежному спостерігачеві дійти обґрунтованого висновку, що третє звільнення заявника було пов'язане з подіями 2009 року. При цьому, роботодавець навіть не намагався представити ситуацію як звичайний трудовий спір і щоразу після поновлення судами заявника на посаді активно перешкоджав у виконанні ним своїх службових обов'язків, чітко демонструючи заявнику та іншим особам, що він більше не є бажаним на своєму робочому місці.
- Таким чином, звільнення заявника з роботи в січні 2012 року було «втручанням з боку державних органів» у його право на свободу вираження поглядів, передбачене ст. 10 Конвенції.
- У контексті критерію «необхідності в демократичному суспільстві» Суд звернув увагу на те, що після повідомлення заявником правоохоронних органів про шахрайство з імпортом він тричі зазнавав звільнення та став об'єктом кримінального переслідування. Попри те, що в межах першого провадження національні суди прямо визнали звільнення спробою усунути незручного працівника, під час розгляду третьої справи цей аспект був повністю проігнорований, незважаючи на доводи заявника. Суди не врахували подій, що мали місце після 2009 року і не здійснили оцінку обґрунтованості третього звільнення з урахуванням висновків Суду у справі [Guja v. Moldova](#) (заява № 14277/04).
- Відповідно, **мало місце порушення ст. 10 Конвенції**.

Розмір сатисфакції: 8 000 євро відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: звільнення викривача, захист викривачів, не врахування судами подій та поведінки роботодавця після повідомлення працівником правоохоронних органів про ймовірні правопорушення на службі.

III. Окремі питання функціонування європейської системи захисту прав людини

Єдність судової практики в контексті практики ЄСПЛ

Анна Адамська,

Суддя Європейського суду з прав людини,

Міжнародна конференція «Верховенство права в епоху популізму: свобода слова та право на справедливий суд».

V. Показчик справ, вказаних у розділах I та II

I. Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах проти України

1. **Жуков та Жукова проти України** ([Zhukov and Zhukova v. Ukraine](#)) від 03.07.2025, заяви №№ 60191/16, 60194/16, 35272/17, стор. 5
Ключові слова: надмірний строк перегляду рішення про тримання під вартою.
2. **Шуфрич проти України** ([Shufrych v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заява № 1143/24, стор. 6
Ключові слова: тримання під вартою, умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк, тривалість тримання під вартою
3. **Корнієць та інші проти України** ([Korniyets and others v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заяви №№ 2599/16, 6904/16, 12704/16, стор. 6
Ключові слова: обшук житла, гарантій проти свавілля, ефективне розслідування неналежного поведження з боку працівників правоохоронних органів.
4. **Параскун та інші проти України** ([Paraskun and others v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заяви №№ 9714/17, 10134/17, 10160/17, 12804/17, 13541/17, 15129/17, 15136/17, 16240/17, 16245/17, 16250/17, 31137/17, стор. 7
Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк.
5. **ТОВ «Медіакомпанія Слово» та інші проти України** ([Mediakompaniya Slovo, TOV and others v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заява № 22347/14, стор. 8
Ключові слова: оціночні судження, суспільно важлива інформація.
6. **Томенко проти України** ([Tomenko v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заява № 79340/16, стор. 9
Ключові слова: право на вільні вибори, вихід із партії, мандат народного депутата.
7. **Лизогуб та Кравченко проти України** ([Lyzogub and Kravchenko v. Ukraine](#)) від 10.07.2025, заяви №№ 10302/24, 19007/24, стор. 10
Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк.
8. **Опаленко проти України** ([Opalenko v. Ukraine](#)) від 17.07.2025, заява № 46673/18, стор. 11
Ключові слова: самовикривальні зізнання засудженого за відсутності адвоката, критерії справедливого судового розгляду.
9. **ТОВ «Злагода» та Слободенюк проти України** ([Zlagoda, TOV and Slobodenyuk v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заяви №№ 4735/22, 4896/22, стор. 13
Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк.
10. **Шаронов та інші проти України** ([Sharonov and others v. Ukraine](#)) ввід 28.08.2025, заяви №№ 21429/24, 22694/24, 27942/24, стор. 13
Ключові слова: тривалість кримінального провадження, розумний строк.
11. **Гордина проти України** ([Gordyna v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заява № 10416/24, стор. 13
Ключові слова: незадокументоване тримання під вартою, тривалість тримання під вартою.
12. **Коржевський та інші проти України** ([Korzhevskyy and others v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заяви №№ 25321/24, 35960/24, стор. 14
Ключові слова: тривалість цивільного провадження, розумний строк.
13. **Ковалевський та інші проти України** ([Kovalevskyy and others v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заяви №№ 587/24, 8121/24, 11033/24, стор. 14
Ключові слова: умови тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, розумний строк.

- 14. Піддубний та інші проти України** ([Piddubnyy and others v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заяви №№ 22973/23, 27737/24, 29747/24, 30052/24, стор. 14
Ключові слова: тривалість тримання під вартою, умови тримання під вартою.
- 15. Кіреєв та Ліман проти України** ([Kiryeyev and Liman v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заяви №№ 56234/16, 27010/24, стор. 15
Ключові слова: доступ до суду, непередбачуване застосування процесуальних норм, надмірно формалістичне застосування процесуальних норм щодо строків подання апеляційної скарги.
- 16. Коваленко та інші проти України** ([Kovalenko and others v. Ukraine](#)) від 28.08.2025, заяви №№ 22971/19, 2875/21, 38038/21, 38194/21, 44826/21, 44830/21, 46178/21, 46359/21, 49927/21, 57533/21, 58810/21, 58872/21, 60258/21, 225/22, 1938/22, 2950/22, 6740/22, 9944/22, 25913/22, 26620/22, 28074/22, 31387/22, 50137/22, 4416/23, 5244/23, стор. 15
Ключові слова: довічне позбавлення волі, механізм перегляду довічного позбавлення волі з чіткими строками та умовами.
- 17. Гордєєв проти України** ([Gordyeyev v. Ukraine](#)) від 11.09.2025, заява № 14335/18, стор. 16
Ключові слова: необґрунтоване тримання під вартою, надмірна тривалість кримінального провадження.
- 18. Гумінський проти України** ([Guminskyy v. Ukraine](#)) від 11.09.2025, заява № 7210/15, стор. 16
Ключові слова: застосування строків позовної давності, розбіжність у позиціях судів щодо початку відліку строків позовної давності.
- 19. Якимчук проти України** ([Yakymchuk v. Ukraine](#)) від 11.09.2025, заява № 26519/16, стор. 17
Ключові слова: таємне спостереження за суддею, рішення про дозвіл на здійснення таємного спостереження та незабезпечення релевантних гарантій.
- 20. Радченко проти України** ([Radchenko v. Ukraine](#)) ввід 11.09.2025, заява № 21217/17, стор. 19
Ключові слова: невиконання судового рішення щодо надання доступу до екологічної інформації, об'єктивні обставини щодо невиконання остаточного судового рішення.
- 21. Лукашенко проти України** ([Lukashenko v. Ukraine](#)) від 11.09.2025, заява № 33944/13, стор. 20
Ключові слова: обов'язок оперативного розгляду справ щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками в умовах стаціонарного лікування, проведення ефективного розслідування смерті особи внаслідок неналежного надання медичних послуг.
- 22. Йовановіч та інші проти України** ([Jovanović and others v. Ukraine](#)) від 25.09.2025, заяви №№ 37088/24, 37398/24, 37406/24, стор. 22
Ключові слова: тривалість тримання під вартою, тривалість кримінального провадження, тривалість перегляду рішення про тримання під вартою.
- 23. Д.Б. проти України** ([D.B. v. Ukraine](#)) від 25.09.2025, заява № 36484/16, стор. 22
Ключові слова: порушення судами принципу правової визначення у зв'язку з ігноруванням висновків остаточного рішення в іншому провадженні, сила res judicata рішень.
- 24. Мироненко проти України** ([Myronenko v. Ukraine](#)) від 25.09.2025, заява № 14731/12, стор. 23
Ключові слова: доступ до суду, неузгодженість позицій судів щодо підсудності справи.
- 25. Мартинюк проти України** ([Martynyuk v. Ukraine](#)) від 08.07.2025, заява № 82673/17, стор. 24
Ключові слова: об'єктивно неможливе виконання судового рішення *restitutio in integrum* через непереборні фактичні або правові перешкоди.
- 26. ПП «Вестра» та інші проти України** ([Vestra, PP and others v. Ukraine](#)) від 02.09.2025, заяви №№ 60680/16, 3672/18, 3678/18, 3681/18, 3808/18, 9709/18, 13202/18, стор. 25
- 27. Чернова проти України** ([Chernova v. Ukraine](#)) від 04.09.2025, заява № 66965/13, стор. 26

28. **Ряшенцева та інші проти України** ([Ryashentseva and others v. Ukraine](#)) від 09.09.2025, заяви №№ 54680/15, 56648/18, 43132/19, 29721/20, стор. 27
29. **Заболотний проти України** ([Zabolotnyy v. Ukraine](#)) від 11.09.2025, заява № 42887/14, стор. 29
30. **Бештинарська проти України** ([Beshtynarska v. Ukraine](#)) від 18.09.2025, заява № 66917/16, стор. 29
31. **Брегей проти України** ([Bregey v. Ukraine](#)) від 25.09.2025, заява № 40066/18, стор. 30
32. **Самар проти України** ([Samar v. Ukraine](#)) від 25.09.2025, заява № 22434/14, стор. 31

II. Рішення Європейського суду з прав людини у справах проти інших держав за період 01.01.2025 – 31.03.2025

1. **Ludes та інші проти Франції** ([Ludes and others v. France](#)) від 03.07.2025, заяви №№ 40899/22, 41621/22, 42956/22, стор. 33
Ключові слова: свобода вираження поглядів, вчинення правопорушення, пропорційність.
2. **Арванітіс та Phileleftheros Public Company Limited проти Кіпру** ([Arvanitis and Phileleftheros Public Company Limited v. Cyprus](#)) від 03.07.2025, заява № 49917/22, стор. 34
Ключові слова: оціночні судження, межі свободи висловлювань журналістів з питань суспільного інтересу, надмірний фінансовий тягар, свобода способу викладу інформації.
3. **Google LLC та інші проти Росії** ([Google LLC and others v. Russia](#)) від 08.07.2025, заява № 37027/22, стор. 36
Ключові слова: право на вираження поглядів та право не бути примушеним до вираження поглядів, інтернет-платформа як засіб публічних дебатів, зобов'язання Google LLC видалити контент з платформи YouTube, непропорційний штраф, блокування доступу до аккаунтів російського каналу.
4. **Мзаванадзе і Рухадзе проти Грузії** ([Mzhavanadze and Rukhadze v. Georgia](#)) заяви №№ 29760/21, 33931/21, стор. 39
Ключові слова: право на свободу вираження поглядів, мирні зібрання, невиконання усного наказу поліції, засудження особи виключно на підставі показань поліцейського як сторони обвинувачення, значення, мета та доказова роль натільних камер поліцейських.
5. **Б.А. проти Ісландії** ([B.A. v. Iceland](#)) від 26.08.2025, заява № 17006/20, стор. 41
Ключові слова: домашнє насильство, обов'язок держави щодо встановлення правової бази з переслідування та ефективного розслідування домашнього насильства, статистичні дані як докази.
6. **Крої та Носка проти Албанії** ([Kroi and Nocka v. Albania](#)) від 26.08.2025, заява № 84056/17, стор. 44
Ключові слова: безсторонність суду, Бангалорські принципи, виключення з правила самовідводу.
7. **М.П. та інші проти Греції** ([T.M.P. and Others v. Greece](#)) від 09.09.2025, заява № 2068/24, стор. 46
Ключові слова: Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, найкращі інтереси дитини, право дитини бути заслуханою, позитивні зобов'язання.
8. **Suverénní Řád Maltézských Rytířů - České Velkopřevorství проти Республіки Чехія** ([Suverénní Řád Maltézských Rytířů - České Velkopřevorství v. The Czech Republic](#)) від 11.09.2025, заява № 15440/22, стор. 48
Ключові слова: непослідовність та розбіжності в судовій практиці, невжиття заходів палатою суду з метою забезпечення послідовності судової практики.
9. **Скудероні проти Італії** ([Scuderoni v. Italy](#)) від 23.09.2025, заява № 6045/24, стор. 50
Ключові слова: невиконання органами влади позитивного зобов'язання захистити від домашнього насильства, ефективне розслідування домашнього насильства.

10.Балаччі проти Республіки Молдова ([Balacci v. The Republic Of Moldova](#)) від 25.09.2025, заява № 41232/13, стор. 52

Ключові слова: звільнення викривача, захист викривачів, не врахування судами подій та поведінки роботодавця після повідомлення працівником правоохоронних органів про ймовірні правопорушення на службі.